

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg Community and Linguistic Impact Assessment

Rhif y Ddogfen: MOCNS-J3303-RPS-10032

Cyfeirnod Dogfen: E5

Rheoliadau APFP: 5(2)(a)

Chwefror 2024

F01

Llun o fferm wynt alltraeth

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Statws y ddogfen					
Fersiwn	Diben y ddogfen	Awdur	Adolygwyd gan	Cymeradwywyd gan	Dyddiad adolygu
F01	Cais	Cadnant Planning	Mona Offshore Wind Ltd	Mona Offshore Wind Ltd	Chwefror 2024
Paratowyd gan:			Paratowyd ar gyfer:		
Cadnant Planning			Mona Offshore Wind Ltd.		

FOREWARD

Mae'r ddogfen hon wedi cael ei rhannu yn ddwy adran, sy'n cynnwys fersiwn Gymraeg a Saesneg o'r Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg. Mae adran 1 y ddogfen hon yn cynnwys y fersiwn Gymraeg ac mae adran 2 yn cynnwys y fersiwn Saesneg.

This document has been separated into two sections, which provide a Welsh and English version of the Community and Linguistic Impact Assessment. Section 1 of this document provides the Welsh version and section 2 provides the English version.

Cynnwys

1	ASESIAD O'R EFFAITH AR Y GYMUNED A'R GYMRAEG	1
1.1	Cyflwyniad	1
1.2	Prosiect Gwynt Alltraeth Mona	1
1.3	Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg	1
1.3.1	Trosolwg	1
1.3.2	Nodau ac amcanion yr AEGG	2
1.3.3	Astudiaethau eraill	2
1.4	Deddfwriaeth, polisiau a chanllawiau	2
1.4.1	Cyflwyniad	2
1.4.2	Pam fod angen cynnal AEGG?	2
1.4.3	Deddfwriaethau cenedlaethol ar gyfer iaith a chynllunio	3
1.4.4	Fframweithiau polisi iaith a pholisiau cynllunio cenedlaethol	4
1.4.5	Strategaethau iaith cenedlaethol	5
1.4.6	Polisiau a chanllawiau cynllunio lleol	5
1.4.7	Strategaethau iaith lleol	6
1.4.8	Canllawiau perthnasol eraill	7
1.5	Ymgynghoriad	8
1.6	Y Prosiect yn Gyffredinol	8
1.7	Dull asesu	9
1.7.1	Cyd-destun y fethodoleg	9
1.7.2	Y fethodoleg fanwl	10
1.7.3	Ardaloedd yr astudiaeth	11
1.8	Ardal yr astudiaeth o broffil y Gymraeg	14
1.8.1	Trosolwg	14
1.8.2	Nodweddion y boblogaeth	14
1.8.3	Proffil y Gymraeg	15
1.9	Asesiad o'r effaith ar y Gymraeg	17
1.9.1	Cyflwyniad	17
1.9.2	Nodweddion y boblogaeth	17
1.9.3	Ansawdd bywyd	23
1.9.4	Ffactorau economaidd	24
1.9.5	Cyflenwad seilwaith	31
1.9.6	Agweddau cymdeithasol a diwylliannol	33
1.10	Casgliad a'r mesurau lliniaru a gwella arfaethedig	38
1.10.1	Adeiladu	38
1.10.2	Gweithredu a chynnal a chadw	39
1.10.3	Datgomisiynu	41
1.10.4	Mesurau lliniaru a/neu wella	41
1.11	Cyfeiriadau	41
2	COMMUNITY AND LINGUISTIC IMPACT ASSESSMENT	43
2.1	Introduction	43
2.2	The Mona Offshore Wind Project	43
2.3	Community and Linguistic Impact Assessment	43
2.3.1	Overview	43
2.3.2	Aims and objectives of the CLIA	44
2.3.3	Other studies	44
2.4	Legislation, policy and guidance	44
2.4.1	Introduction	44
2.4.2	Why is a CLIA required?	44
2.4.3	National planning and language legislation	46
2.4.4	National planning policy and language policy framework	47
2.4.5	National language strategies	48

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

2.4.6	Local planning policies and guidance	48
2.4.7	Local language strategies	49
2.4.8	Other relevant guidance	50
2.5	Consultation	51
2.6	Project overview	51
2.7	Approach to the assessment	52
2.7.1	Methodological context	52
2.7.2	Detailed methodology	53
2.7.3	Study areas	54
2.8	Welsh language profile study area	56
2.8.1	Overview	56
2.8.2	Population characteristics	57
2.8.3	Welsh language profile	58
2.9	Assessment of effect on Welsh language	60
2.9.1	Introduction	60
2.9.2	Population characteristics	60
2.9.3	Quality of life	66
2.9.4	Economic factors	67
2.9.5	Infrastructure supply	74
2.9.6	Social and cultural aspects	76
2.10	Conclusion and proposed mitigation and enhancement measures	81
2.10.1	Construction	81
2.10.2	Operations and maintenance	82
2.10.3	Decommissioning	84
2.10.4	Mitigation and/or enhancement measures	84
2.11	References	85

Tablau

Tabl 1.1:	Deddfwriaethau cenedlaethol ar gyfer iaith a chynllunio	3
Tabl 1.2:	Fframweithiau polisi deddfwriaeth iaith a pholisïau cynllunio cenedlaethol	4
Tabl 1.3:	Strategaethau iaith cenedlaethol	5
Tabl 1.4:	Polisïau a chanllawiau cynllunio lleol	5
Tabl 1.5:	Strategaethau iaith lleol	6
Tabl 1.6:	Canllawiau perthnasol eraill	7
Tabl 1.7:	Poblogaeth breswyl 2011 a 2021	14
Tabl 1.8:	Nifer y siaradwyr Cymraeg a'r ganran o gyfanswm y boblogaeth (dros 3 oed) 2011-2021	16
Table 2.1:	National planning and language legislation	46
Table 2.2:	National planning policy and language legislation policy framework	47
Table 2.3:	National language strategies	48
Table 2.4:	Local planning policies and guidance	48
Table 2.5:	Local language strategies	49
Table 2.6:	Other relevant guidance	50
Table 2.7:	Resident population 2011 and 2021	57
Table 2.8:	Number of Welsh speakers and the percentage of the total population (aged 3 and over) 2011-2021	58

Ffigurau

Ffigur 1.1:	Ffigurau mudo poblogaeth net gogledd Cymru yn ôl carfannau oedran 2001-2020	15
Ffigur 1.2:	Canran o gyfanswm y boblogaeth dros 3 oed ag un neu ragor o sgiliau Cymraeg, yn ôl ardal, yn 2011 a 2021	17
Figure 2.1:	North Wales net population migration by age cohorts 2001-2020	58
Figure 2.2:	Percentage of the total population aged 3 and over with one or more skills in Welsh by area in 2011 and 2021	60

Rhestr Termau

Term	Ystyr
------	-------

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Ceisydd	Mona Offshore Wind Limited.
Is-orsaf National Grid Bodelwyddan	Dyma'r Pwynt Rhyng-gysylltu a ddewiswyd gan y National Grid ar gyfer Prosiect Gwynt Alltraeth Mona.
Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg	Asesiad o effeithiau arfaethedig Prosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y Gymraeg, ei diwylliant, a'r gymuned.
Gorchymyn Cydsyniad Datblygu	Gorchymyn a wneir o dan Ddeddf Cynllunio 2008 sy'n rhoi caniatâd datblygu ar gyfer un neu ragor o Brosiectau Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol.
Datganiad Amgylcheddol	Y ddogfen sy'n cyflwyno canlyniadau proses yr Asesiad o'r Effaith Amgylcheddol ar gyfer Prosiect Gwynt Alltraeth Mona.
Awdurdod Lleol	Corff sydd â grym o dan y gyfraith i arfer amryw o swyddogaethau statudol ar gyfer rhan benodol o'r Deyrnas Unedig. Mae hyn yn cynnwys Cynghorau Sir, Cynghorau Dosbarth a Chynghorau Bwrdeistref Sirol.
Cynllun Cyflogaeth a Sgiliau Amlinellol	Cynllun sy'n nodi cyfleoedd ar gyfer datblygu sgiliau a chyflogaeth pobl leol mewn perthynas â Phrosiect Gwynt Alltraeth Mona
Awdurdod Cynllunio Lleol Perthnasol	Yr Awdurdod Cynllunio Lleol Perthnasol yw'r Awdurdod Lleol mewn perthynas ag ardal y mae prosiect wedi'i leoli ynddi, fel y nodir yn Adran 173 o Ddeddf Cynllunio 2008. Gall Awdurdodau Cynllunio Lleol perthnasol fod yn gyfrifol am gyflawni gofynion a rhai swyddogaethau yn unol â'r Gorchymyn Cydsyniad Datblygu, ar ôl ei wneud.

Acronymau

Acronym	Disgrifiad
AfL	Cytundeb Lesio
CCBC	Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili
CLIA	Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg
DCC	Cyngor Sir Ddinbych
FTE	Cyferwerth ag Amser Llawn
GVA	Gwerth Ychwanegol Gros
LDP	Cynllun Datblygu Lleol
LPA	Awdurdod Cynllunio Lleol
OSP	Platfform Is-orsaf ar y Môr
SPG	Canllawiau Cynllunio Atodol
TAN	Nodyn Cyngor Technegol

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Unedau

Uned	Disgrifiad
kV	Cilofoltau
km	Cilometrau
km ²	Cilometrau sgwâr
nm	Milltiroedd môr
%	Canran

Glossary

Term	Meaning
Applicant	Mona Offshore Wind Limited.
Bodelwyddan National Grid Substation	This is the Point of Interconnection selected by the National Grid for the Mona Offshore Wind Project.
Community and Linguistic Impact Assessment	An assessment of the predicated effects of the Mona Offshore Wind Project on Welsh language, culture and the community.
Development Consent Order	An order made under the Planning Act 2008 granting development consent for one or more Nationally Significant Infrastructure Project.
Environmental Statement	The document presenting the results of the Environmental Impact Assessment (EIA) process for the Mona Offshore Wind Project.
Local Authority	A body empowered by law to exercise various statutory functions for a particular area of the United Kingdom. This includes County Councils, District Councils and County Borough Councils.
Outline Employment and Skills Plan	A plan identifying opportunities for the employment and skills development of local people in relation to the Mona Offshore Wind Project
Relevant Local Planning Authority	The Relevant Local Planning Authority is the Local Authority in respect of an area within which a project is situated, as set out in Section 173 of the Planning Act 2008. Relevant Local Planning Authorities may have responsibility for discharging requirements and some functions pursuant to the Development Consent Order, once made.

Acronyms

Acronym	Description
AfL	Agreement for Lease
CCBC	Caerphilly County Borough Council
CLIA	Community and Linguistic Impact Assessment
DCC	Denbighshire County Council
FTE	Full Time Equivalent
GVA	Gross Value Added
LDP	Local Development Plan
LPA	Local Planning Authority
OSP	Offshore Substation Platform
SPG	Supplementary Planning Guidance
TAN	Technical Advice Note

Units

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Unit	Description
kV	Kilovolts
km	Kilometres
km ²	Kilometres squared
nm	Nautical miles
%	Percentage

1 Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg

1.1 Cyflwyniad

- 1.1.1.1 Mae'r Asesiad hwn o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg yn asesu effeithiau arfaethedig Prosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y Gymraeg, ei diwylliant, a'r gymuned. Pan fydd effeithiau niweidiol a manteisiol yn cael eu nodi, cynigir mesurau i liniaru effeithiau niweidiol ac i wella rhai manteisiol.
- 1.1.1.2 Fel y nodwyd ym Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, mae Cymru yn wlad ddwyieithog, lle na ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Yn ei strategaeth Miliwn o Siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 (Llywodraeth Cymru, 2017), mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod "yr iaith Gymraeg yn un o drysorau Cymru"; mae'n rhan o'r hyn sy'n diffinio'r genedl Gymreig ac yn rhan annatod o fywyd bob dydd.
- 1.1.1.3 Mae adran 31 o Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw ystyriaethau sy'n ymwneud â'r defnydd o'r Gymraeg, cyn belled â'u bod yn berthnasol i'r cais, gael eu hystyried wrth benderfynu ar geisiadau am ganiatâd cynllunio. Er bod Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn gais am Orchymyn Cydsyniad Datblygu, mae'r adran hon o Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015 yn berthnasol gan ei bod yn darparu cyd-destun ar gyfer polisi cynllunio cenedlaethol a lleol Cymru, sy'n ystyriaeth berthnasol wrth benderfynu ar gais am Orchymyn Cydsyniad Datblygu.
- 1.1.1.4 Mae hyn yn sicrhau bod ystyriaeth gyson a phriodol yn cael ei rhoi i'r Gymraeg wrth baratoi ceisiadau am ganiatâd cynllunio ac wrth benderfynu arnynt.

1.2 Prosiect Gwynt Alltraeth Mona

- 1.2.1.1 Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yw fferm wynt alltraeth arfaethedig yn nwyrain Môr Iwerddon. Mae Mona Offshore Wind Limited (y Ceisydd), menter ar y cyd rhwng bp Alternative Energy Investments Ltd (a elwir yn bp o hyn ymlaen) ac Energie Baden-Württemberg AG (a elwir yn EnBW o hyn ymlaen) yn datblygu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona. Mae trosolwg o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona yn adran 1.6.

1.3 Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg

1.3.1 Trosolwg

- 1.3.1.1 Mae Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg (AEGG) yn adnodd i helpu i wneud penderfyniadau wrth asesu effeithiau posib prosiect ar y Gymraeg, ei diwylliant, a'r gymuned. Mae adran 1.4 yr AEGG hwn yn cynnwys canllawiau perthnasol a'r arferion gorau o ran sut dylid cynnal CLIA.
- 1.3.1.2 Mae AEGG yn asesu effeithiau tebygol datblygiad sy'n cael ei gynnig (Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn yr achos hwn) ar bum prif agwedd o fywyd cymunedol er mwyn canfod beth ydy'r effaith ar gymuned yn gyffredinol ac, yn fwy penodol, ar y Gymraeg a'i diwylliant. Dyma'r pum agwedd allweddol ar fywyd cymunedol sy'n cael eu hystyried mewn AEGG:
- Nodweddion y boblogaeth
 - Ansawdd bywyd
 - Ffactorau economaidd
 - Cyflenwad seilwaith

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- Agweddau cymdeithasol a diwylliannol.

1.3.1.3 Pan fydd yr asesiad yn nodi effeithiau niweidiol ar yr iaith, diwylliant a'r gymuned Gymraeg, bydd mesurau lliniaru yn cael eu hawgrymu i liniaru'r effeithiau niweidiol hynny. Pan fydd effeithiau manteisiol yn cael eu canfod, bydd mesurau gwella'n cael eu hawgrymu er mwyn gwella'r effeithiau manteisiol hyn ymhellach ar yr iaith, y diwylliant a'r gymuned Gymraeg.

1.3.2 Nodau ac amcanion yr AEGG

1.3.2.1 Nod yr AEGG hwn ydy asesu effeithiau posib Prosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y Gymraeg a'i diwylliant, a'r gymuned.

1.3.2.2 Mae amcanion yr AEGG wedi'u nodi isod:

- Mesur faint o Gymraeg sy'n cael ei defnyddio ar hyn o bryd a phroffil cymunedol sy'n berthnasol i ardaloedd yr astudiaeth er mwyn deall sut byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn effeithio ar y Gymraeg a'i diwylliant
- Rhag-weld, dadansoddi ac asesu effeithiau tebygol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, gan gynnwys effeithiau cymunedol ac ieithyddol uniongyrchol ac anuniongyrchol, ac effeithiau cronus
- Llunio mesurau lliniaru a chynigion gwella i leihau effeithiau niweidiol ac i wella effeithiau manteisiol a nodwyd fel rhan o'r asesiad.

1.3.3 Astudiaethau eraill

1.3.3.1 Mae'r asesiad a gyflwynir yn yr AEGG hwn yn seiliedig ar y canlynol:

- Mae Cyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod y Ddogfen: F4.3).

1.4 Deddfwriaeth, polisïau a chanllawiau

1.4.1 Cyflwyniad

1.4.1.1 Mae'r AEGG yn ymateb i'r ddeddfwriaeth berthnasol, y fframweithiau polisi cynllunio lleol a chenedlaethol a strategaethau sy'n cydnabod pwysigrwydd y Gymraeg fel mater cynllunio.

1.4.2 Pam fod angen cynnal AEGG?

1.4.2.1 Yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, mae gan y Gymraeg statws swyddogol, ac felly mae iddi rym cyfreithiol ac ni ddylid ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru.

1.4.2.2 Mae modd ystyried bod rhannau o ogledd Cymru, fel Ynys Môn a Gwynedd, yn gadarnleoedd y Gymraeg lle mae'r Gymraeg ar ei chryfaf, o'i gymharu â rhannau eraill o Gymru. Er mai dim ond 17.8% o boblogaeth Cymru oedd yn siarad Cymraeg yn 2021, roedd cyfran y siaradwyr Cymraeg yn Ynys Môn ac yng Ngwynedd yn uwch o lawer: 55.8% a 64.4% yn y drefn honno. Roedd cyfran y siaradwyr Cymraeg ar draws gogledd Cymru yn 2021 yn 29.1%. Mae gan rannau eraill o ogledd Cymru gyfran lawer is o'r boblogaeth sy'n gallu siarad Cymraeg; 11.6% yn Sir y Fflint, sef yr isaf ar draws awdurdodau gogledd Cymru, a 12.2% yn Wrecsam. Roedd 25.9% o boblogaeth Conwy a 22.5% o boblogaeth Sir Ddinbych yn siarad Cymraeg yn 2021. Mae'r

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Gymraeg a'i diwylliant yn elfennau annatod o wead cymdeithasol nifer o gymunedau yng ngogledd Cymru, ac maen nhw wrth galon yr ymdeimlad o hunaniaeth sydd gan lawer o bobl.

1.4.2.3 Bydd ffyniant y Gymraeg fel iaith gymunedol yn y dyfodol yn dibynnu ar amrywiaeth o ffactorau, fel newidiadau demograffig, yr economi, cyfleoedd cyflogaeth, argaeledd a phrisiau tai a'r system addysg. Felly, mae'n hanfodol deall effeithiau tebygol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona ar ffactorau o'r fath er mwyn asesu'r effeithiau ar ffyniant yr iaith Gymraeg a'i diwylliant yn y dyfodol.

1.4.2.4 Yng Nghymru, mae'r iaith Gymraeg hefyd yn ystyriaeth gynllunio statudol o bwys y mae'n rhaid rhoi sylw iddi wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio, gan gynnwys prosiectau seilwaith o arwyddocâd cenedlaethol fel Prosiect Gwynt Alltraeth Mona. Yn unol â pholisïau cynllunio lleol a chenedlaethol, rhaid i rai prosiectau yng Nghymru fynd drwy broses asesu benodol oherwydd eu natur, eu maint a'r tebygolrwydd y byddant yn effeithio'n sylweddol ar y Gymraeg. Gelwir y broses asesu hon yn 'Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg' (AEGG).

1.4.2.5 Rhestrir deddfwriaeth a pholisi perthnasol yn Tabl 1.1, Tabl 1.2, Tabl 1.4 a rhestrir strategaethau iaith cenedlaethol a lleol yn Tabl 1.3 a Tabl 1.5.

1.4.3 Deddfwriaethau cenedlaethol ar gyfer iaith a chynllunio

Tabl 1.1: Deddfwriaethau cenedlaethol ar gyfer iaith a chynllunio.

Dogfen	Crynodeb
Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011	Gwnaeth ddarpariaeth ar gyfer statws swyddogol y Gymraeg yng Nghymru a chreodd fframwaith deddfwriaethol newydd ar gyfer yr iaith Gymraeg. Mae pump o Reoliadau Safonau'r Gymraeg wedi'u mabwysiadu ers mis Mawrth 2015, sy'n rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol, parciau cenedlaethol, Gweinidogion Cymru a sefydliadau penodol i hyrwyddo'r Gymraeg. Mae'r rheoliadau yn pennu safonau darparu gwasanaeth; safonau llunio polisi; safonau gweithredu; a safonau cadw cofnodion ar gyfer sefydliadau. Dyma nodau Rheoliadau Safonau'r Gymraeg: - Gwella'r gwasanaethau y gall siaradwyr Cymraeg ddisgwyl eu cael gan sefydliadau drwy gyfrwng y Gymraeg - Cynyddu nifer y bobl sy'n defnyddio gwasanaethau Cymraeg - Dweud yn glir wrth sefydliadau beth mae angen iddynt ei wneud o ran y Gymraeg - Sicrhau bod cysondeb priodol o ran y dyletswyddau sydd ar gyrff yn yr un sector.
Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013	Mae Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 yn cynnwys darpariaeth ar gyfer camu i mewn i ysgolion sy'n peri pryder, gwella ysgolion, trefniadaeth ysgolion a'r Gymraeg mewn Cynlluniau Strategol Addysg. Daeth Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 yn gyfraith yng Nghymru ar 4 Mawrth 2013. Nod y Strategaeth yw creu system addysg a hyfforddiant sy'n ymateb mewn ffordd wedi'i chynllunio i'r galw cynyddol am addysg cyfrwng Cymraeg, a sicrhau bod yr iaith yn ffynnu a chynyddu caffaeliad a defnydd o'r Gymraeg.
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Yn gosod nodau uchelgeisiol, tymor hir o ran llesiant i adlewyrchu'r Gymru y mae pobl Cymru eisiau byw ynddi yn awr ac yn y dyfodol. Mae'r Ddeddf yn mynnu bod cyrff cyhoeddus yn meddwl mwy am y tymor hir, yn gweithio'n well gyda phobl a chymunedau a gyda'i gilydd, yn ceisio atal problemau a dilyn dull gweithredu mwy cydlynol – gan helpu i greu Cymru rydyn ni eisiau byw ynddi nawr ac yn y dyfodol. Un o'i nodau yw creu Cymru â diwylliant bywiog gyda'r Gymraeg yn ffynnu a lle mae cymdeithas yn hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r iaith Gymraeg. Mae'n nodi carreg filltir bwysig i'r iaith, gan danlinellu ei statws swyddogol.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Dogfen	Crynodeb
Deddf Cynllunio (Cymru) 2015	Daeth y Ddeddf hon yn gyfraith yng Nghymru ar 6 Gorffennaf 2015 ac mae'n gwneud darpariaethau eang. Mae Adranau 11 a 31 o Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015 yn ymwneud â'r Gymraeg. Mae Adran 11 y Ddeddf yn ei gwneud yn ofodol i bob Awdurdod Cynllunio Lleol ystyried effaith eu cynlluniau datblygu ar yr iaith Gymraeg. Mae Adran 31 o Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw ystyriaethau sy'n ymwneud â'r defnydd o'r Gymraeg, cyn belled â'u bod yn berthnasol i'r cais, gael eu hystyried wrth benderfynu ar geisiadau am ganiatâd cynllunio. Gyda'i gilydd, mae'r ddwy adran yn sicrhau bod ystyriaeth gyson a phriodol yn cael ei rhoi i'r Gymraeg wrth baratoi cynlluniau datblygu ac wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio.

1.4.4 Fframweithiau polisi iaith a pholisïau cynllunio cenedlaethol

Tabl 1.2: Fframweithiau polisi deddfwriaeth iaith a pholisïau cynllunio cenedlaethol.

Dogfen	Crynodeb
Polisi Cynllunio Cymru (Argraffiad 11)	Mae Polisi Cynllunio Cymru'n cydnabod bod y Gymraeg yn rhan o wead cymdeithasol a diwylliannol Cymru, a bod Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei chefnogi a'i hannog i ffynnu fel iaith i lawer o gymunedau ledled Cymru. Mae'r Gymraeg yn rhan o'r gwead cymdeithasol a diwylliannol, a bydd ei lles yn y dyfodol yn dibynnu ar amrywiaeth eang o ffactorau, yn enwedig addysg, newid demograffig, gweithgareddau cymunedol a sylfaen economaidd gadarn i gynnal cymunedau a lleoedd sy'n ffynnu. Dylai'r system cynllunio defnydd tir ystyried yr amodau sy'n hanfodol i'r Gymraeg ac, wrth wneud hynny, gyfrannu at ei defnydd a'r nod llesiant Gymraeg sy'n Ffynnu.
Cyngor Technegol (TAN) 20: Cynllunio a'r iaith Gymraeg	Mae TAN 20 yn rhoi arweiniad ynghylch sut dylai'r system gynllunio ystyried goblygiadau'r Gymraeg wrth baratoi Cynlluniau Datblygu Lleol ac wrth wneud penderfyniadau. Dylai'r Awdurdod Cynllunio Lleol ystyried anghenion a lles y Gymraeg, a drwy wneud hynny, gyfrannu at ei lles. Mae'n cydnabod bod y Gymraeg yn rhan o wead cymdeithasol a diwylliannol Cymru. Bydd dyfodol yr iaith ledled Cymru yn dibynnu ar ystod eang o ffactorau y tu hwnt i system gynllunio gwlad a thref, yn enwedig addysg, newid demograffig, gweithgareddau cymunedol a sylfaen economaidd gadarn er mwyn cynnal cymunedau cynaliadwy sy'n ffynnu. Mae'n cynghori ar rôl y system cynllunio defnydd tir i gyfrannu at ffyniant yr iaith Gymraeg yn y dyfodol drwy sefydlu'r amodau i ganiatáu i gymunedau cynaliadwy ffynnu. Wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio ac apeliadau, gellid rhoi sylw i ystyriaethau sy'n ymwneud â'r Gymraeg, cyn belled â'u bod yn berthnasol. Nid yw Adran 70(2) o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 yn rhoi unrhyw bwys ychwanegol ar y Gymraeg uwchlaw unrhyw ystyriaethau perthnasol eraill, ac mae'n rhaid i benderfyniadau ar yr holl geisiadau am ganiatâd cynllunio fod yn seiliedig ar resymau cynllunio yn unig a bod yn rhesymol.
Cymru'r Dyfodol: Y Cynllun Cenedlaethol 2040	Mae Cymru'r Dyfodol yn cydnabod bod y Gymraeg yn iaith fyw a'r uchelgais i gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae strategaeth ofodol Cymru'r Dyfodol yn cefnogi twf cynaliadwy. Nid oes gan unrhyw le heb swyddi, cartrefi, mannau cymunedol na bywyd gwyllt unrhyw obaith o gael cymuned, economi neu Gymraeg ffyniannus a chydlynol. Yn y Gogledd (sy'n cynnwys Conwy), mae 41.9% o'r boblogaeth yn siarad Cymraeg; cynnydd o 2.4% ers 2009. Mae Cymru'r Dyfodol yn cynghori y dylai cynlluniau datblygu gynnwys hierarchaethau aneddiadau a strategaethau i ddosbarthu twf mewn ffordd sy'n creu amodau i'r Gymraeg ffynnu, a'i chadw fel iaith gymunedol yn y mannau niferus lle mae bywyd dydd i ddydd yn digwydd drwy gyfrwng y Gymraeg.

1.4.5 Strategaethau iaith cenedlaethol

Tabl 1.3: Strategaethau iaith cenedlaethol.

Dogfen	Crynodeb
<i>Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr</i> (Llywodraeth Cymru, 2017)	Cafodd y strategaeth ei lansio ar 10 Gorffennaf 2017 ac mae'n nodi gweledigaeth a blaenoriaethau strategol Llywodraeth Cymru ar sut i gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae'r strategaeth yn dweud bod <i>"yr her o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 yn galw am newidiadau pellgyrhaeddol"</i>. Mae tair thema strategol wedi'u nodi yn y strategaeth er mwyn gwireddu'r weledigaeth: - Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg - Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg - Creu amodau ffafriol – seilwaith a chyd-destun.

1.4.6 Polisiau a chanllawiau cynllunio lleol

1.4.6.1 Mae ardaloedd yr astudiaeth economaidd-gymdeithasol (fel y'u diffinnir yn adran 1.7.1 yr AEGG hwn) i'w hystyried yn yr AEGG hwn yn cynnwys ardaloedd daearyddol ar draws gogledd Cymru sy'n cynnwys siroedd Ynys Môn, Conwy, Sir Ddinbych, Sir y Fflint, Wrecsam yn ogystal ag Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri.

Tabl 1.4: Polisiau a chanllawiau cynllunio lleol.

Dogfen	Crynodeb
Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn 2011-2016. Datganiad Ysgrifenedig (Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd, 2017)	Mae Datganiad Ysgrifenedig Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd 2011-2016 yn cynnwys polisi penodol i roi sylw i'r Gymraeg, a pholisiau eraill i hybu'r gwaith o ddiogelu a chryfhau'r Gymraeg. Mae'r polisiau yn ceisio hwyluso'r math o ddatblygiad a all greu'r amgylchiadau cywir i gyfrannu tuag at gynnal a chreu cymunedau sy'n siarad Cymraeg. Mae polisiau yn ei gwneud yn ofynnol i ddatblygiadau ystyried mesurau i wella a diogelu'r iaith a'i diwylliant.
Cynllun Datblygu Lleol Conwy 2007-2022 (Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, 2013)	Mae Cynllun Datblygu Lleol Conwy yn cynnwys polisi penodol i roi sylw i'r Gymraeg, a pholisiau eraill i hybu'r gwaith o ddiogelu a chryfhau'r Gymraeg. Mae'r polisiau yn gofyn am ddatblygu i gefnogi a chynnal lles hirdymor y Gymraeg.
Cynllun Datblygu Lleol Eryri 2016-2031 (Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, 2019)	Mae Cynllun Datblygu Lleol Eryri yn cynnwys polisi penodol i roi sylw i'r Gymraeg, a pholisiau eraill i hybu'r gwaith o ddiogelu a chryfhau'r Gymraeg. Mae'r polisiau'n ceisio hwyluso'r math o ddatblygu sy'n cynnal neu'n cryfhau'r Gymraeg.
Cynllun Datblygu Lleol Sir Ddinbych 2006-2021 (Cyngor Sir Ddinbych, 2013)	Mae Cynllun Datblygu Lleol Sir Ddinbych yn cynnwys polisi penodol i roi sylw i'r Gymraeg, a pholisiau eraill i hybu'r gwaith o ddiogelu a chryfhau'r Gymraeg. Mae'r polisiau'n ceisio hwyluso'r math o ddatblygu sy'n cynnal neu'n cryfhau'r Gymraeg.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Dogfen	Crynodeb
Cynllun Datblygu Lleol Sir y Fflint 2015-2030 (Cyngor Sir y Fflint, 2023)	Un o amcanion Cynllun Datblygu Lleol Sir y Fflint yw gwella bywyd cymunedol, gan gynnwys diogelu a chefnogi'r iaith Gymraeg. Fodd bynnag, nid yw'r Cynllun yn cynnwys polisi penodol i roi sylw i'r Gymraeg.
Cynllun Datblygu Unedol Wrecsam 1996-2011 (Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam, 2005)	Un o amcanion Cynllun Datblygu Unedol Wrecsam yw gwella ansawdd bywyd ei drigolion, gan gynnwys hyrwyddo'r Gymraeg i hybu cymdeithas ddwyieithog. Fodd bynnag, nid yw'r Cynllun yn cynnwys polisi penodol i roi sylw i'r Gymraeg.
Canllawiau Cynllunio Atodol 'Cynnal a Chreu Cymunedau Nodedig a Chynaliadwy' (Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd, 2019)	Mae'r Canllawiau Atodol a restrir yma yn cynnig arweiniad ar sut bydd yr awdurdod cynllunio yn gwneud penderfyniadau ynglŷn ag effeithiau'r datblygiadau arfaethedig ar y Gymraeg ac yn rhoi cyngor ar y wybodaeth ategol a all fod yn ofynnol gyda cheisiadau cynllunio unigol.
Canllawiau Cynllunio Atodol 'CDLI6: Yr Iaith Gymraeg' (Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, 2014)	
Canllawiau Cynllunio Atodol 'Cynllunio a'r Iaith Gymraeg' (Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, 2021)	
Canllawiau Cynllunio Atodol (CCA) 'Cynllunio a'r Iaith Gymraeg' (Cyngor Sir Ddinbych, dyddiad cyhoeddi anhysbys)	
Nodyn Cyfarwyddyd Cynllunio Lleol Rhif 31 'Yr Iaith Gymraeg a Chymunedau Cymraeg' (Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam, dyddiad cyhoeddi anhysbys)	

1.4.7 Strategaethau iaith lleol

Tabl 1.5: Strategaethau iaith lleol.

Dogfen	Crynodeb
Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-2023 (Cyngor Gwynedd, 2018)	Mae'n nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu hybu'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith yn ehangach yn ystod y cyfnod pum mlynedd dan sylw. Y nod yw sicrhau bod pob preswlydd yn gallu byw mewn cymuned lle mae'r Gymraeg yn rhan naturiol o fywyd.
Strategaeth Hybu'r Gymraeg 2021-2026 (Cyngor Sir Ynys Môn, 2021)	Mae'n nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu hybu'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith yn ehangach yn ystod y cyfnod pum mlynedd dan sylw. Y weledigaeth yw cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg o leiaf 325 erbyn 2026, gan wrthdroi'r gostyngiad yn nifer y siaradwyr rhwng 2001 a 2011.
Strategaeth iaith Gymraeg 2017-2022 (Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, dyddiad cyhoeddi anhysbys)	Mae'n nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu hybu'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith yn ehangach yn ystod y cyfnod pum mlynedd dan sylw. Y weledigaeth yw atal y dirywiad a chynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg 2% dros gyfnod y strategaeth.
Strategaeth iaith Gymraeg 2023-28 Sir Ddinbych (Cyngor Sir Ddinbych, 2023)	Mae'n nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu hybu'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith yn ehangach yn ystod y cyfnod pum mlynedd dan sylw. Y nod yw atal y gostyngiad yn nifer y siaradwyr Cymraeg a chynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg, a sicrhau bod y Gymraeg yn iaith ffyniannus ar draws Sir Ddinbych.
Strategaeth Pum Mlynedd i Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg 2019-2024 (Cyngor Sir y Fflint, 2019)	Mae'n nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu hybu'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith yn ehangach yn ystod y cyfnod pum mlynedd dan sylw. Y nod yw hyrwyddo, cefnogi a diogelu'r Gymraeg er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol, a chynyddu nifer y siaradwyr o 13.2% i 15% (2,548 o siaradwyr ychwanegol) dros gyfnod y strategaeth.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Dogfen	Crynodeb
Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2022-2027 (Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam, 2022)	Mae'n nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu hybu'r Gymraeg a hwyluso'r defnydd o'r iaith yn ehangach yn ystod y cyfnod pum mlynedd dan sylw. Y weledigaeth yw cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn y sir i 12.9%; hwyluso, cynyddu a hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn y Fwrdeistref Sirol, a rhoi cyfle i drigolion fyw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os dymunant; a sicrhau gwell dealltwriaeth o'r Gymraeg a diwylliant Cymraeg ymysg preswylwyr di-Gymraeg.

1.4.8 Canllawiau perthnasol eraill

Tabl 1.6: Canllawiau perthnasol eraill.

Dogfen	Crynodeb
Cynllunio a'r Iaith Gymraeg: Y Ffordd Ymlaen (Bwrdd yr Iaith Gymraeg, Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi a Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2005)	Y ddogfen hon yw'r gwaith a gwblhawyd gan gonsortium o sefydliadau a oedd yn cynnwys awdurdodau lleol, Bwrdd yr Iaith Gymraeg, y Ffederasiwn Adeiladwyr Tai a Llywodraeth Cymru. Mae'r ddogfen yn cynrychioli ymdrechion yr holl bartneriaid sydd â diddordeb mewn datblygu dealltwriaeth well o'r berthynas rhwng cynllunio defnydd tir a'r iaith Gymraeg er mwyn hybu lles yr iaith a chymeriad diwylliannol cymunedau lleol. Nid yw'r ddogfen hon yn cynrychioli safbwynt polisi cynllunio unrhyw un o'r cyrff a gymerodd ran. Mae'r ddogfen yn darparu canllawiau ar yr arferion gorau. Mae'r canllawiau arferion gorau yn cael eu hadlewyrchu yn y canllawiau cynllunio atodol sy'n ymwneud â'r Gymraeg ar gyfer yr awdurdodau cynllunio lleol Eryri, Conwy, Sir Ddinbych a Wrecsam.

1.5 Ymgynghoriad

- 1.5.1.1 Er mwyn sicrhau ymgysylltiad cynnar â chymunedau, cynhaliodd yr Ymgeisydd gam cyntaf o ymgynghori anstatudol rhwng 07 Mehefin a 03 Awst 2022, lle cyflwynwyd ardaloedd chwilio ar gyfer y seilwaith trawsyrru ar y môr, y llwybrau ceblau ar y tir ac is-orsafoedd.
- 1.5.1.2 Rhwng 26 Medi a 07 Tachwedd 2022, cynhaliwyd ail ymgynghoriad anstatudol wedi'i dargedu, a oedd yn canolbwyntio ar leoliadau posib ar gyfer yr is-orsaf ar y tir.
- 1.5.1.3 Cynhaliwyd trydydd ymgynghoriad y Ceisydd – ei ymgynghoriad statudol – rhwng 19 Ebrill a 04 Mehefin 2023 ac roedd yn seiliedig ar yr Adroddiad Gwybodaeth Amgylcheddol Ragarweiniol. Mae'r Adroddiad Gwybodaeth Amgylcheddol Ragarweiniol yn nodi canfyddiadau'r Asesiad o'r Effaith Amgylcheddol hyd at y pwynt hwnnw, a'r adborth a gafwyd yn ystod y tri cham ymgynghori.
- 1.5.1.4 Yn dilyn ymgynghoriad statudol, adolygodd y Ceisydd yr holl adborth a gafwyd ac aeth ati i ymgysylltu ymhellach â rhanddeiliaid technegol fel rhan o brosesau parhaus yr Asesiad o'r Effaith Amgylcheddol a'r Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd. Ar ôl adolygu'r adborth hwn, arolygon parhaus, asesiadau ac astudiaethau technegol, rhoddodd y Ceisydd newidiadau dylunio ar waith. Cyhoeddwyd y newidiadau hyn ar gyfer y gwaith ar y tir ac ar y môr ym mis Awst a mis Medi 2023.
- 1.5.1.5 Cafodd yr ymgynghoriad statudol ei ymestyn yn ystod hydref/gaeaf 2023 i ymgysylltu ag ymgynghoreion newydd. Roedd hyn yn cynnwys grwpiau cymunedol a thirfeddianwyr. Mae rhagor o wybodaeth am yr ymgynghoriad a gynhaliwyd wedi'i nodi yn yr Adroddiad Ymgynghori (Cyfeirnod Dogfen E3). Ni chodwyd unrhyw sylwadau ynghylch y Gymraeg yn ystod yr ymgynghoriadau hyn mewn perthynas â Phrosiect Gwynt Alltraeth Mona.

1.6 Y Prosiect yn Gyffredinol

- 1.6.1.1 Mae'r Cytundeb Lesio ar gyfer Ardal Aráe Mona yn cynnwys tua 500 km² ac mae wedi'i leoli yn nwyrain Môr Iwerddon, 28.2 km (15.2 nm) o arfordir Ynys Môn, 39.9 km (21.5 nm) o arfordir gogledd orllewin Lloegr, a 42.3 km (22.8 nm) o Ynys Manaw (wedi'i fesur o Benllanw Cymedrig y Gorllanw (MHWS)).
- 1.6.1.2 Ar ôl nodi safle'r Cytundeb Lesio, mae Prosiect Gwynt Alltraeth Mona wedi mireinio'r ardal ar gyfer datblygu o ardal y Cytundeb Lesio (yr ymgynghorwyd arni yn yr Ymgynghoriad Statudol) i Ardal Aráe Mona, ardal o tua 300 km² sy'n cael ei chyflwyno yn y Datganiad Amgylcheddol. Mae Ardal Aráe Mona 28.8 km (15.6 nm o arfordir gogledd Ynys Môn, 46.5 km (25.1 nm) o arfordir gogledd orllewin Lloegr, a 46.6 km (25.2 nm) o Ynys Manaw (wedi'i fesur o Benllanw Cymedrig y Gorllanw (MHWS)).
- 1.6.1.3 Bydd y ceblau allforio ar y môr yn dod i'r lan ger Llanddulas, Conwy ar arfordir gogledd Cymru a cheir cysylltiad ag is-orsaf bresennol y National Grid ym Modelwyddan, Sir Ddinbych.
- 1.6.1.4 Bydd gan Ardal Aráe Mona hyd at 96 tyrbín gwynt ar y môr mewn ardal o tua 300 km² yn nyfroedd môr mawr Cymru (dros 12 nm o arfordir Cymru). Bydd y seilwaith ar y môr hefyd yn cynnwys hyd at 360 km o geblau allforio ar y môr, 50 km o geblau rhyng-gysylltu a 325 km o geblau rhyng-aráe.
- 1.6.1.5 Dyma rai o brif elfennau Prosiect Gwynt Alltraeth Mona:
- Tyrbinau gwynt ar y môr

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- Sylfeini (ar gyfer tyrbinau gwynt a phlatfformau is-orsaf ar y môr)
- Gosod deunyddiau i atal erydu
- Ceblau rhyng-arâe sy'n cysylltu'r tyrbinau gwynt unigol â'r platfformau is-orsaf ar y môr
- Cysylltiadau ag Is-orsaf bresennol y National Grid ym Modelwyddan
- Compowndiau adeiladu dros dro, gan gynnwys mannau storio
- Ffyrdd mynediad parhaol a rhai dros dro
- System drawsyrro Cerrynt Eiledol Foltedd Uchel, gan gynnwys seilwaith ar y môr ac ar y tir:
- Platfformau is-orsaf ar y môr
- Cebl(au) rhyng-gysylltu ar y môr
- Cebl(au) allforio ar y môr
- Cebl(au) allforio ar y tir
- Is-orsaf ar y tir
- Cebl 400 kV i gysylltu â'r grid
- Cysylltiad ag is-orsaf National Grid Bodolwyddan.

1.7 Dull asesu

1.7.1 Cyd-destun y fethodoleg

- 1.7.1.1 Mae'r canllawiau a'r strategaethau polisi cynllunio lleol a chenedlaethol wedi cyfrannu at y dull o ystyried yr effeithiau a ddefnyddiwyd yn yr AEGG hwn. Mae pob un ohonynt wedi'u mabwysiadu, heblaw am Cynllunio a'r Iaith Gymraeg: Y Ffordd Ymlaen (Bwrdd yr Iaith Gymraeg, Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi a Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2005):
- Canllawiau Cynllunio Atodol 'CDLI6: Yr Iaith Gymraeg' (Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, 2014)
 - Canllawiau Cynllunio Atodol (CCA) 'Cynllunio a'r Iaith Gymraeg' (Cyngor Sir Ddinbych, dyddiad cyhoeddi anhysbys)
 - TAN 20 – Cynllunio a'r Iaith Gymraeg (Llywodraeth Cymru, 2017).
- 1.7.1.2 Cynllunio a'r Iaith Gymraeg: Y Ffordd Ymlaen (Bwrdd yr Iaith Gymraeg, Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi, Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2005) yn cynnig arweiniad arferion gorau ar faterion y gellid eu hystyried mewn Asesiadau o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg ar gyfer datblygiadau penodol i brosiect. Mae'r arweiniad hwn wedi cael ei atgynhyrchu yn y canllawiau cynllunio atodol sydd wedi cael eu mabwysiadu gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili a Chyngor Sir Ddinbych.
- 1.7.1.3 Mae Polisi CTH/5 – 'Yr Iaith Gymraeg' yng Nghynllun Datblygu Lleol Conwy yn nodi y dylai Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg ategu datblygiad masnachol, diwydiannol neu dwristiaeth ar safleoedd heb eu dyrannu sydd ag arwynebedd o 2000 metr sgwâr neu fwy yn ardal y Cynllun. Felly, mae AEGG wedi cael ei baratoi yn unol â hynny.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.7.1.4 Mae Polisi RD5 – ‘Yr Iaith Gymraeg a Gwead Cymdeithasol a Diwylliannol Cymunedau’ Cynllun Datblygu Lleol Sir Ddinbych yn nodi y dylai Asesiad o'r Effaith ar y Gymuned a'r Gymraeg ategu datblygiad masnachol, diwydiannol, hamdden neu dwristiaeth o 3000 metr sgwâr neu fwy, neu brosiectau seilwaith sy'n cael effeithiau hirdymor ar y gymuned.
- 1.7.1.5 Gan fod elfennau ar y tir o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona wedi'u lleoli yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Conwy a Chyngor Sir Ddinbych, mae'r asesiad a gyflwynir yn yr AEGG hwn wedi cael ei gynnal yn unol â'r fethodoleg a nodir yn y Canllawiau Cynllunio Atodol 'CDLI6: Yr Iaith Gymraeg' a 'Cynllunio a'r Iaith Gymraeg' (Cyngor Sir Ddinbych, dyddiad cyhoeddi anhysbys).

1.7.2 Y fethodoleg fanwl

- 1.7.2.1 Mae'r fethodoleg ganlynol wedi cael ei mabwysiadu i gynnal yr AEGG hwn ac i ddarparu amserlen o gyfleoedd a chyfyngiadau ieithyddol, effeithiau posib ac i gyfrannu at y dull arfaethedig ar gyfer datblygu mesurau lliniaru a/neu wella.

Cam 1: Sefydlu gwaelodlin

- 1.7.2.2 Mae tystiolaeth wedi cael ei chasglu i gyfrannu at yr AEGG hwn er mwyn cyflwyno dealltwriaeth o nodweddion a phroffil y boblogaeth, a sefyllfa bresennol y Gymraeg a'i diwylliant yn ardaloedd yr astudiaeth. Cyflwynir y data a gasglwyd yn adrannau 1.8 ac 1.9 y ddogfen hon.

Cam 2: Dadansoddiad o effeithiau Prosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y llinell sylfaen

- 1.7.2.3 Mae'r data llinell sylfaen sydd wedi'i gasglu wedi cael ei ddadansoddi er mwyn ystyried i ba raddau a sut (o ran effeithiau niweidiol a manteisiol) y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn effeithio ar y Gymraeg a'i diwylliant yn ardal yr astudiaeth.
- 1.7.2.4 Er bod amrywiadau sylweddol yng nghyfran y boblogaeth sy'n siarad Cymraeg ar draws ardal yr astudiaeth yng ngogledd Cymru, cydnabyddir bod gwarchod, gwella a hyrwyddo'r Gymraeg yn flaenoriaeth i Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, Cyngor Sir Ddinbych, Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, Cyngor Sir y Fflint, Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam yn eu Strategaethau Iaith Gymraeg. Mae gan Lywodraeth Cymru weledigaeth glir ar gyfer gweld y Gymraeg yn ffynnu yng Nghymru hefyd, ac mae *Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr* (Llywodraeth Cymru, 2017) yn pennu blaenoriaethau strategol ar sut mae gwireddu'r weledigaeth a chyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.
- 1.7.2.5 Mae'r AEGG yn asesu effeithiau tebygol camau adeiladu, gweithredu a datgomisiynu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn erbyn pum agwedd allweddol ar fywyd cymunedol er mwyn sefydlu'r effeithiau ar y gymuned yn gyffredinol ac ar y Gymraeg a'i diwylliant yn fwy penodol. Dyma'r pum agwedd allweddol ar fywyd cymunedol:
- Nodweddion y boblogaeth
 - Ansawdd bywyd
 - Ffactorau economaidd
 - Cyflenwad seilwaith ac addysg
 - Agweddau cymdeithasol a diwylliannol.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

1.7.2.6 Mae'r asesiad yn cynnwys 11 o gwestiynau sy'n ymwneud â'r pum agwedd allweddol ar fywyd cymunedol, sef:

- Nodweddion y boblogaeth
 - C1. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at gynnydd/gostyngiad yn y boblogaeth?
 - C2. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at fwy o fewnfudo neu allfudo?
 - C3. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at newid strwythur oedran yr ardal gymunedol?
- Ansawdd bywyd
 - C4. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar ansawdd bywyd pobl lleol?
- Ffactorau economaidd
 - C5. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith niweidiol ar fusnesau a swyddi lleol?
 - C6. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at fwy o amrywiaeth economaidd yn y gymuned (neu'r ardal ehangach)?
 - C7. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar lefelau cyflog lleol a/neu brisiau tai?
- Cyflenwad seilwaith
 - C8. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar ddarpariaeth gwasanaethau a seilwaith lleol?
- Agweddau cymdeithasol a diwylliannol
 - C9. A oes gan Brosiect Gwynt Alltraeth Mona botensial i arwain at densiynau cymdeithasol, gwrthdaro neu raniadau difrifol yn y gymuned (Gymraeg)?
 - C10. A allai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona arwain at newidiadau i draddodiadau/diwylliant Cymraeg?
 - C11. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar y defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned?

1.7.2.7 Mae pob cwestiwn yn cyflwyno asesiad o'r effaith ddisgwyliedig. Mae'r asesiad o'r effaith yn gwbl oddrychol ar sail gwybodaeth sylfaenol, tystiolaeth flaenorol a barn broffesiynol, a'i fwriad yw nodi'r effeithiau sy'n debygol o ddigwydd yn sgil Prosiect Gwynt Alltraeth Mona. Mae'r aseswr yn terfynu asesiad pob cwestiwn drwy nodi effaith gyffredinol fanteisiol, niwtral neu niweidiol.

Cam 3: Datblygu mesurau lliniaru a gwella

1.7.2.8 Pan fydd effeithiau niweidiol a manteisiol posib yn cael eu nodi yn yr asesiad, mae mesurau i liniaru effeithiau niweidiol ac i wella effeithiau manteisiol yn cael eu cynnig.

1.7.3 Ardaloedd yr astudiaeth

1.7.3.1 Oherwydd y rhyngddibyniaethau rhwng effeithiau ar y Gymraeg a'i diwylliant ac effeithiau economaidd-gymdeithasol, mae'r ardaloedd daearyddol a gofodol a ddefnyddiwyd yn yr AEGG yn seiliedig ar y rheini sydd wedi'u defnyddio ar gyfer yr

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

asesiad economaidd-gymdeithasol, i'r graddau y maen nhw'n berthnasol i'r ystyriaeth o'r effeithiau ar y Gymraeg a'i diwylliant yng Nghymru.

1.7.3.2 Mae'r cwrpas gofodol ar gyfer asesu effeithiau yn ofyniad allweddol ar gyfer yr holl asesiad. Mae effaith Prosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y Gymraeg a'i diwylliant yn dibynnu'n fawr ar y gweithlu sydd ei angen, yn enwedig nifer y gweithwyr a'u dosbarthiad daearyddol.

1.7.3.3 Mae ardaloedd yr astudiaeth ar gyfer yr AEGG wedi'u cyflwyno isod.

Ardaloedd cenedlaethol yr astudiaeth – ar y môr ac ar y tir

1.7.3.4 Cyfrol 8, Atodiad 3.1: Mae adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1) yn nodi, o ystyried yr ystod o ofynion sy'n gysylltiedig â chyflawni Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, ei bod yn debygol y bydd gwariant y prosiect yn arwain at effeithiau o wahanol faint mewn lleoliadau ledled Cymru a'r DU.

1.7.3.5 Diffinnir ardaloedd cenedlaethol yr astudiaeth economaidd i adlewyrchu cyrhaeddiad ehangach yr effeithiau ar gyflogaeth a Gwerth Ychwanegol Gros (GVA) a allai ddod i'r amlwg drwy'r gadwyn gyflenwi a'r galw am lafur.

1.7.3.6 Mae dwy ardal genedlaethol ar gyfer yr astudiaeth economaidd wedi cael eu diffinio yng Nghyrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1), gan gynnwys Cymru a'r DU. At ddibenion asesu effeithiau economaidd yn yr AEGG hwn, bydd Cymru'n cael ei defnyddio fel ardal genedlaethol yr astudiaeth.

Ardaloedd is-genedlaethol yr astudiaeth economaidd – asesiad ar y môr

1.7.3.7 Yng Nghyrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1), mae'r ardal is-genedlaethol yr astudiaeth ar gyfer yr asesiad ar y môr yn canolbwyntio ar leoliadau yn awdurdodaethau cynllunio perthnasol Cymru a Lloegr sy'n agos i Fôr Iwerddon; gan ystyried gogledd Cymru a gogledd-orllewin Lloegr. Yng ngoleuni hyn ac at ddibenion yr AEGG hwn, bydd yr asesiad ar y môr o'r effeithiau ar ffactorau economaidd yn canolbwyntio ar ardal is-genedlaethol yr astudiaeth, sef gogledd Cymru.

1.7.3.8 Fel y nodir yng Nghyrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1), bydd gan y gwahanol gydrannau sy'n cyfrannu at gyflawni Prosiect Gwynt Alltraeth Mona wahanol 'ganolbwyntiau effaith' – lleoliadau y mae'r effeithiau posib yn 'ymledu' ohonynt a lle gellir cysylltu'r effeithiau economaidd yn ddaearyddol ag amrywiaeth o ganolbwyntiau, gan gynnwys porthladdoedd adeiladu, gweithredu, a chynnal a chadw.

1.7.3.9 Mae ardaloedd is-genedlaethol yr astudiaeth economaidd yn gysylltiedig â dewis porthladdoedd adeiladu, gweithredu, cynnal a chadw a datgomisiynu posib yng ngogledd Cymru a gogledd-orllewin Lloegr sydd â'r gallu i gefnogi'r cyflenwad cysylltiedig o fewnbynnau a gwasanaethau ar gyfer Prosiect Gwynt Alltraeth Mona. Mae'r porthladdoedd hyn, a'u dalgylchoedd economaidd-gymdeithasol, yn ganolbwyntiau posib yr effaith ar dderbynyddion economaidd. Oherwydd gofynion seilwaith cydrannau mawr (ee mannau gosod a storio), mae'n debygol y bydd nifer o borthladdoedd saernïo a threfnu yn cael eu defnyddio wrth gyflawni'r prosiect. Mae hyn yn debygol iawn o gynnwys porthladdoedd y tu allan i ogledd Cymru a gogledd-orllewin Lloegr.

Ardaloedd rhanbarthol yr astudiaeth economaidd – asesiad ar y tir

- 1.7.3.10 Mae'r seilwaith parhaol ar y tir ar gyfer Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn cynnwys y lanfa, Coridor Ceblau Ar y Tir Mona, Is-orsaf ar y Tir Mona, a Choridor Cysylltiad Grid 400 kV Mona a fydd yn cysylltu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona â'r National Grid (ym Modelwyddan). Ystyrir mai'r lleoliad hwn yw'r 'canolbwynt effaith' ar gyfer yr asesiad ar y tir.
- 1.7.3.11 Mae'r Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol (Cyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1)) yn nodi gogledd Cymru fel ardal yr astudiaeth economaidd at ddibenion asesu effeithiau posib ar y tir. Bydd yr AEGG hwn hefyd yn defnyddio gogledd Cymru fel ardal yr astudiaeth ar gyfer asesu effeithiau posib ar y tir mewn perthynas â ffactorau economaidd.

Ardaloedd yr astudiaeth gymdeithasol

- 1.7.3.12 Mae'r Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol (Cyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1)) yn nodi bod achos mwyaf tebygol effeithiau cymdeithasol yn gysylltiedig â goblygiadau effeithiau economaidd, hy symud llafur. Ni chaiff effeithiau cymdeithasol eu hasesu ar lefel genedlaethol.

Ardaloedd rhanbarthol yr astudiaeth gymdeithasol – asesiad ar y môr

- 1.7.3.13 Cyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1)) yn nodi gogledd Cymru fel ardal ranbarthol yr astudiaeth gymdeithasol ar gyfer yr asesiad ar y môr ar sail dalgylch amser gyrru o 60 munud ar gyfer porthladdoedd.
- 1.7.3.14 Mae ardal ranbarthol yr astudiaeth gymdeithasol, gogledd Cymru, a nodwyd ac a ddefnyddiwyd yng Nghyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1) hefyd wedi cael ei defnyddio at ddibenion yr AEGG hwn o ran asesu'r effeithiau ar y môr ar nodweddion y boblogaeth, ansawdd bywyd, cyflenwad seilwaith, ac agweddau cymdeithasol a diwylliannol.

Ardaloedd rhanbarthol yr astudiaeth gymdeithasol – asesiad ar y tir

- 1.7.3.15 Pennwyd hyd a lled ardal yr astudiaeth economaidd ar y tir ar sail dalgylchoedd llafur gan ddefnyddio dalgylch amser gyrru o 60 munud. Cyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1)) yn nodi gogledd Cymru fel ardal ranbarthol yr astudiaeth gymdeithasol ar gyfer yr asesiad ar y tir.
- 1.7.3.16 Mae ardal ranbarthol yr astudiaeth gymdeithasol, gogledd Cymru, a nodwyd ac a ddefnyddiwyd yng Nghyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1) hefyd wedi cael ei defnyddio at ddibenion yr AEGG hwn o ran asesu'r effeithiau ar y tir ar nodweddion y boblogaeth, ansawdd bywyd, cyflenwad seilwaith, ac agweddau cymdeithasol a diwylliannol.

1.8 Ardal yr astudiaeth o broffil y Gymraeg

1.8.1 Trosolwg

1.8.1.1 Mae'r elfennau ar y tir o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona mewn wardiau Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy a Chyngor Sir Ddinbych. Fodd bynnag, mae ardaloedd yr astudiaeth at ddibenion yr AEGG hwn yn adlewyrchu'r ardaloedd astudiaeth a ddefnyddiwyd yn yr asesiad economaidd-gymdeithasol, sef Cymru ar lefel genedlaethol a gogledd Cymru fel rhanbarth. Mae data ar gyfer Cymru ac awdurdodau gogledd Cymru, gan gynnwys Parc Cenedlaethol Eryri, wedi cael eu cynnwys fel data llinell sylfaen.

1.8.2 Nodweddion y boblogaeth

Poblogaeth breswyl

1.8.2.1 Mae Tabl 1.7 yn dangos poblogaeth breswyl yr ardaloedd astudiaeth gogledd Cymru a Chymru yn 2011 a 2021.

Tabl 1.7: Poblogaeth breswyl 2011 a 2021.

Ardal	Poblogaeth breswyl	
	2011	2021
Conwy	115228	114741
Sir Ddinbych	93734	95817
Sir y Fflint	152506	154962
Gwynedd	121874	117393
Ynys Môn	69751	68878
Wrecsam	134844	135117
Gogledd Cymru	687937	686908
Cymru	3063456	3107494

1.8.2.2 Gellir gweld bod poblogaeth gogledd Cymru a rhai awdurdodau wedi lleihau rhwng 2011 a 2021, gan gynnwys Conwy, Gwynedd ac Ynys Môn, a bod poblogaeth Cymru ac awdurdodau Sir Ddinbych, Sir y Fflint a Wrecsam wedi cynyddu. Yr awdurdodau hyn yw'r awdurdodau mwyaf dwyreiniol ar draws gogledd Cymru ac maen nhw'n agosach i ganolfannau poblogaeth mwy. Cynyddodd poblogaeth Cymru rhwng 2011 a 2021 i boblogaeth o 3,107,500, sef y boblogaeth fwyaf a gofnodwyd erioed drwy Gyfrifiad yng Nghymru.

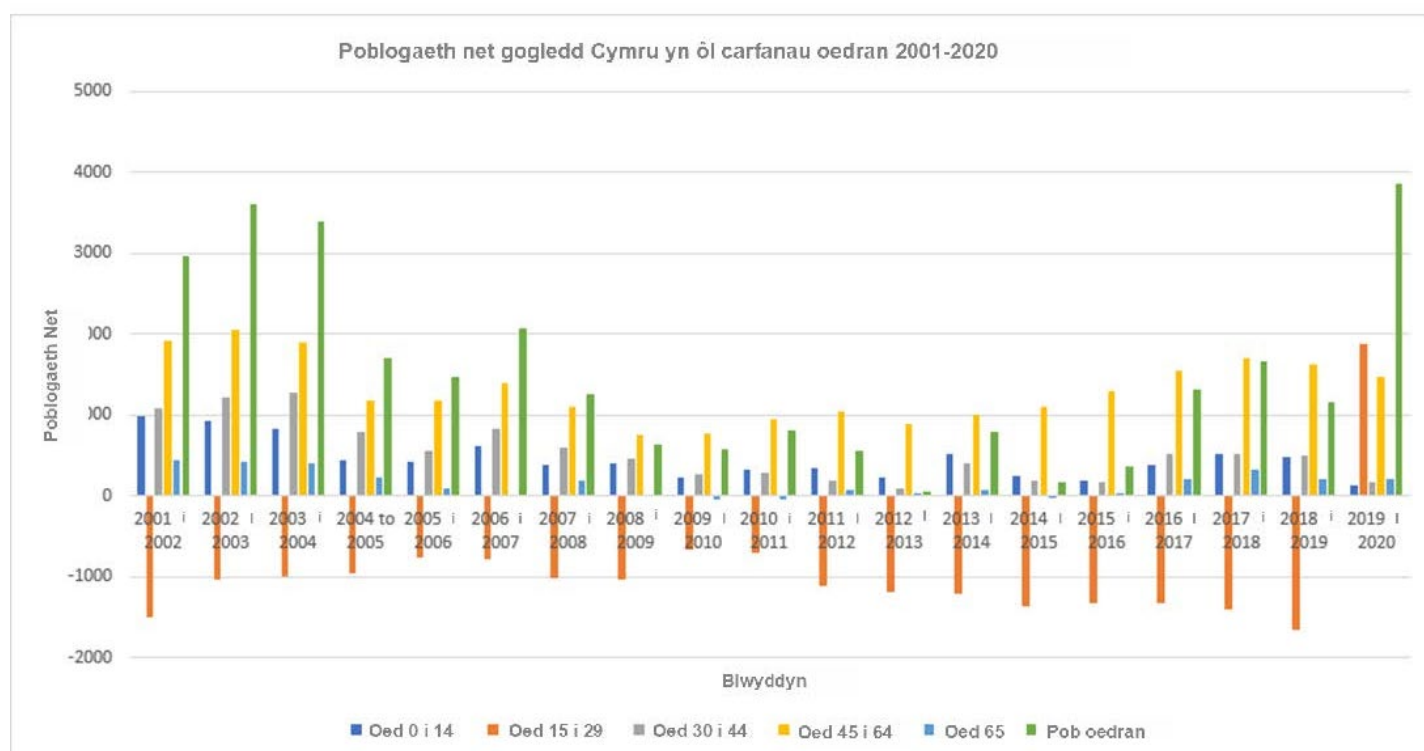
1.8.2.3 Mae data misol a gasglwyd yn dangos bod nifer y marwolaethau a gofrestrwyd yng Nghymru rhwng mis Ebrill 2011 a diwedd mis Mawrth 2021 yn fwy na nifer y genedigaethau byw, sy'n golygu gostyngiad naturiol o tua 11,000 o breswylwyr arferol ledled Cymru. Felly, mudo net positif i Gymru yw'r rheswm am y twf yn y boblogaeth ers 2011.

1.8.2.4 Felly, rheswm posib am y gostyngiad yn y boblogaeth ar draws gogledd Cymru gyfan, yng Nghonwy, Gwynedd ac Ynys Môn, yw cyfraddau marwolaeth sy'n uwch na'r cyfraddau geni byw yn y siroedd.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Mudo

- 1.8.2.5 Mae Ffigur 1.1 yn darparu data mudo net ar gyfer gogledd Cymru rhwng 2001 a 2020. Rhwng 2001 a 2020 mae Cymru wedi gweld mewnlif cyffredinol o bobl o bob oed. Fodd bynnag, mae gogledd Cymru wedi gweld all-lif net o bobl iau rhwng 15 a 29 oed rhwng 2001 a 2019. Dim ond yn 2020 y gwelodd yr ardaloedd gynnydd net mewn mudo ymysg pobl ifanc 15 i 64 oed, a allai fod yn gysylltiedig â chyfyngiadau symud pandemig COVID-19 a mwy o allu i weithio o bell (ac felly bod gan bobl fwy o ryddid i fyw lle bynnag yr hoffent).
- 1.8.2.6 Mae'r rhesymau posib am allfudo cyson y boblogaeth ifanc rhwng 2011 a 2019 yn cynnwys diffyg cyfleoedd cyflogaeth a diffyg tai fforddiadwy.

Ffigur 1.1: Ffigurau mudo poblogaeth net gogledd Cymru yn ôl carfannau oedran 2001-2020

1.8.3 Proffil y Gymraeg

Siaradwyr Cymraeg

- 1.8.3.1 Mae Tabl 1.8 yn dangos nifer y siaradwyr Cymraeg a'r ganran o gyfanswm y boblogaeth (dros 3 oed) yng ngogledd Cymru yn 2011 ac yn 2021.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Tabl 1.8: Nifer y siaradwyr Cymraeg a'r ganran o gyfanswm y boblogaeth (dros 3 oed) 2011-2021.

Sir	2011			2021			
	Cyfanswm y boblogaeth	Siaradwyr Cymraeg		Cyfanswm y boblogaeth	Siaradwyr Cymraeg		Gwahaniaeth yn nifer / % y siaradwyr Cymraeg
	Nifer	Nifer	% o gyfanswm y boblogaeth	Nifer	Nifer	% o gyfanswm y boblogaeth	
Conwy	111724	30600	27.4	111805	29000	25.9	-1,600/-1.5%
Sir Ddinbych	90527	22236	24.6	93065	20949	22.5	-1,287/-2.1%
Sir y Fflint	146940	19343	13.2	150563	17426	11.6	-1,917/-1.6%
Gwynedd	117789	77000	65.4	114300	73554	64.4	-3,446/-1%
Ynys Môn	67403	38568	57.2	67086	37413	55.8	-1,155/-1.4%
Wrecsam	129425	16659	12.9	131084	15953	12.2	-706/-0.7%
Gogledd Cymru	663808	204406	30.8	667903	194295	29.1	- 10,111/- 1.7%
Cymru	2955841	562016	19.0	3018167	538291	17.8	-23,725/ - 1.2%

1.8.3.2 Mae nifer a chyfran y siaradwyr Cymraeg wedi gostwng ar draws holl awdurdodau gogledd Cymru yn unigol, gogledd Cymru yn gyffredinol yn ogystal â Chymru fel gwlad. Gwelwyd y gostyngiad mwyaf o ran cyfran y siaradwyr Cymraeg yn Sir Ddinbych, gyda gostyngiad o 2.1%.

1.8.3.3 Mae cyfran sylweddol uwch o boblogaeth Gwynedd ac Ynys Môn a oedd yn siarad Cymraeg yn 2011 a 2021; 64.4% a 55.8% yn y drefn honno yn 2021. Gwelodd y ddwy sir hyn hefyd ostyngiad yn nifer a chyfran y siaradwyr Cymraeg rhwng 2011 a 2021.

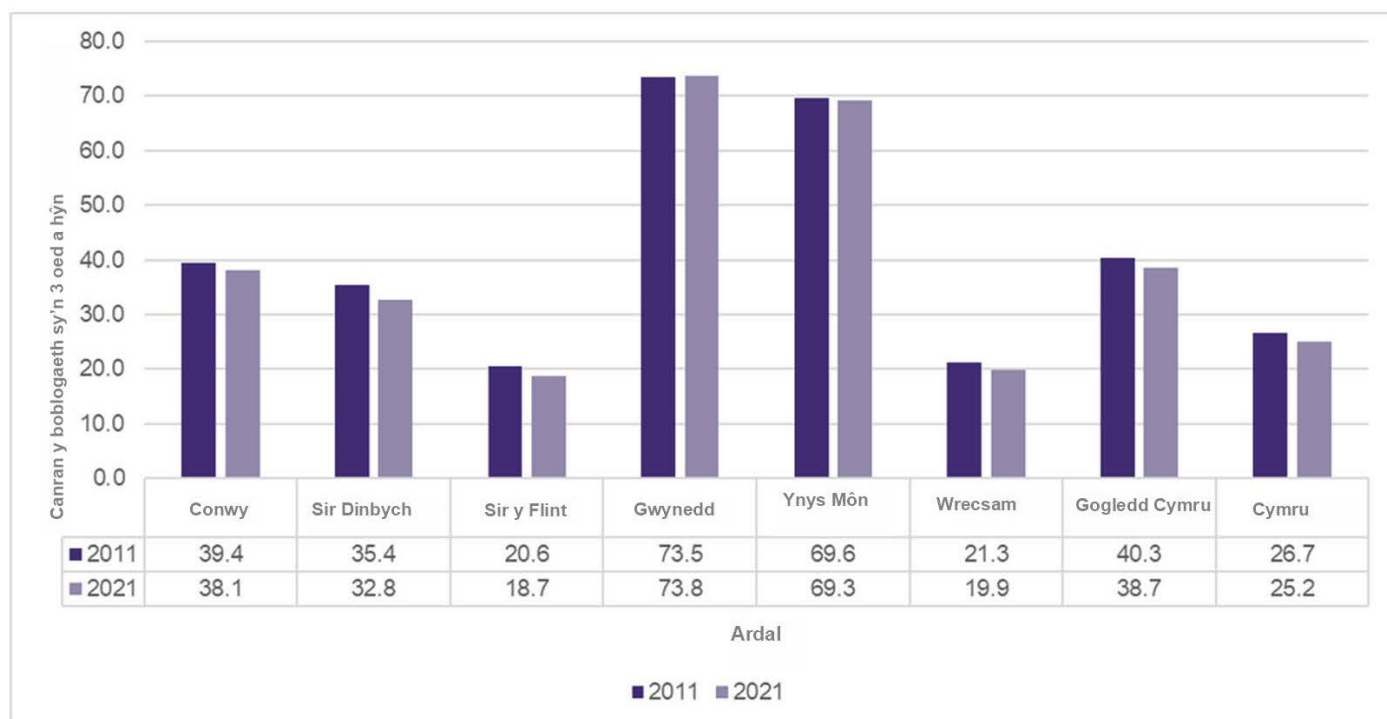
1.8.3.4 Roedd y gyfran isaf o siaradwyr Cymraeg yn Sir y Fflint a Wrecsam; 11.6% a 12.2% yn y drefn honno yn 2021. Mae'r siroedd hyn yn ddaearyddol nes at y ffin rhwng Cymru a Lloegr. Mae cyfran y siaradwyr Cymraeg yn y ddwy sir hyn hefyd yn is na chyfartaledd cenedlaethol Cymru, sef 17.8%. Mae hyn yn sylweddol is na chyfran y siaradwyr Cymraeg yng Ngwynedd ac Ynys Môn.

1.8.3.5 Roedd cyfran y siaradwyr Cymraeg yng Nghonwy a Sir Ddinbych yn is na'r cyfartaledd ar draws gogledd Cymru, gan amrywio o 22.5% yn Sir Ddinbych, 25.9% yng Nghonwy a 29.1% ar draws y Gogledd.

Sgiliau iaith Gymraeg

1.8.3.6 Mae Ffigur 1.2 yn dangos y ganran o'r boblogaeth dros 3 oed ag un neu ragor o sgiliau Cymraeg, yn ôl ardal, yn 2011 a 2021.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Ffigur 1.2: Canran o gyfanswm y boblogaeth dros 3 oed ag un neu ragor o sgiliau Cymraeg, yn ôl ardal, yn 2011 a 2021.

1.8.3.7 Mae cyfran y boblogaeth dros 3 oed ag un neu fwy o sgiliau Cymraeg wedi gostwng ar draws pob ardal rhwng 2011 a 2021, ac eithrio yng Ngwynedd lle gwelwyd cynnydd bach o 0.3%. Gwelodd Ynys Môn ostyngiad bach iawn rhwng 2011 a 2021 tra bod ardaloedd eraill wedi gweld lefelau tebyg o ddirywiad.

1.9 Asesiad o'r effaith ar y Gymraeg

1.9.1 Cyflwyniad

1.9.1.1 Mae'r adran hon yn cyflwyno effeithiau posib Prosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y gymuned, y Gymraeg a'i diwylliant.

1.9.2 Nodweddion y boblogaeth

C1. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at gynnydd/gostyngiad yn y boblogaeth a allai wneud y canlynol:

- Effeithio ar y cydbwysedd rhwng siaradwyr Cymraeg/y di-Gymraeg (mewn modd niweidiol/manteisiol) neu
- Arwain at ddirywiad absoliwt neu gyfrannol yn nifer y siaradwyr Cymraeg?

C2. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at fwy o fewnfudo neu allfudo?

- Sut bydd hyn yn effeithio ar nifer y siaradwyr Cymraeg?
- A fyddai'r newid yn un parhaol neu'n un dros dro?

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

1.9.2.1 Gall datblygiad newydd ddylanwadu ar symudiadau'r boblogaeth mewn ardal. Gall gael effaith gadarnhaol drwy sefydlogi poblogaethau neu hybu twf drwy fewnfudo. Fodd bynnag, gall lefelau sylweddol o fudo, i mewn neu allan, gael effaith niweidiol ar gydbwysedd cymdeithasol ardal, ac o ganlyniad, gall ddylanwadu ar nodweddion allweddol cymuned fel y defnydd o'r Gymraeg.

1.9.2.2 Mae patrymau mudo yn rhan allweddol o newid mewn poblogaeth, ac mae fewnfudo'n dibynnu'n fawr ar amodau economaidd. Mae allfudo'n gysylltiedig yn aml â thueddiadau economaidd, y ddarpariaeth tai a phrisiau tai.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

Cam adeiladu – ar y môr

1.9.2.3 Mae cam adeiladu ar y môr pedair blynedd (48 mis) wedi cael ei dybio yn yr AEGG drwyddo draw (gweler Cyfrol 1, Pennod 3: Disgrifiad o'r prosiect y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod y Ddogfen F3.1)).

1.9.2.4 Gallai cyfleusterau'r prif borthladd adeiladu posib gefnogi'r gweithgareddau canlynol:

- Cadw a gosod tyrbinau gwynt
- Cadw a gosod sylfeini
- Cadw a gosod is-orsaf ar y môr
- Cadw a gosod ceblau rhyng-arâe
- Cadw a gosod y cebl allforio.

1.9.2.5 Yn ystod y cam adeiladu, rhagwelir y bydd y rolau sy'n gysylltiedig â'r gweithgareddau hyn wedi'u lleoli ar y môr yn bennaf, gyda gweithwyr yn cael eu lletya ar longau. Fodd bynnag, mae gan y gweithwyr hyn y potensial i arwain at alw am lety dros dro ar ddechrau a diwedd cyfnodau shift nodweddiadol ar y môr yn nalgylchoedd y porthladd(oedd) trosglwyddo perthnasol cyn neu ar ôl treulio amser yn eu lleoliad cartref. Bydd rhai rolau, ee cydosod neu reoli, wedi'u lleoli ar y tir, ac mae ganddynt y potensial i arwain at alw pellach am lety dros dro, ac am lety rhent tymor byr o bosib.

1.9.2.6 Mae'r effeithiau posib ar y gweithlu sy'n gysylltiedig â Phrosiect Gwynt Alltraeth Mona fel y nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3), wedi cael eu hamcangyfrif ar sail tybiaethau sy'n ymwneud â'r newidynnau canlynol:

- Gweithgarwch mwyaf mewn un ardal astudiaeth economaidd-gymdeithasol ac ardal astudiaeth gymunedol ranbarthol
- Uchafswm niferoedd llongau
- Maint criw llongau
- Trefniadau shift
- Shifftiau bob flwyddyn
- Nosweithiau o lety sydd eu hangen fesul shift.

1.9.2.7 Mae'r asesiad o'r effeithiau cymdeithasol fel y nodir yn yr adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol (Cyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1)), yn mabwysiadu senario effaith galluogrwydd presennol. Mae hyn yn tybio na all un porthladd gyflawni'r holl weithgareddau sy'n gysylltiedig â cham adeiladu Prosiect

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Gwynt Alltraeth Mona. Capasiti a galluoedd porthladdoedd sy'n pennu'r cyfleusterau y gellir eu defnyddio i osod cydrannau unigol.

- 1.9.2.8 Mae'r senario galluogrwydd presennol yn tybio mai'r gweithgarwch mwyaf a allai ddigwydd mewn un ardal astudiaeth gymdeithasol ranbarthol yw trefnu'r ceblau rhyng-arâe a'r cebl allforio. Bydd rhagor o effeithiau ar y gweithlu yn cael eu creu mewn rhannau eraill o'r DU yn dibynnu ar y dewis o borthladdoedd cymorth ar gyfer gweithgareddau adeiladu eraill.
- 1.9.2.9 O dan y senario effaith galluogrwydd presennol, tybir bod penderfyniadau caffael a chontractio yn cael eu gwneud yn unol â chystadleurwydd presennol sector gwynt ar y môr y DU. Tybir bod cyflogaeth sy'n gysylltiedig â saernïo yn defnyddio gweithluoedd sefydlog mentrau presennol. Ni fydd hyn yn cael unrhyw effaith ar y galw am dai, llety a gwasanaethau lleol sy'n uwch na'r gweithgarwch llinell sylfaen presennol.
- 1.9.2.10 Ni ragwelir y bydd gweithwyr yn cael eu hadleoli yn barhaol (hy dros y tymor hir) yn ystod y cam adeiladu ar y môr ar sail natur symudol rhannau mawr o'r gweithlu ar y môr.
- 1.9.2.11 Ar sail arferion safonol y diwydiant, tybir y bydd criwiau llongau'n gweithio yn unol â phatrymau shift pedair wythnos ar shift/oddi ar shift. Ar y sail hon, tybir y bydd pob llong adeiladu yn cefnogi 13 shift y flwyddyn.
- 1.9.2.12 Tybir y bydd rolau sy'n gysylltiedig â'r gweithgareddau hyn wedi'u lleoli ar y môr, gyda gweithwyr yn cael eu lletya ar longau.
- 1.9.2.13 Tybir y bydd angen uchafswm o ddwy noson o lety dros nos fesul shift ar bob aelod o'r criw. Mae hyn yn cynnwys un noson cyn ac un noson ar ôl cyfnod shift. Tybir y bydd aelodau o'r criw yn aros yn eu cartref parhaol yn rhywle arall am weddill eu cyfnod 'oddi ar shift'.
- 1.9.2.14 Tybir na fyddai angen llety dros nos lleol ar o leiaf un rhan o dair o weithwyr, ar y sail bod y gweithwyr hyn wedi'u lleoli'n ddigon agos i'r porthladd(oedd) perthnasol yn barhaol, gan gael gwared ar yr angen am lety dros nos.
- 1.9.2.15 Felly, yn ystod y cam adeiladu ar y môr, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru, ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo. Felly, nid oes disgwyl unrhyw newid yn nifer y siaradwyr Cymraeg, nac effaith ar y cydbwysedd rhwng siaradwyr Cymraeg a'r di-Gymraeg.

Cam adeiladu – ar y tir

- 1.9.2.16 Mae cyfnod adeiladu o dair blynedd (36 mis) wedi cael ei dybio drwy gydol.
- 1.9.2.17 Gallai gwariant posib ar weithgareddau ar y tir sy'n gysylltiedig â cham adeiladu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona gefnogi teithiau dros nos i ardaloedd yr astudiaeth gymdeithasol.
- 1.9.2.18 Yn unol â'r dull gweithredu yn yr asesiad economaidd-gymdeithasol, er mwyn asesu'r effeithiau cymdeithasol 'gwaethaf' posib, tybir y bydd effeithiau uniongyrchol ar gyflogaeth yn dibynnu'n bennaf ar lafur o'r tu allan i ogledd Cymru. Mae gan y gweithwyr hyn y potensial i arwain at alw am lety dros nos yn ystod 'shifftiau', neu am lety tymor byr (dros dro) yn ystod cyfnodau hirach o weithgarwch.
- 1.9.2.19 Rhagwelir na fydd adleoliad sylweddol hirdymor (parhaol) o weithwyr i ogledd Cymru.
- 1.9.2.20 Mae'r asesiad economaidd-gymdeithasol yn disgwyl y bydd y galw mwyaf o 5,000 o arosiadau dros nos (nosweithiau'r flwyddyn) ac 20 o unedau tai tymor byr (dros dro) y flwyddyn (yn seiliedig ar senario wedi'i modelu).

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

1.9.2.21 Nid oes disgwyl i'r galw disgwyliedig (ar sail senario wedi'i modelu) arwain at fewnfudo i ardal astudiaeth gogledd Cymru oherwydd ymweliadau dros dro fyddai'r rhain ar gyfer llety dros nos. Ni fyddai unrhyw newid parhaol i'r boblogaeth, ac felly ni fyddai unrhyw newid i'r cydbwysedd rhwng siaradwyr Cymraeg a'r di-Gymraeg ar draws gogledd Cymru.

1.9.2.22 Felly, yn ystod y cam adeiladu ar y tir, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru, ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo. Felly, nid oes disgwyl unrhyw newid yn nifer y siaradwyr Cymraeg, nac effaith ar y cydbwysedd rhwng siaradwyr Cymraeg a'r di-Gymraeg.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

1.9.2.23 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

1.9.2.24 Disgwylir y bydd cyfleusterau porthladdoedd gweithredu a chynnal a chadw posib yn cefnogi'r gweithgareddau canlynol:

- Gweithredu a chynnal a chadw tyrbinau gwynt
- Gweithredu a chynnal a chadw sylfeini
- Gweithredu a chynnal a chadw is-orsaf ar y môr
- Cadw a gosod ceblau rhyng-arâe
- Cadw a gosod y cebl allforio.

1.9.2.25 Tybir y bydd sylfaen weithredol fach wedi'i lleoli yn y porthladd gweithredu a chynnal a chadw a ddewisir, a bydd pencadlys gweithredol rhywle arall yn y DU, gan nad yw'r gweithgarwch hwn yn dibynnu'n ddaearyddol ar ddewis porthladd.

1.9.2.26 Mae Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o greu rolau newydd yn uniongyrchol mewn gweithgareddau gweithredu a chynnal a chadw. Tybir y bydd effeithiau anuniongyrchol ac ysgogedig ar gyflogaeth yn defnyddio'r gweithlu preswyl presennol ym mhob ardal. Oherwydd y disgwylir i'r effeithiau hyn ddigwydd yn yr economi ehangach, disgwylir i gyfraniad yr effeithiau hyn at fudo llafur adlewyrchu patrymau mudo nodweddiadol sy'n gysylltiedig â thwf economaidd. Felly, disgwylir i effeithiau cyflogaeth anuniongyrchol ac ysgogedig gael effaith fach iawn ar y boblogaeth, tai a llety.

1.9.2.27 Byddai modd llenwi rolau uniongyrchol drwy nifer o lwybrau, gan gynnwys:

- Gweithwyr lleol yn symud o'r sector Olew a Nwy ar y môr
- Preswylwyr lleol yn ymuno â'r sector o weithgareddau hyfforddi
- Pobl nad ydynt yn lleol yn cymudo i'r ardal leol dan sylw
- Gweithwyr nad ydynt yn lleol yn adleoli i'r ardal leol dan sylw.

1.9.2.28 Nid oes meincnod sefydledig ar gyfer tybio cyfraniad trigolion lleol at weithlu gweithredu a chynnal a chadw cynllun ynni ar y môr. Gall y ffigur hwn amrywio rhwng prosiectau yn dibynnu ar nifer o ffactorau, gan gynnwys nodweddion y prosiect, lleoliad, amodau'r farchnad lafur leol, dull y datblygwr, a pholisi'r llywodraeth.

1.9.2.29 Mae tua phedair blynedd o amser paratoi cyn dechrau gweithredu, felly mae amser i hyfforddi rhan sylweddol o'r gweithlu sy'n weddill o'r farchnad lafur leol.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.9.2.30 Gall cyfran y gweithlu gweithredu a chynnal a chadw sy'n cymudo o'r tu allan i ardal y prosiect ar gyfer eu shifftiau amrywio'n sylweddol yn dibynnu ar ffactorau amrywiol, gan gynnwys nodweddion y prosiect, lleoliad, hygyrchedd, amodau'r farchnad dai, a dull y datblygwr.
- 1.9.2.31 Yn absenoldeb meincnod safonol y diwydiant, mae'r asesiad yng Nghyfrol 8, Atodiad 3.1: Adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F8.3.1) yn amcangyfrif y byddai 34 o weithwyr nad ydynt yn lleol yn adleoli i ogledd Cymru, gan gynyddu i 87 wrth ystyried aelodau o'r teulu a fyddai hefyd yn adleoli am gyfnod hir (35 mlynedd) dros gyfnod cyfan y cam gweithredu a chynnal a chadw. Er mwyn ystyried y sefyllfa waethaf bosib, tybir bod yr holl weithwyr a'u teuluoedd yn ddi-Gymraeg.
- 1.9.2.32 Gostyngodd poblogaeth gogledd Cymru tua 6,000 dros y cyfnod 2015–2021 (-0.2% y flwyddyn). Mae'r senario llinell sylfaen yn y dyfodol yn dangos bod disgwyl i boblogaeth gogledd Cymru gynyddu tua 14,000 (+0.2% y flwyddyn) dros y cyfnod 2022–2040.
- 1.9.2.33 Nid ystyrir bod y cynnydd ym mhoblogaeth gogledd Cymru o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw yn arwain at newid amlwg yn nifer a chyfran y siaradwyr Cymraeg, gan fod disgwyl i'r gweithwyr a'r aelodau o'u teulu fod wedi'u gwasgaru'n ddaearyddol ar draws gogledd Cymru.
- 1.9.2.34 Tybir bod y 50% sy'n weddill o weithwyr nad ydynt yn lleol yn teithio o'r tu allan i ardal berthnasol yr astudiaeth gymdeithasol ar gyfer eu shifft. Bydd gweithwyr yn y categori hwn naill ai angen llety dros nos am un noson cyn ac ar ôl eu shifft, neu bydd eu taith yn ddigon byr nad oes angen llety dros nos arnynt. Byddai'r gweithwyr hyn yn aros am un noson cyn ac ar ôl eu shifft a byddent yn rhanbarth gogledd Cymru am gyfnod dros dro, ac felly ni fyddai'n arwain at gynydd na gostyngiad yn y boblogaeth.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.2.35 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.2.36 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys. Fodd bynnag, ar ddiwedd oes weithredol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, rhagwelir y bydd yr holl strwythurau uwchben gwely'r môr neu lefel y ddaear yn cael eu tynnu'n llwyr pan fydd hynny'n ymarferol. Fel arfer, bydd y drefn datgomisiynu yn groes i'r drefn adeiladu ac yn cynnwys mathau a niferoedd tebyg o longau ac offer.
- 1.9.2.37 Yng ngoleuni hyn, yn unol â'r asesiad o'r effeithiau ar newidiadau yn y boblogaeth a mewnfudo ac allfudo yn ystod y cam adeiladu, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.2.38 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

- 1.9.2.39 Ar sail yr asesiad, ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru.

C3. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at newid strwythur oedran yr ardal gymunedol?

- A allai grwpiau oedran penodol adael neu symud i'r ardal? A allai rhwydweithiau cymdeithasol traddodiadol chwalu?

1.9.2.40 Anaml iawn y mae newid, cynnydd a gostyngiad yn y boblogaeth yn unffurf ar draws proffil oedran. Mae datblygiadau'n debyg o effeithio ar wahanol grwpiau oedran mewn gwahanol ffyrdd. Mae'n bosib y bydd datblygiadau mawr yn effeithio ar strwythur poblogaeth mewn ardal benodol. Gall math a graddfa datblygiad olygu bod grŵp oedran penodol yn fwy neu'n llai tebygol o fewnfudo i ardal neu allfudo o ardal. Gall datblygiadau ar raddfa fawr hefyd arwain at densiynau cymdeithasol, er enghraifft, o ganlyniad i drigolion newydd yn symud i'r ardal.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

1.9.2.41 Fel y cyflwynwyd yn flaenorol, yn ystod y camau adeiladu ar y môr ac ar y tir, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru, ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona. Yng ngoleuni hyn, nid oes disgwyl i grwpiau oedran penodol adael na symud i ardal astudiaeth gogledd Cymru. Yng ngoleuni hyn, ni ddisgwylir unrhyw newidiadau yn strwythur oedran presennol gogledd Cymru.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

1.9.2.42 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

1.9.2.43 Disgwylir y bydd 87 o weithwyr a'u teuluoedd o'r tu allan i ranbarth gogledd Cymru yn symud i ogledd Cymru am gyfnod o 35 mlynedd dros gam gweithredu a chynnal a chadw'r prosiect.

1.9.2.44 Er nad yw oedran y bobl hyn yn hysbys, disgwylir iddynt gynnwys amrediad o oedranau, gan gynnwys plant.

1.9.2.45 Gan nad oes disgwyl i adleoli'r gweithwyr hyn a'u teuluoedd i ranbarth gogledd Cymru am gyfnod o 35 mlynedd gael effaith amlwg ar boblogaeth gogledd Cymru, ni ddisgwylir unrhyw effaith amlwg ar strwythur oedran poblogaeth gogledd Cymru.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

1.9.2.46 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.2.47 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys.

1.9.2.48 Mae'r gweithgareddau ar gyfer datgomisiynu rhannau o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y môr yn debygol o gael eu cefnogi mewn ffordd debyg i'r gwaith gosod, gyda'r broses yn cael ei chynnal o chwith (hy gweithgareddau'r cam adeiladu llai datblygu a saernio'r prosiect).

1.9.2.49 Yng ngoleuni hyn, yn unol â'r asesiad o'r effeithiau ar strwythur oedran y boblogaeth, nid oes disgwyl y bydd unrhyw newid parhaol na dros dro yn strwythur oedran gogledd Cymru.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.2.50 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

1.9.2.51 Ar sail yr asesiad, ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru.

1.9.3 Ansawdd bywyd

C4. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar ansawdd bywyd pobl leol?

- A allai'r cynnig effeithio ar iechyd ac amwynder y gymuned?
- A allai gynyddu'r risg o droseddu neu drais yn y gymuned?

1.9.3.1 Mae cysylltiad uniongyrchol rhwng iechyd pobl a'r gymuned maen nhw'n byw ynddi. Mae modd cysylltu dirywiad mewn iechyd ag ystod eang o benderfynyddion, gan gynnwys stoc wael o dai, dim digon o le mewn tai, cysylltiadau cludiant gwael a dirywiad mewn amgylchiadau ariannol. Os bydd datblygiad yn arwain at ddirywiad mewn ansawdd bywyd, gall sefydlogrwydd y gymuned fod o dan fygythiad oherwydd gall y rheini sy'n gallu fforddio i symud o ardal wneud hynny. Mewn ardal lle caiff yr iaith Gymraeg ei siarad yn helaeth, gall hyn effeithio ar ganran y boblogaeth sy'n siarad Cymraeg.

1.9.3.2 Mae'n bosib yr effeithir ar y cydbwysedd rhwng y siaradwyr Cymraeg a'r bobl ddi-Gymraeg os bydd ansawdd yr amgylchedd adeiledig a naturiol yn dirywio neu os bydd lefelau presennol yr amwynderau cyffredinol yn dirywio, gan effeithio ar ansawdd bywyd. Gallai teuluoedd sy'n gallu fforddio i wario mwy benderfynu allfudo petai mwynderau'r ardal leol yn dirywio.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

1.9.3.3 Nid oes tystiolaeth i awgrymu y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn arwain at effeithiau niweidiol sylweddol ar iechyd ac ansawdd bywyd trigolion lleol gogledd Cymru (fel y nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 4: Asesiad iechyd pobl y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.4), ac felly ni fyddai disgwyl iddo effeithio ar y Gymraeg a'i diwylliant.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

1.9.3.4 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

1.9.3.5 Nid oes tystiolaeth i awgrymu y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn arwain at effeithiau niweidiol sylweddol ar iechyd ac ansawdd bywyd trigolion lleol gogledd Cymru (fel y nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 4: Asesiad iechyd pobl y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.4), ac felly ni fyddai disgwyl iddo effeithio ar y Gymraeg a'i diwylliant.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu

1.9.3.6 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.3.7 Nid oes tystiolaeth i awgrymu y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn arwain at effeithiau niweidiol sylweddol ar iechyd ac ansawdd bywyd trigolion lleol gogledd Cymru (fel y nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 4: Asesiad iechyd pobl y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.4), ac felly ni fyddai disgwyl iddo effeithio ar y Gymraeg a'i diwylliant.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.3.8 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

- 1.9.3.9 Ar sail yr asesiad, ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru ychwanegol.

1.9.4 Ffactorau economaidd

C5. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith niweidiol ar fusnesau a swyddi lleol?

- A allai arwain at fusnesau lleol Cymraeg yn cau?
- A allai greu neu beryglu swyddi lleol?

- 1.9.4.1 Mae gan waith datblygu y potensial i effeithio ar y gadwyn gyflenwi ac ar fusnesau lleol sydd wedi hen sefydlu. Byddai prosiect seilwaith mawr yn sicrhau gwariant cyfalaf cysylltiedig uchel, a fyddai'n fanteisiol i fusnesau lleol. Byddai hyn yn cynnwys gwariant o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona a gwariant gan weithlu'r prosiect, a'r galw uwch am nwyddau a gwasanaethau. Mae gan brosiectau seilwaith mawr y potensial i arwain at ddadleoli llafur o'r economi leol, a fyddai'n mynd yn groes i fuddiannau busnesau lleol.

- 1.9.4.2 Gall datblygiad newydd ddylanwadu ar nifer, math ac ansawdd y swyddi sydd ar gael yn lleol, gan ddibynnu ar y sgiliau sydd gan bobl leol. Mae'r asesiad yn ystyried y ddeinameg rhwng galw Prosiect Gwynt Alltraeth Mona am lafur a chyflenwad a chapasiti'r gweithlu lleol.

- 1.9.4.3 Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y berthynas rhwng meithrin twf economaidd, swyddi, creu cyfoeth a lles y Gymraeg. Felly, mae gan Brosiect Gwynt Alltraeth Mona y potensial i gyfrannu at y berthynas rhwng yr economi a'r Gymraeg.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.4.4 Yn ystod y cam adeiladu (ar y môr ac ar y tir), mae Cyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3) yn disgwyl y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn arwain at gyfanswm o £46 miliwn GVA (o ganlyniad i wariant) yn rhanbarth gogledd Cymru (amcangyfrif sy'n seiliedig ar senario wedi'i modelu), gan gynnig 350 o flynyddoedd o gyflogaeth cyfwerth ag amser llawn. Tybir bod traean o weithwyr adeiladu wedi eu lleoli'n ddigon agos i'r porthladdoedd i ddileu'r angen am lety dros nos pan fyddant ar eu sifftiau. At ddibenion yr asesiad hwn, tybir bod y gweithwyr hyn yn dod o ranbarth gogledd Cymru. Byddai hyn yn cynrychioli tua 116 o flynyddoedd o gyflogaeth cyfwerth ag amser llawn.

- 1.9.4.5 Byddai cynnig cyfleoedd cyflogaeth yn lleol yng ngogledd Cymru yn cael effaith fanteisiol o ran lles y Gymraeg a'i diwylliant, yn enwedig ar Ynys Môn, oherwydd

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- byddai'r cyfleoedd am swyddi yn helpu i gadw'r boblogaeth bresennol, gan gynnwys cyfran o siaradwyr Cymraeg.
- 1.9.4.6 Mae'r bennod economaidd-gymdeithasol (Cyfrol 4, Atodiad 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3)) yn nodi bod pobl gyflogedig yn y diwydiannau effaith adeiladu wedi gostwng tua 1,000 yng ngogledd Cymru rhwng 2015 a 2021 (-1.9% y flwyddyn). Mae hyn yn awgrymu bod potensial ar draws holl ardaloedd yr astudiaeth economaidd i ddarparu ar gyfer cynnydd mewn gweithgareddau datblygu ac adeiladu yn y sector gwynt ar y môr. Er hynny, mae'n debygol y byddai hyn yn gofyn am rywfaint o 'uwchsgilio' a phontio ar gyfer cwmnïau a gweithwyr.
- 1.9.4.7 Mae'r amodau llinell sylfaen ar gyfer y dyfodol a nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod y Ddogfen F4.3) yn dangos ei bod yn debygol y bydd capasiti posib yn y sectorau cyfleustodau a gweithgynhyrchu oherwydd sylfaen gyflogaeth ostyngol hyd at 2035. Mae hyn eto'n dangos bod potensial i ddarparu ar gyfer cynnydd mewn gweithgareddau tebyg yn y sector gwynt ar y môr. Rhagwelir y bydd cyflogaeth yn y sector adeiladu yn cynyddu dros y cyfnod hyd at 2035. Mae hyn yn awgrymu bod y sector mewn sefyllfa gref o ran twf, er y gallai arwain at amodau tynnach i'r farchnad lafur mewn gweithgareddau adeiladu.
- 1.9.4.8 Roedd 31.2% o boblogaeth oedran gweithio gogledd Cymru sy'n gweithio yn y sector adeiladu yn siaradwyr Cymraeg yn 2021 (Nomis, 2021). Felly, disgwylir i gyfran (anhysbys) o'r gweithwyr adeiladu y tybir eu bod yn lleol i ogledd Cymru fod yn siaradwyr Cymraeg. Bydd y gweithwyr hyn eisoes yn gallu cyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg a bydd cyfleoedd cyflogaeth a gynigir yn ystod y cam adeiladu yn galluogi pobl lleol i barhau i fyw a gweithio yng ngogledd Cymru.
- 1.9.4.9 O ran yr effeithiau posib ar fusnesau lleol yn ystod y cyfnod adeiladu, mae Cyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3) yn nodi'r angen posib am lety dros nos i rai gweithwyr. Bydd amrywiaeth o rolau gosod a chomisiynu yn cael eu llenwi gan weithwyr symudol, fel sy'n nodweddiadol o bob prosiect gwynt ar y môr. Bydd y rolau hyn ar y môr i raddau helaeth, gyda gweithwyr yn cael eu lletya ar Longau Gweithredu Gwasanaethau. Tybir y bydd gweithwyr ar y môr yn cael eu rhoi ar waith o un porthladd trosglwyddo. Mae gan y gweithwyr hyn y potensial i arwain at alw am lety dros nos ar ddechrau a diwedd cyfnodau shifft arferol o bedair wythnos ar y môr.
- 1.9.4.10 Mae'r bennod economaidd-gymdeithasol (Cyfrol 4, Atodiad 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3)) yn nodi'r galw posib am uchafswm o 35,800 o lety dros dro dros nos sy'n deillio o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona. Gallai hyn gael effaith fanteisiol ar fusnesau llety twristiaeth lleol ledled gogledd Cymru.
- 1.9.4.11 Mae capasiti gormodol yn y sector llety dros nos yn seiliedig ar ddata deiliadaeth y cyfartaledd blynyddol a'r mis prysuraf. Mae potensial i waith ar y môr fod yn dymhorol, gyda rhai gweithgareddau'n cael eu crynhoi yn ystod adegau o'r flwyddyn pan fo'r tywydd yn well. Mae hyn yn debygol o gyd-fynd ag adegau o'r flwyddyn lle mae cyfraddau deiliadaeth uwch mewn llety dros nos.
- 1.9.4.12 Mae'r bennod economaidd-gymdeithasol (Cyfrol 4, Atodiad 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol Cyfeirnod F4.3) yn nodi effaith fanteisiol fechan ar y sector llety. Gallai'r cynnydd mewn arosiadau llety dros nos gael effaith fanteisiol ar fusnesau lleol yn y sector llety dros nos ledled gogledd Cymru yn ystod y cam adeiladu.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.9.4.13 Yn gyffredinol, bydd y cynnig yn cael effaith fanteisiol ar yr economi leol gan gynnwys busnesau a swyddi lleol, a fydd yn ei dro yn cefnogi cymuned lle gall y Gymraeg ffynnu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.4.14 Buddiol.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.4.15 Yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw (ar y môr ac ar y tir), mae Cyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3) yn disgwyl y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn arwain at gyfanswm GVA o £26.3 miliwn (o ganlyniad i wariant) yn rhanbarth gogledd Cymru, gan gynnig 210 o flynyddoedd o gyflogaeth FTE (amcangyfrifon sy'n seiliedig ar senario wedi'i modelu).
- 1.9.4.16 Mae sicrhau economi ffyniannus sydd â swyddi tymor hir o ansawdd uchel ar gyfer pobl leol yn bwysig i gynnal a chryfhau cymunedau. Heb gyfleoedd economaidd, gan gynnwys swyddi o ansawdd uchel, ni fyddai poblogaethau oedran gweithio, yn enwedig pobl ifanc, yn gallu aros yn yr ardal.
- 1.9.4.17 Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y berthynas rhwng meithrin twf economaidd, swyddi, creu cyfoeth a lles y Gymraeg.
- 1.9.4.18 Un o nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw cyflawni "*Cymru sydd â diwylliant bywiog gyda'r Gymraeg yn ffynnu*". Caiff ei gydnabod bod sylfaen economaidd gadarn yn un o'r ystod eang o ffactorau sy'n cyfrannu at lesiant y Gymraeg yng Nghymru yn y dyfodol. Mae'r arallgyfeirio economaidd sy'n cael ei gynnig yn ystod y cam adeiladu yn cynnig cyfleoedd i feithrin twf yn y defnydd o'r Gymraeg, ynghyd â thwf economaidd.
- 1.9.4.19 Mae Cyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3) yn nodi bod pobl gyflogedig yn y diwydiannau effaith adeiladu wedi gostwng tua 1,000 yng ngogledd Cymru rhwng 2015 a 2021 (-1.9% y flwyddyn). Mae hyn yn awgrymu bod potensial ar draws holl ardaloedd yr astudiaeth economaidd i ddarparu ar gyfer cynnydd mewn gweithgareddau datblygu ac adeiladu yn y sector gwynt ar y môr – er y byddai hyn yn debygol o olygu rhywfaint o 'uwchsgilio' a phontio ar gyfer cwmnïau a gweithwyr.
- 1.9.4.20 Mae'r amodau llinell sylfaen ar gyfer y dyfodol a nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 3: Nodweddion economaidd-gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod y Ddogfen F4.3) yn dangos ei bod yn debygol y bydd capasiti posib yn y sectorau cyfleustodau a gweithgynhyrchu oherwydd sylfaen gyflogaeth ostyngol hyd at 2035. Mae hyn eto'n dangos bod potensial i ddarparu ar gyfer cynnydd mewn gweithgareddau tebyg yn y sector gwynt ar y môr. Rhagwelir y bydd cyflogaeth yn y sector adeiladu yn cynyddu dros y cyfnod hyd at 2035. Mae hyn yn awgrymu bod y sector mewn sefyllfa gref o ran twf, er y gallai arwain at amodau tynnach i'r farchnad lafur mewn gweithgareddau adeiladu.
- 1.9.4.21 Mae tua phedair blynedd o amser paratoi cyn dechrau gweithredu, felly mae amser i hyfforddi rhan sylweddol o'r gweithlu sy'n weddill o farchnad lafur leol gogledd Cymru, a fyddai'n darparu cyfleoedd cyflogaeth hirdymor i bobl leol, gan gynnwys cyfran o siaradwyr Gymraeg, ac yn annog pobl newydd i ymuno â'r sector.
- 1.9.4.22 Yn gyffredinol, ystyrir bod y cyfleoedd cyflogaeth a gynigir yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw yn fanteisiol o ran y Gymraeg a'i diwylliant, drwy gadw gweithlu

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Ileol presennol gogledd Cymru, gan gynnwys siaradwyr Cymraeg a darparu cyfleoedd i annog pobl newydd i ymuno â'r sector, a darparu swyddi hirdymor o ansawdd uchel.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

1.9.4.23 Buddiol.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.4.24 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys.

1.9.4.25 Mae'r gweithgareddau ar gyfer datgomisiynu rhannau o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y môr yn debygol o gael eu cefnogi mewn ffordd debyg i'r gwaith gosod, gyda'r broses yn cael ei chynnal o chwith (hy gweithgareddau'r cam adeiladu llai datblygu a saernïo'r prosiect).

1.9.4.26 Yng ngoleuni hyn, yn unol â'r asesiad o'r effeithiau ar fusnesau a swyddi lleol yn ystod y cam adeiladu, disgwylir y bydd effaith fanteisiol ar fusnesau a swyddi lleol yn ystod y cam datgomisiynu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.4.27 Buddiol.

Mesurau lliniaru a/neu wella

1.9.4.28 Er mwyn gwella cyfleoedd cyflogaeth lleol ar gyfer y gweithlu lleol, gan gynnwys ar draws gogledd Cymru, bydd Cynllun Sgiliau a Chyflogaeth manwl yn cael ei baratoi ar ôl cael caniatâd, yn unol â gofyniad y Gorchymyn Cydsyniad Datblygu drafft (Cyfeirnod Dogfen C3). Bydd sylwedd y Cynllun manwl yn gyson â'r Cynllun Cyflogaeth a Sgiliau Amlinellol a gyflwynwyd fel rhan o'r cais am Orchymyn Cydsyniad Datblygu (Cyfeirnod Dogfen J24) sy'n nodi cynllun gweithredu i gynyddu nifer y bobl lleol sy'n ymuno â'r sector.

C6. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o arwain at fwy o amrywiaeth economaidd yn y gymuned (neu'r ardal ehangach)?

- A allai arwain at ragor o bobl ddi-Gymraeg yn mewnfudo oherwydd rhagor o arallgyfeirio economaidd?

1.9.4.29 Gall y Datblygiad greu cyfleoedd cyflogaeth sy'n gofyn am sgiliau penodol. Bydd rhai datblygiadau yn gofyn am ddefnydd uwch o'r iaith fel sgil y farchnad lafur. Bydd rhai eraill yn gofyn am sgiliau nad ydynt ar gael yn y farchnad lafur lleol, gan arwain at weithwyr sydd â'r sgiliau penodol hyn yn mewnfudo i'r ardal.

1.9.4.30 Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i greu'r amgylchedd gorau posib i gefnogi twf yr iaith Gymraeg a datblygiad economaidd, a fydd o fudd i'r naill a'r llall. Maen nhw'n cydnabod y berthynas rhwng meithrin twf economaidd, swyddi, creu cyfoeth, a lles y Gymraeg.

1.9.4.31 Un o'r themâu a bwysleisiwyd yn ystod y Gynhadledd Fawr oedd bod angen cynyddu gwerth y Gymraeg fel sgil ar gyfer y gweithle, cryfhau economïau ardaloedd Cymraeg traddodiadol gogledd a gorllewin Cymru, cynyddu gwerth economaidd yr iaith, a chefnogi siaradwyr Cymraeg i aros yn yr ardaloedd hynny.

1.9.4.32 Mae poblogaethau oedran gweithio, yn arbennig pobl ifanc, yn cael eu denu at leoliadau daearyddol lle mae datblygiad economaidd ar ei gryfaf ac mae economi

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

ffyniannus yno. Fodd bynnag, byddai lleoliadau sydd ag economi ffyniannus hefyd yn denu unigolion di-Gymraeg. Gall y broses o boblogaethau di-Gymraeg yn mewnfudo i ardaloedd lle mae'r Gymraeg yn rhan o wead cymdeithasol y gymuned effeithio ar ganran y siaradwyr Cymraeg a defnydd cyffredinol o'r iaith.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.4.33 Bydd cynnydd mewn cyfleoedd i gael gwaith, fel y rhagwelir erbyn y cam adeiladu, yn naturiol yn denu ystod eang o weithwyr a byddai'r gweithlu lleol yn wynebu cystadleuaeth gan weithwyr eraill o'r tu allan i'r ardal.
- 1.9.4.34 Byddai'r cyfnod adeiladu'n cynnig amrywiaeth o gyfleoedd ar gyfer cyflogaeth. Tybir bod traean o weithwyr adeiladu wedi eu lleoli'n ddigon agos i'r porthladdoedd i ddileu'r angen am lety dros nos pan fyddant ar eu sifftiau. At ddibenion yr asesiad hwn, tybir bod y gweithwyr hyn yn dod o ranbarth gogledd Cymru. Byddai hyn yn cynrychioli tua 116 o flynyddoedd o gyflogaeth cyfwerth ag amser llawn. Nid oes disgwyl i'r cyfleoedd gwaith a gynigir yn ystod cam adeiladu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona gynnig swyddi newydd nad ydynt yn cael eu cynnig ar hyn o bryd yn ardal gogledd Cymru, a byddant yn cynnwys gwaith adeiladu cyffredinol. Yng ngoleuni hyn, nid oes disgwyl i'r cyfleoedd cyflogaeth a gynigir arwain at ragor o amrywiaeth economaidd ar draws rhanbarth gogledd Cymru.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.4.35 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.4.36 Mae'r cyfleoedd cyflogaeth economaidd hirdymor a gynigir fel rhan o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw hefyd yn cynnig cyfleoedd ledled gogledd Cymru.
- 1.9.4.37 Oherwydd y math o gyflogaeth a gynigir yn ystod y cam gweithredu byddai hyn yn darparu amrywiaeth ehangach o gyfleoedd gwaith ar draws gogledd Cymru, gan arwain at arallgyfeirio economaidd. Byddai hyn yn cael effaith fanteisiol ar y Gymraeg a'i diwylliant ar draws gogledd Cymru oherwydd byddai mwy o amrywiaeth economaidd, yn enwedig ar gyfer gweithlu lleol, yn cyfrannu at gynnal a chryfhau hyfywedd cymunedol. Maes o law byddai hyn yn cefnogi ac yn cryfhau'r Gymraeg.
- 1.9.4.38 Byddai mwy o amrywiaeth economaidd hefyd yn cael effaith fanteisiol o ran cadw poblogaeth leol gogledd Cymru. Ac ystyried bod gogledd Cymru wedi gweld pobl ifanc rhwng 15 a 29 oed yn symud allan o'r ardal yn gyson rhwng 2001 a 2020, byddai hyn yn effaith fanteisiol o ran cadw'r boblogaeth Gymraeg.
- 1.9.4.39 Nod y Cynllun Cyflogaeth a Sgiliau Amlinellol (Cyfeirnod Dogfen J24) yw gwella cyfleoedd cyflogaeth lleol ar gyfer y gweithlu lleol ledled gogledd Cymru. Mae uwchsgilio'r gweithlu lleol yn golygu llai o ddibyniaeth ar lafur o'r tu allan i ranbarth gogledd Cymru.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.4.40 Buddiol.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.4.41 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

1.9.4.42 Mae'r gweithgareddau ar gyfer datgomisiynu rhannau o Brosiect Gwynt Alltraeth Mona ar y môr yn debygol o gael eu cefnogi mewn ffordd debyg i'r gwaith gosod, gyda'r broses yn cael ei chynnal o chwith (hy gweithgareddau'r cam adeiladu llai datblygu a saernio'r prosiect).

1.9.4.43 Yng ngoleuni hyn, yn unol â'r asesiad o'r effeithiau ar amrywiaeth economaidd yn ystod y cam adeiladu, disgwylir y bydd effaith niwtral ar amrywiaeth economaidd yn ystod y cam datgomisiynu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.4.44 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

1.9.4.45 Er mwyn gwella'r effeithiau manteisiol o ran amrywiaeth economaidd, mae Cynllun Cyflogaeth a Sgiliau Amlinellol wedi cael ei baratoi fel rhan o'r cais am Orchymyn Cydsyniad Datblygu (Cyfeirnod Dogfen J24). Ei nod yw gwella cyfleoedd cyflogaeth lleol ar gyfer y gweithlu lleol ledled gogledd Cymru.

C7. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar lefelau cyflog lleol a/neu brisiau tai?

- A allai'r cynnig gynyddu/lleihau lefelau cyflog o ganlyniad i ragor o gystadleuaeth?
- A allai orfodi pobl leol sy'n siarad Cymraeg i adael y gymuned oherwydd prisiau tai, neu eu hatal rhag dychwelyd?

1.9.4.46 Mae prosiectau seilwaith mawr yn gallu effeithio ar lefelau cyflog lleol, gan ddibynnu ar ystod y cyfleoedd gwaith a gynigir a lefel y sgiliau sydd eu hangen. Byddai pobl a grwpiau gwahanol yn ystyried effeithiau datblygiadau ar lefelau cyflog lleol mewn ffyrdd gwahanol.

1.9.4.47 Mae sicrhau cymysgedd o stoc tai o ansawdd uchel i ddiwallu amrywiaeth o anghenion gwahanol yn bwysig ar gyfer cynnal cymunedau cymysg a bywiog. Mae amrywiadau yn y galw am dai yn debygol o arwain at naill ai cynnydd neu ostyngiad mewn prisiau tai. Mae hyn yn debygol o effeithio'n anghyfartal ar wahanol adrannau o'r gymuned. Gallai cynnydd yn y galw am dai o ganlyniad i brosiect seilwaith arwain at gynnydd mewn prisiau tai lleol. Gallai hyn arwain at rai grwpiau o'r boblogaeth yn methu fforddio pris y farchnad. Gallai arwain hefyd at fewnfudo ac allfudo a allai, yn eu tro, gael effaith ar ddefnydd yr iaith Gymraeg yn y gymuned.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

1.9.4.48 Mae'r asesiad a gyflwynir yng Nghyfrrol 4, Pennod 3: Nid yw economeg gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3) yn asesu effeithiau posibl ar gyflogau/tâl lleol. Rhagwelir na fyddai effeithiau cyflogaeth a aseswyd a chyfleoedd a gynigir fel rhan o'r cam adeiladu yn arwain at effaith ar gyflogau/tâl lleol ar draws gogledd Cymru.

1.9.4.49 Nid oes disgwyl i'r cam adeiladu arwain at newidiadau i brisiau tai gan y byddai gweithwyr adeiladu nad ydynt yn lleol yn cael llety mewn llongau ar gyfer rolau ar y môr yn bennaf.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

1.9.4.50 Bydd rhai rolau, ee cydosod neu reoli, wedi'u lleoli ar y tir, ac mae ganddynt y potensial i arwain at alw pellach am lety dros dro, ac am lety rhent tymor byr o bosib, ond nid oes disgwyl i hyn fod yn sylweddol.

1.9.4.51 Gan fod y galw am lety o'r fath yn debygol o fod ar wasgar ar draws gogledd Cymru, rhagwelir effaith niwtral yn gyffredinol ar brisiau tai.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

1.9.4.52 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

1.9.4.53 Mae'r asesiad a gyflwynir yng Nghyfrol 4, Pennod 3: Nid yw economeg gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3) yn asesu effeithiau posibl ar gyflogau/tâl lleol. Rhagwelir na fyddai effeithiau cyflogaeth a aseswyd a chyfleoedd a gynigir fel rhan o'r cam gweithrediadau a chynnal a chadw yn arwain at effaith ar gyflogau/tâl lleol ar draws gogledd Cymru.

1.9.4.54 Disgwylir y byddai 34 o weithwyr nad ydynt yn lleol yn symud i ranbarth gogledd Cymru yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw, ynghyd â'u teuluoedd (ar sail senario wedi'i modelu). Fodd bynnag, disgwylir iddynt fod ar wasgar yn ddaearyddol ar draws gogledd Cymru. Yng ngoleuni hyn, nid oes disgwyl i'r cyfleoedd cyflogaeth y disgwylir i weithwyr nad ydynt yn lleol eu cymryd arwain at effaith amlwg ar brisiau tai ar draws gogledd Cymru.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

1.9.4.55 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.4.56 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys. Fodd bynnag, ar ddiwedd oes weithredol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, rhagwelir y bydd yr holl strwythurau uwchben gwely'r môr neu lefel y ddaear yn cael eu tynnu'n llwyr pan fydd hynny'n ymarferol. Fel arfer, bydd y drefn datgomisiynu yn groes i'r drefn adeiladu ac yn cynnwys mathau a niferoedd tebyg o longau ac offer.

1.9.4.57 Mae'r asesiad a gyflwynir yng Nghyfrol 4, Pennod 3: Nid yw economeg gymdeithasol y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.3) yn asesu effeithiau posibl ar gyflogau/tâl lleol. Rhagwelir na fyddai effeithiau cyflogaeth a aseswyd a chyfleoedd a gynigir fel rhan o'r cam adeiladu yn arwain at effaith ar gyflogau/tâl lleol ar draws gogledd Cymru.

1.9.4.58 Nid oes disgwyl i'r cam adeiladu arwain at newidiadau i brisiau tai gan y byddai gweithwyr adeiladu nad ydynt yn lleol yn cael llety mewn llongau ar gyfer rolau ar y môr yn bennaf. Disgwylir i'r un peth ddigwydd yn ystod y cam datgomisiynu.

1.9.4.59 Yng ngoleuni hyn, yn unol â'r asesiad o'r effeithiau ar lefelau cyflog a phrisiau tai lleol yn ystod y cam adeiladu, disgwylir y bydd effaith niwtral ar lefelau cyflog a phrisiau tai lleol yn ystod y cam datgomisiynu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.4.60 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

1.9.4.61 Ar sail yr asesiad, ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru.

1.9.5 Cyflenwad seilwaith

C8. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar ddarpariaeth gwasanaethau a seilwaith lleol?

- A allai'r cynnig beryglu neu sicrhau ysgolion a/neu gyfleusterau gofal iechyd cyfrwng Cymraeg lleol?
- A allai beryglu neu ddiogelu siopau lleol/swyddfeydd post/banciau/tafarndai mewn cymunedau Cymraeg, gan orfodi carfannau penodol o'r boblogaeth i adael yr ardal?

1.9.5.1 Gallai'r datblygiad ddylanwadu ar nifer y plant fydd yn mynychu ysgolion lleol a sefydliadau a chyfleusterau addysgol gan gynnwys canolfannau trochi iaith. Gallai ysgolion elwa ar y cynnydd mewn poblogaethau iau. Gallai diffyg datblygiad ac, yn ei dro, diffyg newid ym mhroffil oedran presennol cymunedau fygwth cynaliadwyedd ysgolion yn y dyfodol. Fodd bynnag, gallai datblygiad newydd hefyd gynyddu'r pwysau ar leoedd ysgol pe na bai'r ddarpariaeth yn cael ei chynllunio'n ddigonol neu na fyddai lleoedd gwag ar gael. Byddai cynnydd yn nifer y plant di-Gymraeg oedran ysgol mewn ardaloedd lle mae addysg cyfrwng Cymraeg yn cael ei darparu yn gallu cynyddu'r pwysau ar ganolfannau trochi iaith hefyd.

1.9.5.2 Mae argaeledd ac ansawdd darpariaeth gofal iechyd yn ystyriaeth bwysig i bobl wrth benderfynu aros mewn ardal neu symud i ardal arall am y tro cyntaf. Mae hyn yn wir am bobl hŷn yn enwedig. Gallai cadw neu sefydlu cyfleusterau gofal iechyd mewn cymuned effeithio ar hyfywedd iaith, yn enwedig pan fo cyfleusterau gofal iechyd wedi dod yn fannau ymgynnull cymdeithasol, sy'n cefnogi rhwydweithiau Cymraeg.

1.9.5.3 Mae'r gwasanaethau a'r cyfleusterau lleol sydd ar gael a'r dewis ohonynt, yn dylanwadu ar ba mor hyfyw a chynaliadwy yw cymuned. Mae cadw poblogaethau presennol yn y gymuned, neu ddenu pobl sydd â chysylltiadau lleol i ddychwelyd i'r ardal hyd yn oed, yn helpu. Mae cyfleusterau lleol yn aml yn fannau cwrdd neu'n fannau ymgynnull cymdeithasol, sy'n hybu rhyngweithio yn y gymuned ac mewn rhwydweithiau Cymraeg ei hiaith.

1.9.5.4 Gallai mewnfudo i'r ardal o ganlyniad i brosiect seilwaith mawr arwain at gynnydd yn y galw am wasanaethau cyhoeddus, gan gynnwys y gwasanaethau brys (yr heddlu a'r gwasanaeth ambiwlans) a chyfleusterau hamdden.

1.9.5.5 Mae Polisi DP/5 Cynllun Datblygu Lleol Conwy yn datgan, lle bo'n briodol, y bydd disgwyl i bob datblygiad newydd gyfrannu'n ddigonol at seilwaith newydd i fodloni'r gofynion seilwaith cymdeithasol, economaidd, ffisegol a/neu amgylcheddol ychwanegol sy'n deillio o ddatblygu neu gynnal a chadw cyfleusterau yn y dyfodol.

1.9.5.6 Mae Llywodraeth Cymru'n cydnabod bod gan addysg ran hollbwysig i'w chwarae yn cefnogi dyheadau gwlad ddwyieithog (Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr) ac yn cefnogi defnyddio'r Gymraeg mewn cymunedau. Felly, ystyrir bod diogelu'r defnydd o ysgolion cyfrwng Cymraeg yn y dyfodol a sicrhau bod digon o gapasiti mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg yn bwysig iawn i gefnogi'r defnydd o'r Gymraeg mewn cymunedau.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

1.9.5.7 Fel y nodwyd yn flaenorol, rhagwelir na fydd unrhyw adleoli sylweddol o weithwyr dros y tymor hir (parhaol) na'r tymor byr (dros dro) i unrhyw un o ardaloedd yr astudiaeth gymdeithasol yn ystod y cam adeiladu (ar y môr ac ar y tir).

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.9.5.8 Felly, rhagwelir y bydd yr effeithiau posib ar y boblogaeth – ac unrhyw effeithiau posib cysylltiedig ar wasanaethau lleol fel gofal iechyd ac addysg – yn niwtral yn unol â'r adroddiad effaith dechnegol economaidd-gymdeithasol a'r bennod ar Iechyd Pobl (Cyfrol 4, Pennod 4: Iechyd Pobl y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod y Ddogfen F4.4)).

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.5.9 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.5.10 Disgwylir y bydd 87 o weithwyr a'u teuluoedd o'r tu allan i ranbarth gogledd Cymru yn symud i ogledd Cymru am gyfnodau hir dros gam gweithredu a chynnal a chadw'r prosiect (35 mlynedd).
- 1.9.5.11 Nid oes disgwyl i adleoli'r gweithwyr hyn a'u teuluoedd i ranbarth gogledd Cymru am gyfnod hir (35 mlynedd) gael effaith amlwg ar boblogaeth gogledd Cymru oherwydd y byddant ar wasgar yn ddaearyddol. Yng ngoleuni hyn, nid oes disgwyl unrhyw effaith amlwg ar ddarpariaeth gwasanaethau a seilwaith lleol, gan gynnwys capasiti ysgolion lleol a chyfleusterau gofal iechyd.
- 1.9.5.12 Tybiwyd y byddai'r holl weithwyr a'u teuluoedd a fyddai'n adleoli yn ddi-Gymraeg, ond nid yw'n hysbys faint o'r 87 o unigolion y disgwylir iddynt fod yn blant oedran ysgol. Nid yw'n hysbys chwaith i ble yng ngogledd Cymru y byddai'r unigolion hyn yn adleoli. Os bydd gweithwyr a'u teuluoedd yn symud i ardal lle darperir addysg drwy gyfrwng y Gymraeg, mae potensial i blant di-Gymraeg newid y cydbwysedd rhwng plant Cymraeg a phlant di-Gymraeg mewn ysgolion presennol.
- 1.9.5.13 O ran hybu'r Gymraeg, mae cynlluniau dan arweiniad yr Awdurdod ar waith ledled gogledd Cymru i sicrhau bod unrhyw ddisgyblion di-Gymraeg sy'n symud i ranbarth gogledd Cymru o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona yn cael cyfle i ddysgu'r iaith o oedran ifanc iawn.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.5.14 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.5.15 Mae'r dull sy'n cael ei ffafrio ar gyfer gweithgareddau datgomisiynu yn ansicr ar hyn o bryd. Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys. Fodd bynnag, ar ddiwedd oes weithredol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, rhagwelir y bydd yr holl strwythurau uwchben gwely'r môr neu lefel y ddaear yn cael eu tynnu'n llwyr pan fydd hynny'n ymarferol. Fel arfer, bydd y drefn datgomisiynu yn groes i'r drefn adeiladu ac yn cynnwys mathau a niferoedd tebyg o longau ac offer.
- 1.9.5.16 Rhagwelir na fydd unrhyw adleoli sylweddol o weithwyr dros y tymor hir (parhaol) na'r tymor byr (dros dro) i unrhyw un o ardaloedd yr astudiaeth gymdeithasol yn ystod y cam adeiladu (ar y môr ac ar y tir). Disgwylir i'r un peth ddigwydd yn ystod y cam datgomisiynu.
- 1.9.5.17 Felly, disgwylir y bydd yr effeithiau posib ar y boblogaeth – ac unrhyw effeithiau posib cysylltiedig ar wasanaethau lleol fel gofal iechyd ac addysg – yn niwtral yn ystod y cam datgomisiynu.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.9.5.18 Yng ngoleuni hyn, yn unol â'r asesiad o'r effeithiau ar ddarpariaeth gwasanaethau a seilwaith lleol yn ystod y cam adeiladu, disgwylir y bydd effaith niwtral ar ddarpariaeth gwasanaethau a seilwaith lleol yn ystod y cam datgomiynu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomiynu

- 1.9.5.19 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

- 1.9.5.20 Nodir effaith niwtral ac felly ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru.

1.9.6 Agweddau cymdeithasol a diwylliannol

C9. A oes gan Brosiect Gwynt Alltraeth Mona botensial i arwain at densiynau cymdeithasol, gwrthdaro neu raniadau difrifol yn y gymuned (Gymraeg)?

- A allai'r cynnig gael effaith anwastad sylweddol ar wahanol rannau o'r gymuned leol?
- A allai fynd yn groes i werthoedd traddodiadol mewn rhai rhannau o'r gymuned?

- 1.9.6.1 Gall datblygiad effeithio er gwaeth ar gymuned gan arwain at densiwn neu wrthdaro cymdeithasol. Gall gwrthdaro o'r fath wneud i bobl feddwl nad yw ystyriaethau diwylliannol yn cael sylw, ac fe all hyn yn ei dro lethu ysbryd cymunedau Cymraeg eu hiaith. Mae'n bosib y gallai rhai datblygiadau arwain at deimlad o ddicter lleol, a allai gyfrannu ymhellach at densiwn cymdeithasol. Gallai diddordebau diwylliannol gwahanol rhwng grwpiau ieithyddol hefyd arwain at greu carfanau ieithyddol gan effeithio'n niweidiol ar gymhathiad cymdeithasol.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.6.2 Fel y cyflwynwyd yn flaenorol, yn ystod y camau adeiladu ar y môr ac ar y tir, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru, ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona. Yng ngoleuni hyn, nid oes tystiolaeth i awgrymu y gallai Brosiect Gwynt Alltraeth Mona arwain at densiynau cymdeithasol, gwrthdaro neu raniadau difrifol yn y cymunedau presennol ledled gogledd Cymru.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.6.3 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.6.4 Disgwylir i gyfran uchel o'r gweithlu gweithredu a chynnal a chadw fod yn lleol o ardal gogledd Cymru ac eisoes yn byw yn yr ardal. Ac ystyried natur leol y gweithwyr hyn, nid oes tystiolaeth i awgrymu y byddai'r cam gweithredu yn arwain at densiynau cymdeithasol, gwrthdaro neu raniadau yn y cymunedau presennol ledled gogledd Cymru.

- 1.9.6.5 Disgwylir y bydd 87 o weithwyr a'u teuluoedd o'r tu allan i ranbarth gogledd Cymru yn symud i ogledd Cymru am gyfnod o 35 mlynedd dros gam gweithredu a chynnal a chadw'r prosiect.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.9.6.6 Fodd bynnag, mae'r rhain yn cynrychioli cyfran fach o gyfanswm gweithwyr y cam gweithredu (34, gan gynyddu i 87 wrth ystyried y teuluoedd a fyddai'n adleoli) ac ni ystyrir y byddai adleoliad y gweithwyr hyn a'u teuluoedd yn cyfrannu at densiynau cymdeithasol neu raniadau yn y cymunedau ar draws gogledd Cymru.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.6.7 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.6.8 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys. Fodd bynnag, ar ddiwedd oes weithredol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, rhagwelir y bydd yr holl strwythurau uwchben gwely'r môr neu lefel y ddaear yn cael eu tynnu'n llwyr pan fydd hynny'n ymarferol. Fel arfer, bydd y drefn datgomisiynu yn groes i'r drefn adeiladu ac yn cynnwys mathau a niferoedd tebyg o longau ac offer.

- 1.9.6.9 Yn ystod y camau adeiladu ar y môr ac ar y tir, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru, ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona. Yng ngoleuni hyn, nid oes tystiolaeth i awgrymu y gallai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona arwain at densiynau cymdeithasol, gwrthdaro neu raniadau difrifol yn y cymunedau presennol ledled gogledd Cymru. Disgwylir i'r un peth ddigwydd yn ystod y cam datgomisiynu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.6.10 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

- 1.9.6.11 Nodir effaith niwtral ac felly ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru.

C10. A allai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona arwain at newidiadau i draddodiadau/diwylliant Cymraeg?

- A allai'r cynnig orfodi aelodau lleol o grwpiau gwirfoddol/gweithgareddau/ieuenctid lleol i adael yr ardal oherwydd diweithdra/prisiau tai uchel?

- 1.9.6.12 Gallai'r datblygiad arwain at dynnu siaradwyr Cymraeg o gymuned a/neu gyflwyno pobl ddi-Gymraeg i gymuned sy'n siarad Cymraeg yn bennaf, o ganlyniad i fwy o gyfleoedd swyddi. Gall hyn arwain at dorri cysylltiadau teuluol, gwanhau neu chwalu rhwydweithiau cymdeithasol a cholli cydlyniant cymunedol. Yn aml, cysylltiadau teuluol, rhwydweithiau cymdeithasol a chydlyniant cymunedol sy'n sail i ddiwylliant a thraddodiad.

- 1.9.6.13 Mae Mesur y Gymraeg 2011 yn datgan: *"Mae'r Gymraeg yn rhan hanfodol o gymeriad a hunaniaeth ddiwylliannol Cymru. Mae'n helpu i'n diffinio ni fel cenedl – yn ein cymunedau, yn ein perthnasau â ffrindiau a theulu yn ogystal â fel unigolion. Ynghyd â sawl iaith arall, mae'n ffurfio rhan o'r amrywiaeth cyfoethog sy'n llunio tirwedd gymdeithasol y wlad hon, y Deyrnas Unedig ac Ewrop".*

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.6.14 Nid oes disgwyl i'r cam adeiladu arwain at newidiadau i boblogaeth Gogledd Cymru ac nid oes disgwyl i unrhyw fewnfudo nac allfudo ddigwydd gan fod disgwyl i'r rhan

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

fwyaf o weithwyr fod ar y môr ac aros ar longau. Yng ngoleuni hyn, ni ddisgwylir unrhyw newidiadau i ddiwylliant a thraddodiadau Cymraeg lleol ar draws gogledd Cymru.

- 1.9.6.15 Disgwylir y bydd rhai rolau yn rolau ar y tir, ond nid oes disgwyl i nifer isel y swyddi ar y tir a'u lleoliad anhysbys, a allai fod ar wasgar ar draws gogledd Cymru, arwain at newidiadau yn y boblogaeth a fyddai'n arwain at newidiadau i ddiwylliant a thraddodiadau Cymreig.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.6.16 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.6.17 Yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw, disgwylir y bydd 34 o weithwyr a'u teuluoedd (gan gynyddu i gyfanswm o 87 o unigolion) yn symud i ogledd Cymru i gael gwaith. Tybir bod y rhain yn bobl ddi-Gymraeg o'r tu allan i ranbarth gogledd Cymru ond gallent gynnwys preswylwyr a allai fod wedi gadael yn y gorffennol ac a allai ddychwelyd, a gallai'r rhain gynnwys siaradwyr Cymraeg.
- 1.9.6.18 Oherwydd y byddai disgwyl i adleoliad y gweithwyr hyn a'u teuluoedd ddigwydd yn raddol dros nifer o flynyddoedd, ni fyddai disgwyl i'w hadleoliad i ogledd Cymru gael effaith amlwg ar draddodiadau a diwylliant Cymraeg sy'n unigryw i ogledd Cymru.
- 1.9.6.19 Byddai gweithwyr y cam gweithredu a'u teuluoedd yn byw mewn llety yn y cymunedau ar wasgar ar draws gogledd Cymru. Felly, byddent yn fwy o ran o'r gymuned ac yn dod yn gyfarwydd â thraddodiadau a diwylliant Cymraeg, sy'n elfen annatod o fywyd cymunedol. Fodd bynnag, byddai integreiddiad gweithwyr a'u teuluoedd a fyddai'n dod i gymunedau gogledd Cymru, ac felly eu cefnogaeth i draddodiadau a diwylliant Cymraeg, yn dibynnu ar eu hagweddau a'u parodrwydd i ddysgu Cymraeg. Byddai hefyd yn dibynnu ar barodrwydd y boblogaeth leol i gynorthwyo a chefnogi gweithwyr sy'n mewnfudo a'u teuluoedd i ddod yn rhan o'r traddodiadau a'r diwylliant Cymraeg lleol.
- 1.9.6.20 Byddai'n helpu pe bai gweithwyr yn cael eu cyflwyno'n llwyddiannus i iaith a diwylliant Cymraeg gogledd Cymru, ac yn cael eu hysbysu am bwysigrwydd y Gymraeg a'i diwylliant Cymraeg cyn iddynt symud i ogledd Cymru. Byddai disgwyl i fentrau ymwybyddiaeth ddiwylliannol gynyddu gwybodaeth ymysg y gweithwyr o'r tu allan i ogledd Cymru am y traddodiadau a'r diwylliant Cymraeg unigryw sydd yn y cymunedau lleol. Bydd Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn trafod â Mentrau Iaith lleol i nodi'r potensial ar gyfer mesurau pellach.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.6.21 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.6.22 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys. Fodd bynnag, ar ddiwedd oes weithredol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, rhagwelir y bydd yr holl strwythurau uwchben gwely'r môr neu lefel y ddaear yn cael eu tynnu'n llwyr pan fydd hynny'n ymarferol. Fel arfer, bydd y drefn datgomisiynu yn groes i'r drefn adeiladu ac yn cynnwys mathau a niferoedd tebyg o longau ac offer.
- 1.9.6.23 Yn ystod y camau adeiladu ar y môr ac ar y tir, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru, ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona. Yng ngoleuni hyn, ni ddisgwylir unrhyw newidiadau i ddiwylliant a thraddodiadau Cymraeg lleol ar draws gogledd Cymru. Disgwylir i'r un peth ddigwydd yn ystod y cam datgomisiynu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam datgomisiynu

1.9.6.24 Niwtral.

Mesurau lliniaru a/neu wella

1.9.6.25 Nodir effaith niwtral ac felly ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru.

C11. Ydy Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o gael effaith ar y defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned?

- A allai'r cynnig arwain at lai o ddefnydd o'r Gymraeg yn y gymuned? Rhesymau dros hyn: Mae siaradwyr Cymraeg yn llai o %, newid iaith mewn rhwydweithiau cymdeithasol penodol, diffyg darpariaeth gwasanaethau Cymraeg yng ngoleuni'r datblygiad, addysg, gofal plant ac ati.
 - Ydy'r cynnig yn debygol o arwain at fwy o ddefnydd o'r Gymraeg yn y gymuned?
- 1.9.6.26 Mae tystiolaeth yn dangos bod cydberthynas gref rhwng hyfywedd a goroesiad iaith ac ardaloedd daearyddol lle mai'r iaith honno yw'r brif iaith. Cydnabyddir bod angen dwysedd uchel o siaradwyr er mwyn i'r iaith Gymraeg fod yn iaith bob dydd mewn cymuned (Llywodraeth Cymru, 2014).
- 1.9.6.27 Mae dwysedd y boblogaeth sy'n siarad Cymraeg yn allweddol i sicrhau ffyniant yr iaith a chaiff hyn ei adlewyrchu yng ngweithgarwch y gymuned drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae gweithgareddau diwylliannol a chymunedol mewn ardal leol yn cyfrannu at werth iaith ac yn creu teimlad o berthyn i gymuned neu ardal (hunaniaith, 2014).
- 1.9.6.28 Mae cyfran y siaradwyr Cymraeg yn amrywio'n fawr ar draws gogledd Cymru. Er yr ystyrir bod y Gymraeg yn cael ei defnyddio gan gyfran uchel o'r gymuned ar draws gogledd Cymru mewn rhai ardaloedd yn Ynys Môn a Gwynedd, fodd bynnag, mae'n ddadleuol y dylid ei hystyried yn iaith bob dydd y gymuned ar gyfer y rhan fwyaf o ogledd Cymru, oherwydd dadleuir ers tro bod angen i 70% o'r dwysedd poblogaeth fod yn siaradwyr Cymraeg er mwyn i'r Gymraeg fod yn iaith bob dydd y gymuned (Llywodraeth Cymru, 2012). Mae cyfran y siaradwyr Cymraeg yn Sir y Fflint (11.6%), Wrecsam (12.2%), Sir Ddinbych (22.5%) a Chonwy (25.9%) yn sylweddol is na'r 70% yr ystyrir yn angenrheidiol i'r Gymraeg fod yn iaith bob dydd y gymuned.
- 1.9.6.29 Ar draws gogledd Cymru, mae cyfleoedd cymdeithasol cyfrwng Cymraeg sy'n hybu'r Gymraeg a'i diwylliant yn y gymuned, fel yr Urdd, Clybiau Ffermwyr Ifanc, Merched y Wawr a Mudiad Meithrin. Hefyd, nod strategaethau Cymraeg ar draws awdurdodau gogledd Cymru yw sicrhau bod y Gymraeg yn ffynnu mewn cymunedau, yn aml yn seiliedig ar ardaloedd strategol, ac mae cymunedau yn un ohonynt.
- 1.9.6.30 Mae Mentrau Iaith lleol hefyd yn hyrwyddo ac yn datblygu'r Gymraeg ar lefel leol gan gynnwys:
- Hybu a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned
 - Annog mewnfudwyr i'r ardal i ddysgu Cymraeg
 - Cynnal a chynorthwyo Pwyllgorau er mwyn nodi anghenion y gymuned leol a hyrwyddo gweithgareddau Cymraeg eu hiaith

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- Ffurfio partneriaethau lleol gyda mudiadau fel Clybiau Ffermwyr Ifanc, Mudiad Meithrin, papurau bro lleol, er mwyn darparu cyfleoedd cymdeithasol i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg
- Sicrhau bod cyfleoedd i blant a phobl ifanc gael profiad o weithgareddau Cymraeg eu hiaith
- Hyrwyddo'r Gymraeg yn y sector preifat.

Effeithiau yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.6.31 Gan nad oes disgwyl unrhyw newidiadau yn y boblogaeth yn ystod y camau adeiladu ar y môr ac ar y tir o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona, nid oes disgwyl y bydd unrhyw effeithiau ar y defnydd o'r Gymraeg fel iaith gymunedol ar draws gogledd Cymru.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.6.32 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.6.33 Yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw, disgwylir i gyfran uchel o'r gweithlu fod yn bobl leol o ogledd Cymru sydd eisoes yn fedrus yn y mathau o swyddi a gynigir yn ystod y cam gweithredu, neu drwy uwchsgilio'r gweithlu lleol.

- 1.9.6.34 Fodd bynnag, amcangyfrifir y byddai 34 o weithwyr nad ydynt yn lleol yn adleoli i ogledd Cymru, gan gynyddu i 87 wrth ystyried aelodau o'r teulu a fyddai hefyd yn adleoli am gyfnod hir (35 mlynedd) dros gyfnod cyfan y cam gweithredu a chynnal a chadw. Er mwyn ystyried y sefyllfa waethaf bosib, tybir bod yr holl weithwyr a'u teuluoedd yn ddi-Gymraeg.

- 1.9.6.35 Nid ystyrir bod y cynnydd dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw yn arwain at newid amlwg yn nifer a chyfran y siaradwyr Cymraeg, gan fod disgwyl i'r gweithwyr a'r aelodau o'u teulu fod wedi'u gwasgaru'n ddaearyddol ar draws gogledd Cymru. Felly nid oes disgwyl unrhyw effaith amlwg ar y Gymraeg fel iaith gymunedol.

Effaith gyffredinol yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw

- 1.9.6.36 Niwtral.

Effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu

- 1.9.6.37 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys. Fodd bynnag, ar ddiwedd oes weithredol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, rhagwelir y bydd yr holl strwythurau uwchben gwely'r môr neu lefel y ddaear yn cael eu tynnu'n llwyr pan fydd hynny'n ymarferol. Fel arfer, bydd y drefn datgomisiynu yn groes i'r drefn adeiladu ac yn cynnwys mathau a niferoedd tebyg o longau ac offer.

- 1.9.6.38 Yn ystod y camau adeiladu ar y môr ac ar y tir, nid oes disgwyl unrhyw newid parhaol na dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru, ac nid oes disgwyl mewnfudo nac allfudo o ganlyniad i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona. Yn sgil hyn, nid oes disgwyl unrhyw effaith ar y defnydd o'r Gymraeg fel iaith gymunedol ar draws gogledd Cymru. Disgwylir i'r un peth ddigwydd yn ystod y cam datgomisiynu.

Yr effaith gyffredinol yn ystod y cam adeiladu

- 1.9.6.39 Niwtral.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Mesurau lliniaru a/neu wella

- 1.9.6.40 Nodir effaith niwtral yn ystod y camau adeiladu a datgomisiynu, ac felly ni chredir bod angen unrhyw fesurau lliniaru.
- 1.9.6.41 Gellid datblygu mesurau gwella ochr yn ochr â Mentrau Iaith Lleol ar draws gogledd Cymru a gallent gynnwys:
- Dylai'r holl hysbysebion/arwyddion allanol a godir fel rhan o'r datblygiad arfaethedig fod yn ddwyieithog.
- 1.9.6.42 Bydd Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn trafod â Mentrau Iaith Lleol i nodi'r potensial ar gyfer mesurau pellach.

1.10 Casgliad a'r mesurau lliniaru a gwella arfaethedig

1.10.1 Adeiladu

- 1.10.1.1 Yn ystod cam adeiladu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona (ar y tir ac ar y môr), nid oes disgwyl y bydd gweithwyr yn adleoli'n barhaol (hy dros y tymor hir). Yn ystod y cyfnod adeiladu ar y môr, mae hyn yn seiliedig ar natur symudol rhannau helaeth o'r gweithlu alltraeth a fydd ar longau am batrymau sifft pedair wythnos ar/oddi ar y môr. Disgwylir y byddai angen llety ar bob aelod o'r criw am noson cyn dechrau ac ar ôl gorffen eu sifft, tra'n aros yn eu preswylfa barhaol yn rhywle arall am weddill eu cyfnod 'oddi ar y sifft'. Tybir bod traean o'r gweithwyr yn byw o fewn pellter teithio i'r porthladd(oedd). Yn ystod y cyfnod adeiladu ar y tir, rhagwelir na fydd unrhyw adleoli gweithwyr hirdymor (parhaol) materol i ogledd Cymru, ond mae'n bosibl y bydd galw am lety dros nos (yn seiliedig ar senario wedi ei fodelu), ond dim newid i boblogaeth gogledd Cymru.
- 1.10.1.2 Felly, nodir effaith niwtral o ran nodweddion y boblogaeth yn ystod y cam adeiladu.
- 1.10.1.3 Nid oes tystiolaeth i awgrymu y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn arwain at effeithiau sylweddol (fel y nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 4: Iechyd Pobl y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod Dogfen F4.4)) ar iechyd ac ansawdd bywyd pobl leol gogledd Cymru. Felly, nodir effaith niwtral gyffredinol ar y Gymraeg a'i diwylliant mewn cysylltiad â'r effaith ar ansawdd bywyd yn ystod y cam adeiladu.
- 1.10.1.4 O ran yr effaith ar ffactorau economaidd, mae disgwyl i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona gynnig cyfleoedd cyflogaeth yn ystod y cam adeiladu i bobl leol ar draws gogledd Cymru. Tybir bod traean o weithwyr adeiladu wedi eu lleoli'n ddigon agos i'r porthladdoedd i ddileu'r angen am lety dros nos pan fyddant ar eu sifftiau. At ddibenion yr asesiad hwn, tybir bod y gweithwyr hyn yn dod o ranbarth gogledd Cymru. Byddai hyn yn cynrychioli tua 116 o flynyddoedd o gyflogaeth cyfwerth ag amser llawn.
- 1.10.1.5 Mae gan y cynnig hefyd y potensial i gefnogi busnesau lleol sy'n cynnig llety dros nos ar draws gogledd Cymru, a byddai disgwyl iddo gael effaith fanteisiol ar yr economi leol gan gynnwys busnesau a swyddi lleol, a fydd yn ei dro yn cefnogi cymuned lle gall y Gymraeg ffynnu. Nodir effaith fanteisiol gyffredinol o ran busnesau a swyddi lleol.
- 1.10.1.6 Nid oes disgwyl i gam adeiladu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona arwain at ragor o amrywiaeth economaidd ar draws gogledd Cymru oherwydd natur a math y rolau adeiladu sy'n cael eu cynnig, gan arwain at effaith niwtral gyffredinol ar y Gymraeg a'i diwylliant. Nid oes tystiolaeth i awgrymu y byddai'r prosiect yn cael effaith ar lefelau cyflog lleol nac yn effeithio ar brisiau tai gan fod disgwyl i weithwyr adeiladu gael llety ar longau ar y môr. Felly, nodir effaith niwtral gyffredinol ar y Gymraeg a'i diwylliant.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.10.1.7 Ni fydd unrhyw adleoli sylweddol o weithwyr dros y tymor hir (parhaol) na'r tymor byr (dros dro) i unrhyw un o ardaloedd yr astudiaeth gymdeithasol yn ystod y cam adeiladu. Felly, rhagwelir y bydd yr effeithiau posib ar y boblogaeth ac unrhyw effeithiau posib cysylltiedig ar wasanaethau lleol, fel gofal iechyd ac addysg, yn niwtral ac felly rhagwelir effaith niwtral ar y Gymraeg a'i diwylliant.
- 1.10.1.8 Ni fydd unrhyw adleoli sylweddol o weithwyr dros y tymor hir (parhaol) na'r tymor byr (dros dro) i unrhyw un o ardaloedd yr astudiaeth gymdeithasol yn ystod y cam adeiladu. O ganlyniad, nid oes disgwyl i Brosiect Gwynt Alltraeth Mona arwain at densiynau cymdeithasol, gwrthdaro neu raniadau difrifol yng nghymunedau gogledd Cymru, at effaith ar draddodiadau a diwylliant Cymraeg, nac at effaith ar y defnydd o'r Gymraeg fel iaith gymunedol.

1.10.2 Gweithredu a chynnal a chadw

- 1.10.2.1 O ran yr effaith ar nodweddion y boblogaeth, mae Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn debygol o greu rolau newydd yn uniongyrchol mewn gweithgareddau gweithredu a chynnal a chadw. Tybir y bydd effeithiau anuniongyrchol ac ysgogedig ar gyflogaeth yn defnyddio'r gweithlu preswyl presennol ym mhob ardal. Oherwydd y disgwylir i'r effeithiau hyn ddigwydd yn yr economi ehangach, disgwylir i gyfraniad yr effeithiau hyn at fudo llafur adlewyrchu patrymau mudo nodweddiadol sy'n gysylltiedig â thwf economaidd. Felly, disgwylir i effeithiau cyflogaeth anuniongyrchol ac ysgogedig gael effaith fach iawn ar y boblogaeth, tai a llety.
- 1.10.2.2 Amcangyfrifir y byddai 34 o weithwyr nad ydynt yn lleol yn adleoli i ogledd Cymru, gan gynyddu i 87 wrth ystyried aelodau o'r teulu a fyddai hefyd yn adleoli am gyfnod hir (35 mlynedd) dros gyfnod cyfan y cam gweithredu a chynnal a chadw. Tybiwyd bod y rhain i gyd yn bobl ddi-Gymraeg.
- 1.10.2.3 Nid ystyrir bod y cynnydd ym mhoblogaeth gogledd Cymru yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw yn arwain at newid amlwg yn nifer a chyfran y siaradwyr Cymraeg, gan fod disgwyl i'r gweithwyr a'r aelodau o'u teulu fod wedi'u gwasgaru'n ddaearyddol ar draws gogledd Cymru.
- 1.10.2.4 Tybir bod y 50% o weithwyr nad ydynt yn lleol yn teithio o'r tu allan i ardal berthnasol yr astudiaeth gymdeithasol ar gyfer eu shift. Bydd gweithwyr yn y categori hwn naill ai angen llety dros nos am un noson cyn ac ar ôl eu shift, neu bydd eu taith yn ddigon byr nad oes angen llety dros nos arnynt. Oherwydd y byddai'r gweithwyr hyn yn aros yn rhanbarth gogledd Cymru am gyfnod byr dros dro, ni fyddai unrhyw effaith ar nodweddion poblogaeth gogledd Cymru. Felly, nodir effaith niwtral gyffredinol ar y Gymraeg a'i diwylliant.
- 1.10.2.5 Mae tua phedair blynedd o amser paratoi cyn dechrau gweithredu, felly mae amser i hyfforddi rhan sylweddol o'r gweithlu sy'n weddill o'r farchnad lafur leol (gweler y mesurau gwella).
- 1.10.2.6 Nid oes tystiolaeth i awgrymu y byddai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn arwain at effeithiau sylweddol ar iechyd ac ansawdd bywyd trigolion lleol gogledd Cymru (fel y nodir yng Nghyfrol 4, Pennod 4: Iechyd Pobl y Datganiad Amgylcheddol (Cyfeirnod y Ddogfen F4.3)). Felly, nodir effaith niwtral gyffredinol ar y Gymraeg a'i diwylliant mewn cysylltiad â'r effaith ar ansawdd bywyd yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw.
- 1.10.2.7 Yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw, gallai Prosiect Gwynt Alltraeth Mona arwain at gyfanswm o £26.3 miliwn GVA (o ganlyniad i wariant) yn rhanbarth gogledd Cymru, gan gynnig 210 o flynyddoedd o gyflogaeth FTE. Disgwylir i weithwyr lleol o ranbarth gogledd Cymru lenwi'r rhan fwyaf o'r swyddi hyn.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- 1.10.2.8 Ystyrir bod sicrhau economi ffyniannus sydd â swyddi o ansawdd uchel ar gyfer pobl leol, sy'n cynnwys siaradwyr Cymraeg, yn bwysig i gefnogi ac i gynnal hyfywedd cymunedau.
- 1.10.2.9 Mae tua phedair blynedd o amser paratoi cyn dechrau gweithredu, felly mae amser i hyfforddi rhan sylweddol o'r gweithlu sy'n weddill (2/3 o gyfanswm y gweithlu adeiladu) o farchnad lafur leol gogledd Cymru, a fyddai'n darparu cyfleoedd cyflogaeth hirdymor i bobl leol, gan gynnwys cyfran o siaradwyr Cymraeg, ac yn annog pobl newydd i ymuno â'r sector.
- 1.10.2.10 Yn gyffredinol, ystyrir bod y cyfleoedd cyflogaeth a gynigir yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw yn fanteisiol o ran y Gymraeg a'i diwylliant, drwy gadw gweithlu lleol presennol gogledd Cymru, gan gynnwys siaradwyr Cymraeg a darparu cyfleoedd i annog pobl newydd i ymuno â'r sector, a darparu swyddi hirdymor o ansawdd uchel.
- 1.10.2.11 Oherwydd y math o gyflogaeth a gynigir yn ystod y cam gweithredu byddai hyn yn darparu amrywiaeth ehangach o gyfleoedd gwaith ar draws gogledd Cymru, gan arwain at arallgyfeirio economaidd. Byddai hyn yn cael effaith fanteisiol ar y Gymraeg a'i diwylliant ar draws gogledd Cymru oherwydd byddai mwy o amrywiaeth economaidd, yn enwedig ar gyfer gweithlu lleol, yn cyfrannu at gynnal a chryfhau hyfywedd cymunedol. Maes o law byddai hyn yn cefnogi ac yn cryfhau'r Gymraeg.
- 1.10.2.12 Nod y Cynllun Cyflogaeth a Sgiliau Amlinellol, a fydd yn cael ei gyflwyno fel rhan o'r cais am Orchymyn Cydsyniad Datblygu, yw gwella cyfleoedd cyflogaeth lleol ar gyfer y gweithlu lleol ledled gogledd Cymru. Mae uwchsgilio'r gweithlu lleol yn golygu llai o ddibyniaeth ar lafur o'r tu allan i ranbarth gogledd Cymru.
- 1.10.2.13 Nid oes disgwyl i'r cyfleoedd cyflogaeth a gynigir arwain at newidiadau mewn lefelau cyflog lleol. Byddai'r 87 o weithwyr nad ydynt yn lleol a'u teuluoedd a fyddai'n cael eu hadleoli i ogledd Cymru yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw yn cael eu gwasgaru'n ddaearyddol ar draws gogledd Cymru. Yng ngoleuni hyn, nid oes disgwyl i'r cyfleoedd cyflogaeth y disgwylir i weithwyr nad ydynt yn lleol eu cymryd arwain at effaith amlwg ar brisiau tai ar draws gogledd Cymru, ac felly byddai effaith niwtral ar y Gymraeg a'i diwylliant.
- 1.10.2.14 O ran cyflenwad seilwaith, nid oes disgwyl i adleoli'r 87 o weithwyr hyn, nad ydynt yn lleol, a'u teuluoedd i ranbarth gogledd Cymru am gyfnod hir (35 mlynedd) gael effaith amlwg ar boblogaeth gogledd Cymru oherwydd y byddant ar wasgar yn ddaearyddol. Yng ngoleuni hyn, nid oes disgwyl unrhyw effaith amlwg ar ddarpariaeth gwasanaethau a seilwaith lleol, gan gynnwys capasiti ysgolion lleol a chyfleusterau gofal iechyd, ac felly byddai effaith niwtral ar y Gymraeg a'i diwylliant.
- 1.10.2.15 O ran agweddau cymdeithasol a diwylliannol, mae adleoli gweithwyr nad ydynt yn lleol a'u teuluoedd yn cynrychioli cyfran fach o gyfanswm gweithwyr y cam gweithredu (34, gan gynyddu i 87 wrth ystyried y teuluoedd a fyddai'n adleoli) ac ni ystyrir y byddai adleoliad y gweithwyr hyn a'u teuluoedd yn cyfrannu at densiynau cymdeithasol neu raniadau yn y cymunedau ar draws gogledd Cymru. Yng ngoleuni hyn, ni ddisgwylir unrhyw newidiadau mewn traddodiadau a diwylliant Cymraeg, gan arwain at effaith niwtral ar y Gymraeg a'i diwylliant.
- 1.10.2.16 Nid ystyrir bod y cynnydd dros dro ym mhoblogaeth gogledd Cymru yn ystod y cam gweithredu a chynnal a chadw yn arwain at newid amlwg yn nifer a chyfran y siaradwyr Cymraeg, gan fod disgwyl i'r gweithwyr a'r aelodau o'u teulu fod wedi'u gwasgaru'n ddaearyddol ar draws gogledd Cymru. Felly nid oes disgwyl unrhyw effaith amlwg ar y Gymraeg fel iaith gymunedol.

1.10.3 Datgomisiynu

- 1.10.3.1 Nid yw'r union ddull o ddatgomisiynu wedi'i gadarnhau eto, gan nad yw'r arferion gorau ar y pryd yn hysbys. Fodd bynnag, ar ddiwedd oes weithredol Prosiect Gwynt Alltraeth Mona, rhagwelir y bydd yr holl strwythurau uwchben gwely'r môr neu lefel y ddaear yn cael eu tynnu'n llwyr pan fydd hynny'n ymarferol. Fel arfer, bydd y drefn datgomisiynu yn groes i'r drefn adeiladu ac yn cynnwys mathau a niferoedd tebyg o longau ac offer.
- 1.10.3.2 Felly, mae disgwyl i'r effeithiau yn ystod y cam datgomisiynu adlewyrchu'r effeithiau a nodwyd yn ystod y cam adeiladu. Nodir effaith niwtral gyffredinol yn ystod y cam adeiladu o ran nodweddion y boblogaeth, ansawdd bywyd, cyflenwad seilwaith ac agweddau cymdeithasol a diwylliannol, ac effaith fanteisiol o ran cyfleoedd cyflogaeth lleol a'r galw am lety dros nos.

1.10.4 Mesurau lliniaru a/neu wella

- 1.10.4.1 Nid oes unrhyw effeithiau niweidiol wedi cael eu nodi o ran y Gymraeg a'i diwylliant yn ystod camau adeiladu, gweithredu a chynnal a chadw, a datgomisiynu Prosiect Gwynt Alltraeth Mona. Mae'r asesiad yn nodi effaith niwtral yn gyffredinol o ran nodweddion y boblogaeth, ansawdd bywyd, cyflenwad seilwaith ac agweddau cymdeithasol a diwylliannol, ac effaith fanteisiol o ran cyfleoedd cyflogaeth lleol. Er mwyn cynyddu effeithiau manteisiol cyfleoedd cyflogaeth, bydd Cynllun Sgiliau a Chyflogaeth manwl yn cael ei baratoi ar ôl cael caniatâd, yn unol â gofyniad y Gorchymyn Cydsyniad Datblygu drafft (Cyfeirnod Dogfen C3). Bydd sylwedd y Cynllun manwl yn gyson â'r Cynllun Cyflogaeth a Sgiliau Amlinellol a gyflwynwyd fel rhan o'r cais am Orchymyn Cydsyniad Datblygu (Cyfeirnod Dogfen J24), sy'n ceisio cynyddu'r cyfleoedd cyflogaeth lleol i'r gweithlu lleol ar draws gogledd Cymru, gan gynnwys uwchsgilio a hyfforddi'r gweithlu lleol.
- 1.10.4.2 Gellid datblygu mesurau gwella ochr yn ochr â Mentrau Iaith Lleol ar draws gogledd Cymru a gallent gynnwys:
- Dylai'r holl hysbysebion/arwyddion allanol a godir fel rhan o'r datblygiad arfaethedig fod yn ddwyieithog.
- 1.10.4.3 Bydd Prosiect Gwynt Alltraeth Mona yn trafod â Mentrau Iaith Lleol i nodi'r potensial ar gyfer mesurau pellach.

1.11 Cyfeiriadau

Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy (2013). Cynllun Datblygu Lleol Conwy 2007-2022 Cynllun Datblygu Lleol Conwy 2007-2022_Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy (2014). Canllawiau Cynllunio Atodol 'CDLI6: Yr Iaith Gymraeg'. Ar gael yn: CDLI6 Yr Iaith Gymraeg Mabwysiadwyd Tach 14 (conwy.gov.uk)

Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, (dyddiad cyhoeddi anhysbys). Strategaeth Iaith Gymraeg 2017-2022. Ar gael yn: Strategaeth Iaith Gymraeg (conwy.gov.uk).Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Sir Ddinbych, (2023) Strategaeth Iaith Gymraeg 2023-28 Sir Ddinbych. Ar gael yn: Strategaeth Iaith Gymraeg 2023 i 2028 (denbighshire.gov.uk).Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Sir Ddinbych, (dyddiad anhysbys). Canllawiau Cynllunio Atodol (CCA), 'Cynllunio a'r Iaith Gymraeg'. Ar gael yn: Nodyn Canllawiau Cynllunio Atodol: Cynllunio a'r Iaith Gymraeg (denbighshire.gov.uk).Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, (2019). Cynllun Datblygu Lleol Eryri 2016-2031 Ar gael yn: Cynllun-Datblygu-Lleol-Cymraeg.pdf (llyw.cymru).Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, (2021). Canllawiau Cynllunio Atodol, 'Cynllunio a'r laith Gymraeg'. Ar gael yn: Canllaw-Cynllunio-Atodol-3---Cynllunio-ar-laith-Gymraeg.pdf (llyw.cymru). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Sir y Fflint (2023). Cynllun Datblygu Lleol Sir y Fflint 2015-2030 Ar gael yn: CDLI TERFYNNOL Datganiad Ysgrifenedig Cymraeg (flintshire.gov.uk). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Sir y Fflint (2019). Strategaeth Pum Mlynedd i Hyrwyddo'r laith Gymraeg 2019-2024 Cyngor Sir y Fflint Ar gael yn: Strategaeth Pum Mlynedd i Hyrwyddo'r laith Gymraeg (2019) (flintshire.gov.uk). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Gwynedd (2018). Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-2023 Ar gael yn: FERSIWN_NEWYDD_CYMRAEG(SAESNEG)(2).indd (llyw.cymru). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Strategaeth laith Gwynedd (2014-2017). Hunaniaith. 2014. Ar gael yn: Microsoft Word - Eitem 7 - Atodiad A (llyw.cymru). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd (2017). Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn 2011-2016. Datganiad Ysgrifenedig Ar gael yn: Cynllun-Datblygu-Lleol-ar-y-Cyd-Gwynedd-a-Môn-Datganiad-Ysgrifenedig.pdf (llyw.cymru). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Sir Ynys Môn (2021). Strategaeth Hybu'r Gymraeg 2021-2026. Ar gael yn: Strategaeth-Hybur-Gymraeg-2021-2026.pdf (llyw.cymru). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2005. Cynllunio a'r laith Gymraeg: Y Ffordd Ymlaen (Bwrdd yr laith Gymraeg, Ffederasiwn Adeiladwyr Cartrefi,

Llywodraeth Cymru (2017). Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 20 – Cynllunio a'r laith Gymraeg. Ar gael yn: TAN20: Cynllunio a'r laith Gymraeg (llyw.cymru). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Llywodraeth Cymru (2017). Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr. Ar gael yn: Cymraeg 2050: Strategaeth y Gymraeg | LLYW.CYMRU

Llywodraeth Cymru. (2012). Mwy na geiriau. Ar gael yn: Mwy na geiriau (llyw.cymru). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Llywodraeth Cymru. (2014). Nodyn Cyngor Technegol 20: Canllawiau Ymarfer ar gynllunio a'r laith Gymraeg.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrexham, (2005) Cynllun Datblygu Unedol Wrexham 1996-2011 Ar gael yn: Cynllun Datblygu Unedol Wrexham 1996-2011. Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrexham (2022). Strategaeth Hyrwyddo'r laith Gymraeg 2022-2027. Ar gael yn: Strategaeth Hyrwyddo'r laith Gymraeg 2022-2027 (wrexham.gov.uk). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrexham (dyddiad anhysbys). Nodyn Canllawiau Cynllunio Lleol Rhif 31 'Yr laith Gymraeg a Chymunedau Cymraeg'. Ar gael yn: Nodyn Cyfarwyddyd Cynllunio Lleol Rhif 31 – Yr laith Gymraeg a Chymunedau Cymraeg (wrexham.gov.uk). Cyrchwyd: Rhagfyr 2023.

2 COMMUNITY AND LINGUISTIC IMPACT ASSESSMENT

2.1 Introduction

- 2.1.1.1 This Community and Linguistic Impact Assessment (CLIA) presents an assessment of the predicted effects of the Mona Offshore Wind Project on Welsh language, culture and the community. Where adverse and beneficial effects are identified, measures are proposed to mitigate adverse effects and enhance beneficial ones.
- 2.1.1.2 As identified in the Welsh Language (Wales) Measure 2011, Wales is a bilingual country where the Welsh language should not be treated less favourably than English. Within its strategy A million Welsh speakers by 2050 (Welsh Government, 2017), Welsh Government recognises that “*The Welsh language is one of the treasures of Wales*”; it is part of that which defines the Welsh nation and an integral part of everyday life.
- 2.1.1.3 Section 31 of the Planning (Wales) Act, 2015 requires any considerations relating to the use of the Welsh language, so far as it is material to the application, be considered during the determination of applications for planning permission. Whilst the Mona Offshore Wind Project is a DCO application, this section of the Planning (Wales) Act 2015 is relevant as it provides context for Welsh national and local planning policy, which is a material consideration in the determination of a DCO application.
- 2.1.1.4 This ensures that the Welsh language is given consistent and appropriate consideration when preparing and determining planning applications.

2.2 The Mona Offshore Wind Project

- 2.2.1.1 The Mona Offshore Wind Project is a proposed offshore wind farm located in the east Irish Sea. Mona Offshore Wind Limited (the Applicant), a joint venture of bp Alternative Energy Investments Ltd (hereafter referred to as bp) and Energie Baden-Württemberg AG (hereafter referred to as EnBW) is developing the Mona Offshore Wind Project. An overview of the Mona Offshore Wind Project is provided section 2.6.

2.3 Community and Linguistic Impact Assessment

2.3.1 Overview

- 2.3.1.1 CLIA is a tool to support decision making when assessing the potential effects of a project on the Welsh language, culture and community. Relevant guidance and best practice as to how a CLIA should be undertaken is presented in section 2.4 of this CLIA.
- 2.3.1.2 A CLIA assesses the likely effects that a proposed development (in this instance the Mona Offshore Wind Project) may have on five key aspects of community life to establish the effects on the community in general and, more specifically, on the Welsh language and culture. The five key aspects of community life considered within a CLIA are:
- Population characteristics
 - Quality of life
 - Economic factors
 - Infrastructure supply

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

- Social and cultural aspects.

2.3.1.3 Where the assessment identifies adverse effects on the Welsh language, culture and community, mitigation measures are suggested to mitigate those adverse effects. Where beneficial effects are identified, enhancement measures are suggested in order to further enhance these beneficial effects for the Welsh language, culture and community.

2.3.2 Aims and objectives of the CLIA

2.3.2.1 The aim of this CLIA is to assess the potential effects of the Mona Offshore Wind Project on the Welsh language and culture as well as the community.

2.3.2.2 The objectives of the CLIA are set out below:

- To establish the existing use of the Welsh language and community profile relevant to the study areas in order to understand how the Mona Offshore Wind Project would affect the Welsh language and culture
- To predict, analyse and assess the likely effects of the Mona Offshore Wind Project, including direct and indirect community and linguistic effects and cumulative effects
- To identify mitigation measures and enhancement proposals to reduce adverse effects and to enhance beneficial effects identified as part of the assessment.

2.3.3 Other studies

2.3.3.1 The assessment presented in this CLIA is informed by the following:

- Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference: F4.3).

2.4 Legislation, policy and guidance

2.4.1 Introduction

2.4.1.1 This CLIA responds to relevant legislation, national and local planning policy frameworks and strategies that recognise the importance of the Welsh language as a planning matter.

2.4.2 Why is a CLIA required?

2.4.2.1 In accordance with the Welsh language (Wales) Measure 2011, the Welsh language has official status, and therefore a legal effect, and should be treated no less favourably than the English language in Wales.

2.4.2.2 Some parts of North Wales such as Anglesey and Gwynedd can be considered as heartland areas where the Welsh language is at its strongest, in comparison to other areas of Wales. Whilst only 17.8% of the population of Wales spoke Welsh in 2021, the proportion of Welsh speakers on Anglesey and Gwynedd was much higher: 55.8% and 64.4% respectively. The proportion of Welsh speakers across North Wales in 2021 was 29.1%. Other areas of North Wales have a much lower proportion of the population who can speak Welsh; 11.6% in Flintshire which is the lowest across the North Wales authorities and 12.2% in Wrexham. 25.9% of the population of Conwy and 22.5% of the population of Denbighshire spoke Welsh in 2021. Across a number of communities in North Wales, the Welsh language and culture are integral elements

PROSIECT GWYNT ALLTRAETH MONA

of the social fabric of the communities and are central to many people's sense of identity.

- 2.4.2.3 The future well-being of Welsh as a community language will depend on a variety of factors, such as demographic changes, the economy, employment opportunities, availability and cost of housing, and the education system. It is therefore, essential to understand the likely effects of the Mona Offshore Wind Project on such factors in order to assess the effects on the future well-being of the Welsh language and culture.
- 2.4.2.4 In Wales, the Welsh language is also a statutory material planning consideration which must be taken into account when determining planning applications, including nationally significant infrastructure projects such as the Mona Offshore Wind Project. In accordance with national and local planning policy, certain projects in Wales must be subject to a particular process of assessment due to their size, nature and the potential to have significant effects upon the Welsh language. This assessment process is known as 'CLIA'.
- 2.4.2.5 Relevant legislation and policy are listed in Table 2.1, Table 2.2, Table 2.4 and national and local language strategies are listed in Table 2.3 and Table 2.5.

2.4.3 National planning and language legislation

Table 2.1: National planning and language legislation.

Document	Summary
Welsh Language (Wales) Measure 2011	Made provision for the official status of the Welsh language in Wales and created a new legislative framework for the Welsh language. Five Welsh Language Standards Regulations have been adopted since March 2015, placing a duty on local authorities, national parks, Welsh Ministers and certain organisations to promote the Welsh language. The regulations specify service delivery standards; policy-making standards; operational standards; and record keeping standards for the organisations. The aim of the Welsh Language Standards Regulations is to: • Improve the services Welsh speakers can expect to receive from organisations in Welsh • Increase the use people make of Welsh language services • Make it clear to organisations what they need to do in terms of the Welsh language • Ensure that there is an appropriate degree of consistency in terms of the duties placed on bodies in the same sector.
School Standards and Organisation (Wales) Act 2013	The School Standards and Organisation (Wales) Act 2013 includes provision for intervening in schools causing concern, school improvement, school organisation and Welsh in Education Strategic Plans. The School Standards and Organisation (Wales) Act 2013 became law in Wales on 4 March 2013. The aim of the Strategy is to create an education and training system that responds in a planned way to the growing demand for Welsh-medium education and see the language thrive while increasing the acquisition and use of Welsh.
Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015	Sets ambitious, long-term well-being goals to reflect the Wales that the people of Wales want to live in, now and in the future. This Act requires public bodies to think more about the long term, to work better with people, communities and each other, look to prevent problems and take a more joined-up approach – helping to create a Wales that we all want to live in, now and in the future. One of its goals is to create a Wales of vibrant culture and thriving Welsh language where society promotes and protects culture, heritage and the Welsh language. It marks an important milestone for the language, underlining its official status.
Planning (Wales) Act 2015	This Act became law in Wales on 6 July 2015 and makes wide-ranging provisions. Sections 11 and 31 of the Planning (Wales) Act 2015 concern the Welsh language. Section 11 of the Act makes it mandatory for all Local Planning Authorities to consider the effect of their development plans on the Welsh language. Section 31 of the Planning (Wales) Act 2015 requires any considerations relating to the use of the Welsh language, so far as material to the application, be considered during the determination of applications for planning permission. Taken together, both sections ensure that the Welsh language is given consistent and appropriate consideration when preparing development plans and when determining planning applications.

2.4.4 National planning policy and language policy framework

Table 2.2: National planning policy and language legislation policy framework.

Document	Summary
Planning Policy Wales (Ed 11)	Planning Policy Wales acknowledges that the Welsh language is part of the social and cultural fabric of Wales and that the Welsh Government is committed to ensuring that the Welsh language is supported and encouraged to flourish as a language of many communities all over Wales. The Welsh language is part of the social and cultural fabric and its future well-being will depend upon a wide range of factors, particularly education, demographic change, community activities and a sound economic base to maintain thriving sustainable communities and places. The land use planning system should take account of the conditions which are essential to the Welsh language and in so doing contribute to its use and the Thriving Welsh Language well-being goal.
Technical Advice Note (TAN) 20: Planning and the Welsh Language	TAN 20 provides guidance on how the planning system considers the implications of the Welsh language when preparing Local Development Plans (LDPs) and making decisions. The Local Planning Authority (LPA) should consider the needs and welfare of the Welsh language, and in so doing, contribute to its well-being. Acknowledges that the Welsh language is part of the social and cultural fabric of Wales. The future of the language across Wales will depend on a wide range of factors beyond the town and country planning system, particularly education, demographic change, community activities and a sound economic base to maintain thriving sustainable communities. Advises of the role of the land use planning system to contribute to the future well-being of the Welsh language by establishing the conditions to allow sustainable communities to thrive. In determining planning applications and appeals, considerations relating to the use of the Welsh language may be taken into account so far as they are material. Section 70(2) of the Town and Country Planning Act 1990 does not give any additional weight to the Welsh language above any other material consideration and decisions on all applications for planning permission must be based on planning grounds only and be reasonable.
Future Wales The National Plan 2040	Future Wales acknowledges that Welsh is a living language and the ambition for the Welsh language to reach a million Welsh speakers by 2050. Future Wales spatial strategy supports sustainable growth. Any place without jobs, homes, community spaces and wildlife has no prospect of having a thriving and cohesive community, Welsh language or economy. Within the North (which includes Conwy), 41.9% of the population speak Welsh; a 2.4% increase since 2009. Future Wales guides that development plans should contain settlement hierarchies and strategies to distribute growth in such a way that creates the conditions for Welsh to thrive and to be preserved as the community language in the many places where everyday life takes place through the medium of Welsh.

2.4.5 National language strategies

Table 2.3: National language strategies.

Document	Summary
<i>Cymraeg 2050: A million Welsh speakers</i> (Welsh Government, 2017)	The strategy was launched on the 10 July 2017 and sets out Welsh Government's vision and strategic priorities on how to reach a million Welsh speakers by 2050. The strategy identifies that <i>"the challenge of achieving a million Welsh speakers by 2050 calls for far-reaching changes"</i>. Three strategic themes have been identified within the strategy to achieve its vision: • Increasing the number of Welsh speakers • Increasing the use of Welsh • Creating favourable conditions – infrastructure and context.

2.4.6 Local planning policies and guidance

2.4.6.1 The socio-economic study areas (as defined in section 2.7.1 of this CLIA) for the consideration of this CLIA includes geographical areas across North Wales which includes the counties of Anglesey, Conwy, Denbighshire, Flintshire, Wrexham as well as Eryri National Park Authority.

Table 2.4: Local planning policies and guidance.

Document	Summary
Anglesey and Gwynedd Joint Local Development Plan 2011-2016. Written Statement (Isle of Anglesey County Council and Gwynedd Council, 2017)	The Anglesey and Gwynedd Joint Local Development Plan 2011-2016 Written Statement contains a specific policy to address the Welsh language, and other policies to promote the protection and enhancement of the Welsh language. The policies seek to facilitate the type of development that can create the right circumstances to contribute to maintaining and creating Welsh-speaking communities. Policies require development to consider the enhancement and protection of the language and culture.
Conwy Local Development Plan 2007-2022 (Conwy County Borough Council, 2013)	The Conwy Local Development Plan contains a specific policy to address the Welsh language, and other policies to promote the protection and enhancement of the Welsh language. The policies require development to support and sustain the long-term well-being of the Welsh language.
Eryri Local Development Plan 2016-2031 (Eryri National Park Authority, 2019)	The Eryri Local Development Plan contains a specific policy to address the Welsh language, and other policies to promote the protection and enhancement of the Welsh language. The policies seek to facilitate the type of development that maintains or enhances the integrity of the Welsh language.
Denbighshire Local Development Plan 2006-2021 (Denbighshire County Council, 2013)	The Denbighshire Local Development Plan contains a specific policy to address the Welsh language, and other policies to promote the protection and enhancement of the Welsh language. The policies seek to facilitate the type of development that maintains or enhances the integrity of the Welsh language.
Flintshire Local Development Plan 2015-2030 (Flintshire County Council, 2023)	One of the Flintshire Local Development Plan's objectives is to enhance community life including protecting and supporting the Welsh language. However, the Plan does not contain a specific policy to address the Welsh language.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Document	Summary
Wrexham Unitary Development Plan 1996-2011 (Wrexham County Borough Council, 2005)	One of the Wrexham Unitary Development Plan's objectives is to improve the quality of life for its residents including promoting the Welsh language to encourage a bilingual society. However, the Plan does not contain a specific policy to address the Welsh language.
Supplementary Planning Guidance 'Maintaining and creating distinctive and sustainable communities' (Isle of Anglesey County Council and Gwynedd Council, 2019)	The Supplementary Guidance listed here offers guidance on how the planning authority will make decisions regarding the effects of proposed developments on the Welsh language and advises on the supporting information that may be required to accompany individual planning applications.
Supplementary Planning Guidance 'LDP6: The Welsh language' (Conwy County Borough Council, 2014)	
Supplementary Planning Guidance 'Planning and the Welsh Language' (Eryri National Park Authority, 2021)	
Supplementary Planning Guidance (SPG) 'Planning and the Welsh language' (Denbighshire County Council, date of publishing unknown)	
Local Planning Guidance Note No. 31 'The Welsh Language and Welsh Communities' (Wrexham County Borough Council, date of publishing unknown)	

2.4.7 Local language strategies

Table 2.5: Local language strategies.

Document	Summary
Welsh Language Promotion Plan for Gwynedd 2018-2023 (Gwynedd Council, 2018)	Sets out how the Council proposes to promote the Welsh language and facilitate the use of the language more widely during the five-year period in question. The aim is to ensure that all residents can live in a community where the Welsh language is a natural part of life.
Welsh Language Promotion Strategy 2021-2026 (Isle of Anglesey County Council, 2021)	Sets out how the Council proposes to promote the Welsh language and facilitate the use of the language more widely during the five-year period in question. The vision is to increase the number of Welsh speakers by at least 325 by 2026, reversing the fall in the number of speakers between 2011 and 2011.
Welsh Language Strategy 2017-2022 (Conwy County Borough Council, date of publishing unknown)	Sets out how the Council proposes to promote the Welsh language and facilitate the use of the language more widely during the five-year period in question. The vision is to halt the decline and increase the number of Welsh speakers by 2% over the period of the strategy.
Welsh Language Strategy 2023-28 Denbighshire (Denbighshire County Borough Council, 2023)	Sets out how the Council proposes to promote the Welsh language and facilitate the use of the language more widely during the five-year period in question. The aim is to prevent the reduction in numbers of Welsh speakers and increase the number of Welsh speakers and ensure that the Welsh language is a thriving language across Denbighshire.
Flintshire County Council Five Year Welsh Language Promotion Strategy 2019-2024 (Flintshire County Council, 2019)	Sets out how the Council proposes to promote the Welsh language and facilitate the use of the language more widely during the five-year period in question. The aim is to promote, support and safeguard the Welsh language for the benefit of present and future generations and increase the number of speakers from 13.2% to 15% (2548 additional speakers) over the period of the strategy.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Document	Summary
Welsh Language Promotion Strategy 2022-2027 (Wrexham County Borough Council, 2022)	Sets out how the Council proposes to promote the Welsh language and facilitate the use of the language more widely during the five-year period in question. The vision is to increase the number of Welsh speakers in the county up to 12.9%, to facilitate, increase and promote the use of the Welsh language in the County Borough and give residents the opportunity to live their lives through the medium of Welsh if they so wish; to create an increased understanding of the Welsh language and Welsh culture amongst non-Welsh speaking residents.

2.4.8 Other relevant guidance

Table 2.6: Other relevant guidance.

Document	Summary
Planning and the Welsh Language: The Way Ahead (Welsh Language Board, Home Builders Federation and Welsh Assembly Government, 2005)	This document is the work completed by a consortium of organisations made up of local authorities, The Welsh Language Board, the Home Builders Federation and the Welsh Government. The document represents the collective efforts of all partners involved who have an interest in developing a better understanding of the relationship between land use planning and the Welsh language in order to promote the well-being of the language and the cultural character of local communities. The document does not represent the planning policy view of any of the participating bodies. The document provides best practice guidance. The best practice guidance is reflected in Eryri, Conwy, Denbighshire and Wrexham's local planning authority's SPG's relating to the Welsh language.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.5 Consultation

- 2.5.1.1 To ensure early engagement with communities, the Applicant carried out a first phase of non-statutory consultation between 07 June and 03 August 2022, where search areas for the offshore transmission infrastructure, the onshore cable routes and substations were presented.
- 2.5.1.2 Between 26 September and 07 November 2022, a second, targeted non-statutory consultation was held, which focused on potential locations for the onshore substation.
- 2.5.1.3 The Applicant's third consultation - its statutory consultation - ran from 19 April to 04 June 2023 and was based on the Preliminary Environmental Information Report (PEIR). The PEIR set out the findings of the EIA up to that point and the feedback received during the three phases of consultation.
- 2.5.1.4 Following statutory consultation, the Applicant reviewed all feedback received and sought further engagement with technical stakeholders as part of the ongoing EIA and HRA processes. Following this review of feedback, ongoing surveys, assessments and technical studies, the Applicant implemented design changes. These onshore and offshore refinements were announced in August and September 2023.
- 2.5.1.5 Extensions to the statutory consultation took place during autumn/winter 2023 to engage newly identified consultees. This included community groups and landowners. Further information on the consultation undertaken is set out the Consultation Report (Document Reference E3). No comments in relation to Welsh language were raised during these consultations in relation to the Mona Offshore Wind Project.

2.6 Project overview

- 2.6.1.1 The Agreement for Lease (AfL) for the Mona Array Area covers approximately 500 km² and is located in the east Irish Sea, 28.2 km (15.2 nm) from the Anglesey coastline, 39.9 km (21.5 nm) from the northwest coast of England, and 42.3 km (22.8 nm) from the Isle of Man (when measured from MHWS).
- 2.6.1.2 Subsequent to the identification of the AfL site, the Mona Offshore Wind Project has refined the area for development down from the AfL area (which was consulted upon in the Statutory Consultation) to the Mona Array Area, an area of approximately 300 km² which is presented within the Environmental Statement. The Mona Array Area is 28.8 km (15.6 nautical miles (nm)) from the north coast of Anglesey, 46.5 km (25.1 nm) from the northwest coast of England, and 46.6 km (25.2 nm) from the Isle of Man (when measured from MHWS).
- 2.6.1.3 The offshore export cables will make landfall near Llanddulas, Conwy on the North Wales coastline and a connection to the existing Bodelwyddan National Grid substation in Denbighshire.
- 2.6.1.4 The Mona Array Area will have up to 96 offshore wind turbines in total in an area of approximately 300 km² in Welsh offshore waters (beyond 12 nm from the Welsh coast). The offshore infrastructure will also include up to up to 360 km of offshore export cables, 50 km of interconnector cables and 325 km of inter-array cables.
- 2.6.1.5 The key components of the Mona Offshore Wind Project include:
 - Offshore wind turbines
 - Foundations (for wind turbines and Offshore Substation Platforms (OSPs))
 - Scour protection

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

- Inter-array cables linking the individual wind turbines to the OSPs
- Connection works to the existing Bodelwyddan National Grid Substation
- Temporary construction compounds, including storage areas
- Permanent and temporary access roads
- High Voltage Alternating Current transmission system, to include both offshore and onshore infrastructure:
- OSPs
- Offshore interconnector cable(s)
- Offshore export cable(s)
- Onshore export cable(s)
- Onshore Substation
- 400 kV Grid Connection Cable
- Connection to National Grid Bodelwyddan.

2.7 Approach to the assessment

2.7.1 Methodological context

- 2.7.1.1 The approach to the consideration of effects undertaken in this CLIA has been informed by the following national and local planning policy guidance and strategies, all of which are adopted except for Planning and the Welsh Language: The Way Ahead (Welsh Language Board, Home Builders Federation, Welsh Assembly Government, 2005):
- Supplementary Planning Guidance (SPG) 'LDP6: The Welsh Language' (Conwy County Borough Council, 2014)
 - Supplementary Planning Guidance (SPG) 'Planning and the Welsh Language' (Denbighshire County Council, date of publishing unknown)
 - TAN 20 – Planning and the Welsh Language (Welsh Government, 2017).
- 2.7.1.2 Planning and the Welsh Language: The Way Ahead (Welsh Language Board, Home Builders Federation, Welsh Assembly Government, 2005) offers best practice guidance on the matters that may be considered in CLIA's for project-specific development. This guidance has been replicated within the adopted SPG's by Caerphilly County Borough Council (CCBC) and Denbighshire County Council (DCC).
- 2.7.1.3 Policy CTH/5 – 'The Welsh Language' of the Conwy LDP provides that a Community and Linguistic Impact Assessment should accompany commercial, industrial or tourist development on unallocated sites with an area of 2000 sqm or more in the Plan area. Therefore, a CLIA has been prepared accordingly.
- 2.7.1.4 Policy RD5 – 'The Welsh Language and the Social and Cultural Fabric of Communities' of the Denbighshire LDP provides that a Community and Linguistic Impact Assessment should accompany commercial, industrial, leisure or tourism development of 3000 sqm or more or infrastructure projects with long term community impacts.
- 2.7.1.5 As onshore elements of the Mona Offshore Wind Project are based within Conwy County Borough Council and Denbighshire County Council, the assessment presented in this CLIA has therefore been undertaken in line with the methodology set out in SPG

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

'LDP6: The Welsh Language' and SPG 'Planning and the Welsh language' (Denbighshire County Council, date of publishing unknown).

2.7.2 Detailed methodology

2.7.2.1 The following methodology has been adopted to undertake this CLIA and to deliver a schedule of linguistic constraints and opportunities, potential effects and to inform the approach proposed to developing mitigation and/or enhancement measures.

Step 1: Establish a baseline

2.7.2.2 Evidence has been gathered to inform this CLIA to present an understanding of the population characteristics, profile and current position of the Welsh language and culture in the study areas. The data collected is presented in section 2.8 of this document.

Step 2: Analysis of the effects of the Mona Offshore Wind Project on the baseline

2.7.2.3 The baseline data collected have been analysed to consider to what extent, and how (in terms of both adverse and beneficial effects), the Mona Offshore Wind Project would affect Welsh language and culture within the study area.

2.7.2.4 Whilst there are significant variations in the proportion of the population who speak Welsh across the study area of North Wales, conserving, enhancing and promoting the Welsh language is recognised as a priority for CCBC, DCC, Eryri National Park Authority, Flintshire County Council, the Isle of Anglesey County Council (IACC) and the Wrexham County Borough Council within their Welsh Language Strategies. The Welsh Government also has a clear vision to see the Welsh language thriving in Wales and *Cymraeg 2050: A million Welsh speakers* (Welsh Government, 2017) sets out strategic priorities on how to reach their vision to see a million Welsh speakers by 2050.

2.7.2.5 The CLIA assesses the likely effects of the construction, operation and decommissioning stages of the Mona Offshore Wind Project against five key aspects of community life with a view to establishing the effects on the community in general and on the Welsh language and culture more specifically. The five key aspects of community life are:

- Population characteristics
- Quality of life
- Economic factors
- Infrastructure supply and education
- Social and cultural aspects.

2.7.2.6 The assessment comprises 11 questions, which relate to the five key aspects of community life, which are as follows:

- Population characteristics
 - Q1. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to a population increase/decrease?

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

- Q2. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to either increased in- or out-migration?
- Q3. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to a changing age structure for the community area?
- Quality of life
 - Q4. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on the quality of life of the local people?
- Economic factors
 - Q5. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have a detrimental impact on local business and local jobs?
 - Q6. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to greater economic diversity in the community (or wider area)?
 - Q7. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on local wage/salary levels and/or house prices?
- Infrastructure supply
 - Q8. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on local infrastructure and services provision?
- Social and cultural aspects
 - Q9. Will the Mona Offshore Wind Project potentially lead to social tensions, conflict or serious divisions within the (Welsh speaking) community?
 - Q10. Will the Mona Offshore Wind Project potentially lead to changes in local Welsh traditions/culture?
 - Q11. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on the use of the Welsh language in the community?

2.7.2.7 Each question presents an assessment of the perceived effect. The assessment of effect is implicitly subjective based on baseline information, previous evidence and professional judgement and it is intended to identify the probable effects arising as a result of the Mona Offshore Wind Project. The assessor concludes the assessment of each question by identifying an overall beneficial, neutral or adverse effect.

Step 3: Development of mitigation and enhancement measures

2.7.2.8 Where potential adverse and beneficial effects are identified within the assessment, measures to mitigate adverse effects and to enhance beneficial effects are proposed.

2.7.3 Study areas

2.7.3.1 Due to the interdependencies between effects on Welsh language and culture and socio-economic effects, the geographical and spatial areas used in the CLIA are based on those used for the socio-economic assessment, so far as they are relevant to the consideration of effects on Welsh language and culture in Wales.

2.7.3.2 The spatial scope for assessing effects is a key requirement for the whole assessment. The effect of the Mona Offshore Wind Project on Welsh language and culture is largely dependent on the workforce required, in particular the number of workers and their geographical distribution.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.7.3.3 The study areas used in the CLIA are presented below.

National study areas – offshore and onshore

2.7.3.4 Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1) identifies that given the range of requirements associated with the delivery of the Mona Offshore Wind Project, it is likely that project expenditure will deliver impacts of varying magnitudes in locations across Wales and the UK.

2.7.3.5 National economic study areas are defined to reflect the wider reach of employment and Gross Value Added (GVA) impacts that may materialise through the supply chain and demand for labour.

2.7.3.6 Two national economic study areas have been defined in Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1), including Wales and the UK. For the purposes of assessing economic impacts in this CLIA, Wales will be used as a national study area.

Sub-national economic study areas – offshore assessment

2.7.3.7 Within Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1), the offshore assessment sub-national study area concentrates on locations within the relevant planning jurisdictions of England and Wales in proximity to the Irish Sea; considering North Wales and Northwest England. In light of this and for the purposes of this CLIA, the offshore assessment of effects on economic factors will focus on the sub-national study area of North Wales.

2.7.3.8 As noted in Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1), the various components which contribute to the delivery of the Mona Offshore Wind Project will have different 'epicentres of impact' – locations from where the potential impacts 'radiate' and economic impacts can be geographically linked to a range of epicentres, including construction and operations and maintenance ports.

2.7.3.9 The sub-national economic study areas are linked to the selection of potential construction, operations and maintenance, and decommissioning ports within North Wales and Northwest England that have the capability to support the associated supply of inputs and services for the Mona Offshore Wind Project. These ports, and their socio-economic catchment areas, are potential epicentres of impact on economic receptors. Due to the infrastructure requirements of large components (e.g. laydown and storage areas), it is likely that multiple fabrication and marshalling ports will be utilised during project delivery. This is highly likely to include ports outside North Wales and northwest England.

Regional economic study areas – onshore assessment

2.7.3.10 The permanent onshore infrastructure for the Mona Offshore Wind Project includes the landfall, the Mona Onshore Cable Corridor, the Mona Onshore Substation and the Mona 400 kV Grid Connection Corridor that will connect the Mona Offshore Wind Project to the National Grid (at Bodelwyddan). This location is considered as the 'epicentre of impact' for the onshore assessment.

2.7.3.11 The Socio-economics technical impact report (Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1))

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

identifies North Wales as the economic study area for the purposes of assessing potential onshore impacts. This CLIA will also use North Wales as the study area for assessing potential onshore impacts in relation to economic factors.

Socio-economic social study areas

- 2.7.3.12 The Socio-economics technical impact report (Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1)) identifies that the most likely cause of social impacts are related to the implications of economic impacts, i.e. the movement of labour. Social impacts are not assessed at a national level.

Regional social study areas – offshore assessment

- 2.7.3.13 Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1) identifies North Wales as the regional social study area for offshore assessment on the basis of a 60-minute drive catchment for ports.
- 2.7.3.14 The regional social study area of North Wales identified and used in Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1) has also been used for the purposes of this CLIA in terms of assessing offshore impacts on population characteristics, quality of life, infrastructure supply and social and cultural aspects.

Regional social study areas – onshore assessment

- 2.7.3.15 The extent of the onshore economic study area was determined on the basis of labour catchment areas using a 60-minute drive time catchment. Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1)) identifies North Wales as the regional social study area for onshore assessment.
- 2.7.3.16 The regional social study area of North Wales identified and used in the Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1) has also been used for the purposes of this CLIA in terms of assessing onshore impacts on population characteristics, quality of life, infrastructure supply and social and cultural aspects.

2.8 Welsh language profile study area

2.8.1 Overview

- 2.8.1.1 The onshore elements of the Mona Offshore Wind Project lie within wards with Conwy County Borough Council and Denbighshire Council. However, the study areas for the purposes of this CLIA reflect the study areas used in the Socio-economic assessment, which are Wales at a national level and North Wales as a region. Data for Wales and the North Wales authorities including Eryri National Park have been included as baseline data.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.8.2 Population characteristics

Resident population

2.8.2.1 Table 2.7 shows the resident population of the North Wales and Wales study areas in 2011 and 2021.

Table 2.7: Resident population 2011 and 2021.

Area	Resident population	
	2011	2021
Conwy	115,228	114,741
Denbighshire	93,734	95,817
Flintshire	152,506	154,962
Gwynedd	121,874	117,393
Isle of Anglesey	69,751	68,878
Wrexham	134,844	135,117
North Wales	687,937	686,908
Wales	3,063,456	3,107,494

2.8.2.2 It can be seen that North Wales and some authorities experienced a reduction in population between 2011 and 2021 including Conwy, Gwynedd and Isle of Anglesey, whilst Wales and the authorities of Denbighshire, Flintshire and Wrexham experienced an increase in population. These authorities are the easternmost authorities across North Wales and are closer to larger centres of population. Wales experienced an increase in population between 2011 and 2021 to a population of 3, 107,500 which is the largest population ever recorded through a Census in Wales to date.

2.8.2.3 Monthly data collected show that from April 2011 until the end of March 2021, the number of deaths registered in Wales exceeded the number of live births, amounting to a natural decrease of approximately 11,000 usual residents across Wales. Therefore, the population growth since 2011 is due to the positive net migration into Wales.

2.8.2.4 The potential reason for the decline in population experienced across North Wales as a whole, Conwy, Gwynedd and Isle of Anglesey, therefore, could be due to death rates exceeding live birth rates within the counties.

Migration

2.8.2.5 Figure 2.1 provides net migration data for North Wales between 2001 and 2020. Between 2001 and 2020, Wales experienced an overall inflow of people for all ages. However, North Wales continuously experienced a net outflow of younger people aged 15-29 from 2001 until 2019. It is only in 2020 that the areas experienced a net increase in migration of 15 to 64 year olds, which could be in relation to COVID-19 pandemic lockdowns and the improved ability to work remotely (and therefore, people have more freedom to live wherever they would like).

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.8.2.6 Potential reasons for the consistent outward migration of young population from 2011 to 2019 could be due to lack of employment opportunities and lack of affordable housing.

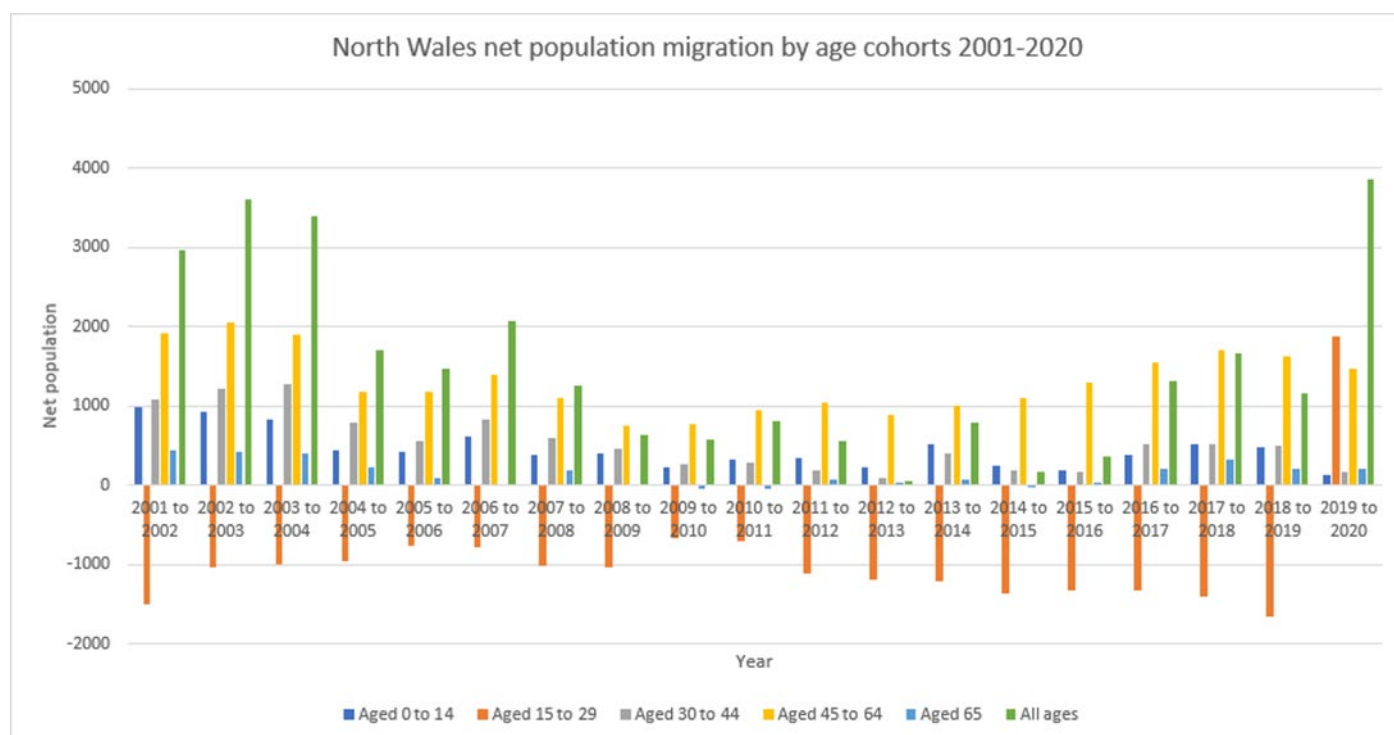

Figure 2.1: North Wales net population migration by age cohorts 2001-2020

2.8.3 Welsh language profile

Welsh speakers

2.8.3.1 Table 2.8 shows the number of Welsh speakers and percentage of the total population (aged 3 and over) in across North Wales in 2011 and 2021.

Table 2.8: Number of Welsh speakers and the percentage of the total population (aged 3 and over) 2011-2021.

County	2011			2021			
	Total population	Welsh speakers		Total population	Welsh speakers		Difference in number/ % of Welsh speakers
	Number	Number	% of total population	Number	Number	% of total population	
Conwy	111,724	30,600	27.4	111,805	29,000	25.9	-1,600/-1.5%
Denbighshire	90,527	22,236	24.6	93,065	20,949	22.5	-1,287/-2.1%
Flintshire	146,940	19,343	13.2	150,563	17,426	11.6	-1,917/-1.6%
Gwynedd	117,789	77,000	65.4	114,300	73,554	64.4	-3,446/-1%

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

County	2011			2021			
Isle of Anglesey	67,403	38,568	57.2	67,086	37,413	55.8	-1,155/-1.4%
Wrexham	129,425	16,659	12.9	131,084	15,953	12.2	-706/-0.7%
North Wales	663,808	204,406	30.8	667,903	194,295	29.1	- 10,111/- 1.7%
Wales	2,955,841	562,016	19.0	3,018,167	538,291	17.8	-23,725/ - 1.2%

2.8.3.2 The number and proportion of Welsh speakers has decreased across all North Wales authorities individually, North Wales as a whole as well as Wales as a country. The largest decline in terms of proportion of Welsh speakers was seen in Denbighshire with a decline of 2.1%.

2.8.3.3 There is a significantly higher proportion of the population of Gwynedd and the Isle of Anglesey who spoke Welsh in 2011 and 2021; 64.4% and 55.8% respectively in 2021. Both of these counties also experienced a decline in number and proportion of Welsh speakers between 2011 and 2021.

2.8.3.4 The lowest proportion of Welsh speakers were in Flintshire and Wrexham; 11.6% and 12.2% respectively in 2021. These counties are geographically closer to the Welsh/English border. The proportion of Welsh speakers in these two counties is also lower than the Welsh national average of 17.8%. This is significantly lower than the proportion of Welsh speakers in Gwynedd and the Isle of Anglesey.

2.8.3.5 The proportion of Welsh speakers in Conwy and Denbighshire were lower than the average across North Wales ranging from 22.5% in Denbighshire, 25.9% in Conwy and 29.1% across North Wales.

Welsh language skills

2.8.3.6 Figure 2.2 shows the percentage of the population aged 3 and over with one or more skills in Welsh by area in 2011 and 2021.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

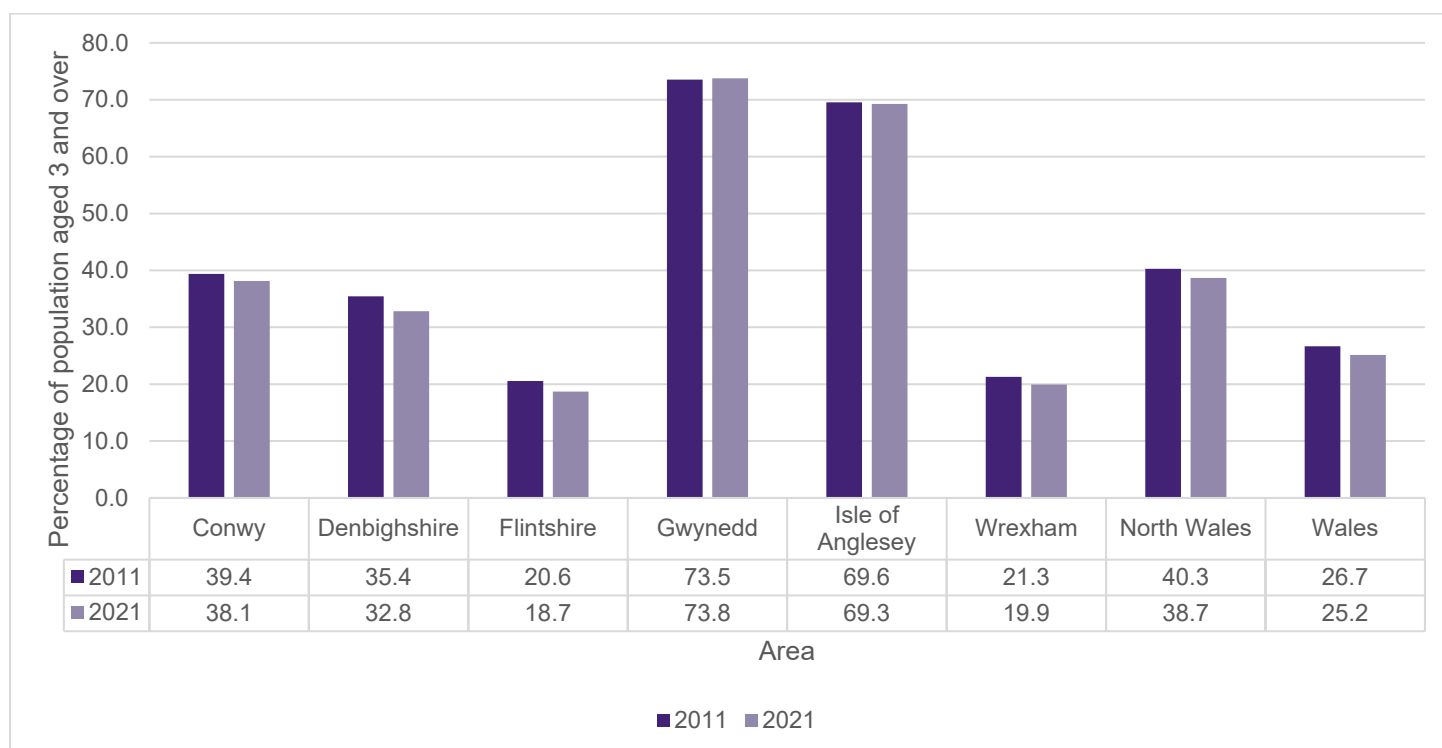

Figure 2.2: Percentage of the total population aged 3 and over with one or more skills in Welsh by area in 2011 and 2021.

2.8.3.7 The proportion of the population aged 3 and over with one or more skills in Welsh has declined across all areas between 2011 and 2021 except for Gwynedd which saw a minor increase of 0.3%. The Isle of Anglesey experienced a very minor decrease between 2011 and 2021 whilst other areas experienced similar levels of decline.

2.9 Assessment of effect on Welsh language

2.9.1 Introduction

2.9.1.1 This section presents the potential effects of the Mona Offshore Wind Project on the community, Welsh language and culture.

2.9.2 Population characteristics

Q1. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to a population increase/decrease that might:

- Affect the balance of Welsh/non-Welsh speakers (in an adverse/beneficial way) or
- Lead to an absolute or proportional decline in the number of Welsh speakers?

Q2. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to either increased in- or out-migration?

- How will this impact on the number of Welsh speakers?
- Would the change be permanent or temporary?

2.9.2.1 New development can influence population movement in an area. It may have positive effects through stabilising populations or promoting growth through in-migration.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

However, significant levels of migration, in or out, can have an adverse effect on the social balance of an area and, as a result, influence key characteristics of a community such as the use of the Welsh language.

- 2.9.2.2 Migration patterns are a key component of population change and in-migration is largely determined by economic conditions. Out-migration is often linked to economic trends and housing provision and prices.

Effects during construction

Construction phase – offshore

- 2.9.2.3 A four-year (48-month) offshore construction period has been assumed throughout the CLIA (see Volume 1, Chapter 3: Project description of the Environmental Statement (Document Reference F3.1)).

- 2.9.2.4 Potential primary construction port facilities could support the following activities:

- Wind turbine staging and installation
- Foundation staging and installation
- Offshore substation staging and installation
- Inter-array cable staging and installation
- Export cable staging and installation.

- 2.9.2.5 During the construction phase the roles associated with these activities are anticipated to be based largely offshore, with workers accommodated on vessels. However, these workers have the potential to give rise to demand for temporary accommodation at the start and end of typical shift periods at sea within the catchments of the relevant transfer port(s) before or after spending time at their home location. Some roles e.g. assembly or management, will be based onshore, and have the potential to give rise to further demand for temporary accommodation, and possibly short-term rented accommodation.

- 2.9.2.6 Potential workforce impacts associated with the Mona Offshore Wind Project as set out in Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3), have been estimated based on assumptions relating to the following variables:

- Maximum activities within a single socio-economics and community regional study area
- Maximum vessel numbers
- Vessel crew size
- Shift arrangements
- Shifts per annum
- Nights of accommodation required per shift.

- 2.9.2.7 The assessment of social impacts as set out in the Socio-economics technical impact report (Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1)), adopts a current capability impact scenario. This assumes that no single port can deliver all activities associated with the construction phase of the Mona Offshore Wind Project. Port capacity and

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

capabilities determine the facilities at which the installation of individual components can take place.

- 2.9.2.8 The current capability scenario assumes the maximum activity that could occur within a single regional social study area is the marshalling of the inter-array cables and export cable. Further workforce impacts will be created in other areas of the UK depending on selection of support ports for other construction activities.
- 2.9.2.9 Under the current capability impact scenario, it is assumed that procurement and contracting decisions are taken in line with the current competitiveness of the UK offshore wind sector. Employment related to fabrication is assumed to draw on the standing workforces of existing enterprises. This will not have any impact on the demand for housing, accommodation, and local services above current baseline activity.
- 2.9.2.10 No permanent (i.e. long term), relocation of workers is anticipated during the offshore construction phase based on the mobile nature of large parts of the offshore workforce.
- 2.9.2.11 Based on standard industry practice, it is assumed that vessel crews will work according to four week on/off shift patterns. On this basis, it is assumed each construction vessel will support 13 shifts per annum.
- 2.9.2.12 It is assumed that roles associated with these activities will be based offshore, with workers accommodated on vessels.
- 2.9.2.13 It is assumed each crew member will require a maximum of two nights of overnight accommodation per shift. This consists of one night before and one night after a shift period. It is assumed crew members will stay at their permanent residence elsewhere for the remainder of their 'off shift' period.
- 2.9.2.14 It is assumed that a minimum of one third of workers would not require local overnight accommodation, on the basis these workers are permanently based close enough to the relevant port(s) as to remove the need for overnight accommodation.
- 2.9.2.15 Therefore, during offshore construction phase, no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur. No change to the number of Welsh speakers is therefore, expected, nor an effect on the balance of Welsh/non-Welsh speakers.

Construction phase – onshore

- 2.9.2.16 A three-year (36-month) construction period has been assumed throughout.
- 2.9.2.17 Potential expenditure on onshore activities associated with the construction phase of the Mona Offshore Wind Project could support overnight trips into social study areas.
- 2.9.2.18 As per the approach in the socio-economics assessment, in order to assess the 'worst case' potential social impacts, it is assumed that direct employment impacts will predominantly draw on labour from outside North Wales. These workers have the potential to give rise to demand for overnight accommodation during 'shifts', or for short term (temporary) housing during longer periods of activity.
- 2.9.2.19 It is anticipated there will be no material long term (permanent) relocation of workers into North Wales.
- 2.9.2.20 The socio-economics assessment expects a maximum demand of 5,000 overnight stays (nights per annum) and 20 short term (temporary) housing units per annum (based on a modelled scenario).
- 2.9.2.21 The expected demand (based on a modelled scenario) is not expected to lead to in-migration to the study area of North Wales as these would be temporary visits for

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

overnight accommodation. There would be no permanent change to the population, and therefore no change to the balance of Welsh/non-Welsh speakers across North Wales.

- 2.9.2.22 Therefore, during onshore construction phase, no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur. No change to the number of Welsh speakers is therefore expected, nor an effect on the balance of Welsh/non-Welsh speakers.

Overall effect during construction

- 2.9.2.23 Neutral.

Effects during operation and maintenance

- 2.9.2.24 Potential operations and maintenance port facilities are expected to support the following activities:

- Wind turbine operations and maintenance
- Foundation operations and maintenance
- Offshore substation operations and maintenance
- Inter-array cable staging and installation
- Export cable staging and installation.

- 2.9.2.25 It is assumed that a small operational base will be located at the selected operations and maintenance port, whilst operational headquarters will be located elsewhere in the UK, as this activity is not geographically dependant on port selection.

- 2.9.2.26 The Mona Offshore Wind Project is likely to directly create new roles within operation and maintenance activities. It is assumed that indirect and induced employment impacts will draw on the existing resident workforce in each area. Given these impacts are expected to take place in the wider economy, the contribution of these impacts to labour migration is expected to reflect typical migration patterns associated with economic growth. Indirect and induced employment impacts are therefore expected to have a negligible impact on population, housing, and accommodation.

- 2.9.2.27 Direct roles could be filled through a number of routes including:

- Local workers transitioning from the offshore Oil and Gas sector
- Local resident entrants to the sector resulting from training activities
- Non-local commuting to the selected locality
- Non-local worker relocation to the selected locality.

- 2.9.2.28 There is no established benchmark for assuming the contribution of local residents to the operations and maintenance workforce of an offshore energy scheme. This figure may vary between projects depending on several factors, including the project characteristics, location, local labour market conditions, developer approach, and government policy.

- 2.9.2.29 With a lead time of approximately four years before commencement of operations there is time to train a substantial part of the remaining workforce from the local labour market.

- 2.9.2.30 The proportion of the operations and maintenance workforce commuting from outside the project locality for their shifts can vary significantly depending on various factors,

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

including the project characteristics, location, accessibility, housing market conditions, and developer approach.

2.9.2.31 In the absence of an industry standard benchmark, the assessment in Volume 8, Annex 3.1: Socio-economics technical impact report of the Environmental Statement (Document Reference F8.3.1) estimates that 34 non-local workers would relocate to North Wales, increasing to 87 when considering family members that would also relocate for a long period of time (35 years) over the length of the operation and maintenance period. In order to consider a worst case scenario, it is assumed that all workers and their families are non-Welsh speakers.

2.9.2.32 The population of North Wales decreased by approximately 6,000 over the period 2015–2021 (-0.2% per annum). The future baseline scenario indicates that populations in North Wales are expected to increase by approximately 14,000 (+0.2% per annum) over the period 2022–2040.

2.9.2.33 The increase in population of North Wales as a result of the Mona Offshore Wind Project during the operation and maintenance period is not considered to lead to a noticeable change to the number and proportion of Welsh speakers as the workers and their family members are expected to be geographically dispersed across North Wales.

2.9.2.34 The remaining 50% of non-local workers are assumed to travel from outside the relevant social study area for their shift. Workers in this category will either require overnight accommodation for one night before and after their shift, or their commute will be sufficiently short as to not require overnight accommodation. These workers would be staying for one night before and after their shift and would be in the North Wales region for a temporary period of time and would not therefore lead to a population increase or decrease.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.2.35 Neutral.

Effects during decommissioning

2.9.2.36 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known. However, at the end of the operational lifetime of the Mona Offshore Wind Project, it is anticipated that all structures above the seabed or ground level will be completely removed where feasible and practical. The decommissioning sequence will generally be the reverse of the construction sequence and involve similar types and numbers of vessels and equipment.

2.9.2.37 In light of this, as per the assessment of effects on population changes, in- and out-migration during construction, no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur.

Overall effect during decommissioning

2.9.2.38 Neutral.

Mitigation and/or enhancement measures

2.9.2.39 Based on the assessment, no mitigation measures are considered necessary.

Q3. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to a changing age structure for the community area?

- Could certain age groups leave or move into the area? Could traditional social networks be broken up?

2.9.2.40 Population movements, increases and decreases are rarely uniform across the age profile. Developments are likely to affect different age groups in different ways. Major development has the potential to influence the structure of a population in any given area. The type and scale of a development may mean a particular age group is more or less likely to migrate in to, or out of, an area. Large-scale development in particular can also lead to social tensions as a result of, for an example, the influx of new residents.

Effects during construction

2.9.2.41 As previously presented, during offshore and onshore construction phase, no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur as a result of the Mona Offshore Wind Project. In light of this, certain age groups are not expected to leave or move into the study area of North Wales. In light of this, no changes to the existing age structure of North Wales is expected to occur.

Overall effect during construction

2.9.2.42 Neutral.

Effects during operations and maintenance

2.9.2.43 In-migration of 87 workers and their families who are from outside the region of North Wales are expected to relocate to North Wales for a 35-year period of time over the operation and maintenance period of the project.

2.9.2.44 Whilst the age of these people is not known, they are expected to include a range of ages including children.

2.9.2.45 As the relocation of these workers and their families to the North Wales region for a period of time of 35 years is not expected to have a noticeable effect on the population of North Wales, no noticeable effect on the age structure of the population of North Wales is expected to occur.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.2.46 Neutral.

Effects during decommissioning

2.9.2.47 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known.

2.9.2.48 The activities for the decommissioning of the offshore parts of the Mona Offshore Wind Project is likely to be supported in a similar way to installation, with the process taking place in reverse (i.e. construction phase activities minus project development and fabrication).

2.9.2.49 In light of this, as per the assessment of effects on age structure of the population, no permanent or temporary change to the age structure of North Wales is expected to occur.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Overall effect during decommissioning

2.9.2.50 Neutral.

Mitigation and/or enhancement measures

2.9.2.51 Based on the assessment, no mitigation measures are considered necessary.

2.9.3 Quality of life

Q4. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on the quality of life of the local people?

- Might the proposal impact on the health and amenity of the community?
- Might it increase the risk of crime or violence in the community?

2.9.3.1 People's health and the community in which they live are directly linked. Health deterioration can be linked to a wide range of determinants including poor housing stock, inadequate housing space, poor transport links and downturn in financial circumstances. If development leads to a reduction in quality of life, community stability may be threatened as those who can afford to move out of an area, do so. In an area where the Welsh language is widely spoken, this can have an effect on the percentage of the population which speaks Welsh.

2.9.3.2 The balance between Welsh and non-Welsh speakers may be affected if a deterioration takes place in the quality of the built and natural environment or in the existing levels of general amenity, affecting quality of life. Households with greater spending power could decide to out-migrate if the amenity of the local area deteriorated.

Effects during construction

2.9.3.3 There is no evidence to suggest that the Mona Offshore Wind Project would lead to significant adverse effects upon the health and quality of life for the local people of North Wales (as set out in Volume 4, Chapter 4: Human health assessment of the Environmental Statement (Document Reference F4.4)) and would not therefore, be expected to affect Welsh language and culture.

Overall effect during construction

2.9.3.4 Neutral.

Effects during operations and maintenance

2.9.3.5 There is no evidence to suggest that the Mona Offshore Wind Project would lead to significant adverse effects upon the health and quality of life for the local people of North Wales (as set out in Volume 4, Chapter 4: Human health assessment of the Environmental Statement (Document Reference F4.4)) and would not therefore be expected to affect Welsh language and culture.

Overall effect during operation

2.9.3.6 Neutral.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Effects during decommissioning

- 2.9.3.7 There is no evidence to suggest that the Mona Offshore Wind Project would significant adverse effects upon the health and quality of life for the local people of North Wales (as set out it in Volume 4, Chapter 4: Human health assessment of the Environmental Statement Document Reference F4.4)) and would not therefore, be expected to affect Welsh language and culture.

Overall effect during decommissioning

- 2.9.3.8 Neutral.

Mitigation and/or enhancement measures

- 2.9.3.9 Based on the assessment, no additional mitigation is considered to be necessary.

2.9.4 Economic factors

Q5. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have a detrimental impact on local business and local jobs?

- Might it potentially lead to local Welsh speaking businesses closing down?
- Might it potentially create or threaten local jobs?

- 2.9.4.1 Development has the potential to affect established local businesses and the supply chain. A major infrastructure project would bring large associated capital spend, which would benefit local businesses. This would include expenditure as a result of the Mona Offshore Wind Project and by its workforce and the increased demand for supplies and services. Large infrastructure projects have the potential to lead to labour displacements from the local economy, to the disadvantage of local businesses.

- 2.9.4.2 New development can influence the number, type and quality of local jobs available, dependent on the existence of local skills. The assessment considers the dynamics between the Mona Offshore Wind Project labour demand and the supply and capacity of the local workforce.

- 2.9.4.3 The Welsh Government recognise the synergy between nurturing economic growth, jobs, wealth-creation and the well-being of the Welsh language. Therefore, the Mona Offshore Wind Project has the potential to contribute towards the synergy between the economy and the Welsh language.

Effects during construction

- 2.9.4.4 During the construction phase (offshore and onshore), Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) expects that the Mona Offshore Wind Project would lead to an GVA (as a result of expenditure) of a total of £46 million in the North Wales region (which is an estimate based on a modelled scenario), offering 350 Full Time Equivalent (FTE) years of employment. It is assumed that one third of construction workers are based close enough to the ports as to remove the need for overnight accommodation when on shift. For the purposes of this assessment, is it assumed these workers are from the North Wales region. This would represent around 116 FTE years of employment.

- 2.9.4.5 The offer of employment opportunities locally in North Wales would have a beneficial effect in terms of the well-being of the Welsh language and culture, as the job

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

opportunities would help retain the existing local population, including a proportion of Welsh speakers.

- 2.9.4.6 The Socio-economics chapter (Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3)) identifies that between 2015 and 2021 employed persons in construction impact industries decreased by approximately 1,000 in North Wales (-1.9% per annum). This suggests there is potential across all economic study areas to accommodate an increase in development and construction activities in the offshore wind sector. Although, this would likely require a degree of 'upskilling' and transitioning for firms and workers.
- 2.9.4.7 The future baseline conditions set out in Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement Document Reference F4.3 indicates there is likely to be potential capacity in the utilities and manufacturing sectors due to a decreasing employment base up to 2035. This again indicates there is potential to accommodate an increase in similar activities in the offshore wind sector. It is forecast that employment in the construction sector will increase over the period to 2035. This suggests the sector is in a strong position of growth, although it may lead to tighter labour market conditions in construction activities.
- 2.9.4.8 31.2% of the working age population of North Wales who work in the construction sector were Welsh speakers in 2021 (Nomis, 2021). Therefore, a proportion (unknown) of the construction workers assumed to be local to North Wales are expected to be Welsh speakers. These workers will already be able to communicate through the medium of Welsh and employment opportunities offered during the construction phase, will enable local people to remain living and working in North Wales.
- 2.9.4.9 In terms of potential effects on local businesses during the construction period, Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) identifies the potential need for overnight accommodation for some workers. There will be a range of installation and commissioning roles filled by mobile workers, as is typical of all offshore wind projects. These roles will be largely offshore with workers accommodated within Service Operation Vessels. It is assumed that offshore workers will be mobilised out of a single transfer port. These workers have the potential to give rise to demand for overnight accommodation at the start and end of typical four-week shift periods at sea.
- 2.9.4.10 The Socio-economics chapter (Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3)) identifies a potential demand for a maximum of 35,800 temporary overnight accommodation stays arising from the Mona Offshore Wind Project. This has the potential to have a beneficial effect on local tourism accommodation businesses across North Wales.
- 2.9.4.11 There is excess capacity within the overnight accommodation sector based on annual average and peak month occupancy data. There is potential for offshore works to be seasonal, with some activities concentrated during times of the year with better weather. This is likely to coincide with times of the year experiencing higher occupancy rates in overnight accommodation.
- 2.9.4.12 The Socio-economics chapter (Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement Document Reference F4.3)) identifies a minor beneficial effect on the accommodation sector. The increase in overnight accommodation stay has the potential to beneficially effect local businesses in the overnight accommodation sector across North Wales during the construction period.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

- 2.9.4.13 Overall, the proposal will beneficially affect the local economy including local businesses and jobs, in turn supporting a community where the Welsh language can thrive.

Overall effect during construction

- 2.9.4.14 Beneficial.

Effects during operations and maintenance

- 2.9.4.15 During the operations and maintenance phase (offshore and onshore), Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) expects that the Mona Offshore Wind Project would lead to a GVA (as a result of expenditure) of a total of £26.3 million in the North Wales region, offering 210 FTE years of employment (estimates based on a modelled scenario).
- 2.9.4.16 Ensuring a prosperous economy with quality, long-term jobs for local people is an important contributor towards maintaining and strengthening communities. Without economic opportunities including quality jobs, working age populations, especially young people, would not be able to remain in the area.
- 2.9.4.17 The Welsh Government recognise the synergy between nurturing economic growth, jobs, wealth-creation and the well-being of the Welsh language.
- 2.9.4.18 One of the goals of the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015 is achieving “*a Wales of vibrant culture and thriving Welsh language*”. It is acknowledged that a sound economic base is one of the wide range of factors which contribute to the future well-being of the Welsh language in Wales. The economic diversification offered during the construction phase provide opportunities to nurture growth in the use of Welsh language, together with economic growth.
- 2.9.4.19 Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) identifies that between 2015 and 2021 employed persons in construction impact industries decreased by approximately 1,000 in North Wales (-1.9% per annum). This suggests there is potential across all economic study areas to accommodate an increase in development and construction activities in the offshore wind sector – although this would likely require a degree of ‘upskilling’ and transitioning for firms and workers.
- 2.9.4.20 The future baseline conditions set out Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) indicates there is likely to be potential capacity in the utilities and manufacturing sectors due to a decreasing employment base up to 2035. This again indicates there is potential to accommodate an increase in similar activities in the offshore wind sector. It is forecast that employment in the construction sector will increase over the period to 2035. This suggests the sector is in a strong position of growth, although it may lead to tighter labour market conditions in construction activities.
- 2.9.4.21 With a lead time of approximately four years before commencement of operations, there is time to train a substantial part of the remaining workforce from the local labour market of North Wales, which would provide long-term employment opportunities for local people, including a proportion of Welsh speakers and encourage new entrants into the sector.
- 2.9.4.22 Overall, the employment opportunities offered during the operational and maintenance phase are considered to be beneficial in terms of Welsh language and culture, by way of retaining the existing local workforce of North Wales, including Welsh speakers and

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

providing opportunities to encourage new entrants into the sector and provide long-term, high-quality jobs.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.4.23 Beneficial.

Effects during decommissioning

2.9.4.24 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known.

2.9.4.25 The activities for the decommissioning of the offshore parts of the Mona Offshore Wind Project is likely to be supported in a similar way to installation, with the process taking place in reverse (i.e. construction phase activities minus project development and fabrication).

2.9.4.26 In light of this, as per the assessment of effects on local businesses and jobs during construction, a beneficial effect for local businesses and local jobs during decommissioning is expected to occur.

Overall effect during decommissioning

2.9.4.27 Beneficial.

Mitigation and /or enhancement measures

2.9.4.28 In order to enhance local employment opportunities for the local workforce, including across North Wales, a detailed Skills and Employment Plan will be prepared post-consent, in accordance with a requirement of the draft DCO (Document Reference C3). The detailed Plan will be substantially in accordance with the Outline Employment and Skills Plan submitted as part of the DCO application (Document Reference J 24) which sets out an action plan to increase the level of new local entrants to the sector.

Q6. Is the Mona Offshore Wind Project likely to lead to greater economic diversity in the community (or wider area)?

- Might it potentially lead to increased in-migration of non-Welsh speakers due to greater economic diversification?

2.9.4.29 Development can create employment opportunities which require specific skills. Some developments may require greater utilisation of the language as a labour market skill. Others may require skills which are not available within the local labour market, resulting in in-migration of workers with these specific skills.

2.9.4.30 The Welsh Government are committed to creating the best environment to support the mutually beneficial growth of the Welsh language and economic development. They recognise the synergy between nurturing economic growth, jobs, wealth-creation and the well-being of the Welsh language.

2.9.4.31 One of the themes emphasised during Y Gynhadledd Fawr was the need to increase the value of the Welsh language as a skill for the workplace, to strengthen the economies of traditionally Welsh-speaking areas in North and West Wales, to increase the economic value of the language, and to support Welsh speakers to remain in those areas.

2.9.4.32 Working age populations, especially young people are attracted to geographical locations where economic development is at its strongest and where there is a

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

prosperous economy. However, economically prosperous locations would also attract non-Welsh-speaking individuals. In-migration of non-Welsh-speaking populations to areas where Welsh is part of the social fabric of the community, can affect the percentage of Welsh speakers and the use of the language in general.

Effects during construction

2.9.4.33 Increased employment opportunities, as envisaged by the construction stage, naturally attract a wide range of workers, and the local workforce would face competition from other workers, from outside the area.

2.9.4.34 The construction phase would offer a range of employment opportunities. It is assumed that one third of construction workers are based close enough to the ports as to remove the need for overnight accommodation when on shift. For the purposes of this assessment, it is assumed these workers are from the North Wales region. This would represent around 116 FTE years of employment. Job opportunities offered during the construction phase of the Mona Offshore Wind Project are not expected to offer new job roles that are not currently offered in the North Wales area and will include general construction work. In light of this, the employment opportunities offered are not expected to lead to greater economic diversity across the North Wales region.

Overall effect during construction

2.9.4.35 Neutral.

Effects during operations and maintenance

2.9.4.36 Long term economic employment opportunities offered as part of the Mona Offshore Wind Project during the operations and maintenance period also offer opportunities across North Wales.

2.9.4.37 Due to the type of employment offered during operation this would provide a greater variety of job opportunities across North Wales, leading to economic diversification. This would have a beneficial effect on Welsh language and culture across North Wales as greater economic diversity, especially for a local workforce would contribute towards maintaining and strengthening community vitality, which would in turn support and strengthen the Welsh language.

2.9.4.38 Greater economic diversity would also have a beneficial effect in terms of retaining the local population of North Wales. Given that North Wales has experienced continuous net out-flow of young people between 15 and 29 years old between 2001 and 2020, this would be a beneficial effect in terms of retaining the Welsh-speaking population.

2.9.4.39 The Outline Employment and Skills Plan (Document Reference J24) seeks to enhance local employment opportunities for the local workforce across North Wales. Upskilling the local workforce means less reliance on labour from outside of the North Wales region.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.4.40 Beneficial.

Effects during decommissioning

2.9.4.41 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.9.4.42 The activities for the decommissioning of the offshore parts of the Mona Offshore Wind Project is likely to be supported in a similar way to installation, with the process taking place in reverse (i.e. construction phase activities minus project development and fabrication).

2.9.4.43 In light of this, as per the assessment of effects on economic diversity during construction, a neutral effect on economic diversity during decommissioning is expected to occur.

Overall effect during decommissioning

2.9.4.44 Neutral.

Mitigation and /or enhancement measures

2.9.4.45 In order to enhance beneficial effects in terms of economic diversity, an Outline Employment and Skills Plan has been prepared as part of the DCO application (Document Reference J24) which seeks to enhance local employment opportunities for the local workforce across North Wales.

Q7. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on local wage/salary levels and/or house prices?

- Might the proposal increase/decrease salary levels due to increased competition?
- Might it force local Welsh speaking people to leave the community due to house prices, or prevent them from returning?

2.9.4.46 Large infrastructure projects can affect local salary levels dependent on the range of employment opportunities offered and the level of skills required. The effect of development on local salary levels would be regarded differently by different people and groups.

2.9.4.47 The availability of a mix of good quality housing stock to accommodate a range of different needs is important to maintaining mixed and vibrant communities. Fluctuations in the demand for housing are likely to lead to either an increase or decrease in house prices. This is likely to affect different sections of the community disproportionately. An increased demand for housing as a result of an infrastructure project could lead to an increase in local house prices. This could lead to some population groups being priced out of the market. It can also lead to in-migration and out-migration that in turn can affect the extent of Welsh language use in the community.

Effects during construction

2.9.4.48 The assessment presented in Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) does not assess potential impacts on local wages/salary. It is anticipated that employment impacts assessed and opportunities offered as part of the construction stage would not lead to an impact on local wages/salary levels across North Wales.

2.9.4.49 The construction stage is not expected to lead to changes to house prices as non-local construction workers would be accommodated within vessels in roles based largely offshore.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.9.4.50 Some roles e.g. assembly or management, will be based onshore, and have the potential to give rise to further demand for temporary accommodation, and possibly short-term rented accommodation however these are not expected to be significant.

2.9.4.51 As the demand for such accommodation is likely to be dispersed across North Wales, an overall neutral effect on house prices is anticipated.

Overall effect during construction

2.9.4.52 Neutral.

Effects during operations and maintenance

2.9.4.53 The assessment presented in Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) does not assess potential impacts on local wages/salary. It is anticipated that employment impacts assessed and opportunities offered as part of the operations and maintenance stage would not lead to an impact on local wages/salary levels across North Wales.

2.9.4.54 It is expected that 34 non-local workers would relocate to the North Wales region during the operations and maintenance stage along with their families (based on a modelled scenario), however, they are expected to be geographically dispersed across North Wales. In light of this, employment opportunities expected to be taken by non-local workers are not expected to lead to an identifiable impact on house prices across North Wales.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.4.55 Neutral.

Effects during decommissioning

2.9.4.56 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known. However, at the end of the operational lifetime of the Mona Offshore Wind Project, it is anticipated that all structures above the seabed or ground level will be completely removed where feasible and practical. The decommissioning sequence will generally be the reverse of the construction sequence and involve similar types and numbers of vessels and equipment.

2.9.4.57 The assessment presented in Volume 4, Chapter 3: Socio-economics of the Environmental Statement (Document Reference F4.3) does not assess potential impacts on local wages/salary. It is anticipated that employment impacts assessed and opportunities offered as part of the construction stage would not lead to an impact on local wages/salary levels across North Wales.

2.9.4.58 The construction stage is not expected to lead to changes to house prices as non-local construction workers would be accommodated within vessels in roles based largely offshore. The same is expected to happen during decommissioning.

2.9.4.59 In light of this, as per the assessment of effects on local wage/salary levels and house prices during construction, a neutral effect on local wage/salary levels and house prices during decommissioning is expected to occur.

Overall effect during decommissioning

2.9.4.60 Neutral.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Mitigation and/or enhancement measures

2.9.4.61 Based on the assessment, no mitigation measures are considered necessary.

2.9.5 Infrastructure supply

Q8. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on local infrastructure and services provision?

- Might the proposal threaten or secure local Welsh medium schools and/or health care facilities?
- Might it threaten or secure local shops/post offices/banks/pubs in Welsh speaking communities, forcing certain sections of the population out of the area?

2.9.5.1 Development can influence the number of children attending local schools and educational establishments and facilities including language immersion centres. Schools may benefit from an increase in younger populations. A lack of development, and in turn, no change in the existing age profiles of communities, could threaten future viability of schools. However, new development could also give rise to increased pressure on school places if provision is not adequately planned or surplus places are not available. An increase in the number of non-Welsh-speaking school-aged children in areas where Welsh-medium education is provided could also increase pressure on Welsh language immersion centres.

2.9.5.2 The availability and quality of health care provision is an important consideration for people deciding to remain in an area or move to an area for the first time. This is especially true for older generations. Retention or establishment of health care facilities in a community could affect language viability, particularly where health care facilities have become social gathering places, supporting Welsh-speaking networks.

2.9.5.3 The availability and choice of local services and facilities influences a community's vitality and sustainability. It helps to retain existing populations in the community or even attract people with local connections to return to the area. Local facilities often act as meeting and social gathering places, supporting community interaction and Welsh-speaking networks.

2.9.5.4 In-migration to an area due to a large infrastructure project could result in increased demand for public services, including emergency services (police and ambulance) and recreation and leisure facilities.

2.9.5.5 Conwy LDP Policy DP/5 states that where appropriate all new development will be expected to make adequate contributions towards new infrastructure to meet the additional social, economic, physical and/or environmental infrastructure requirements arising from the development or future maintenance and upkeep of facilities.

2.9.5.6 The Welsh Government recognises that education has a crucial role to play in order to support the aspirations of a bilingual nation (Cymraeg 2050 A million Welsh speakers) and supporting the use of the language within communities. Therefore, safeguarding the future use of Welsh-medium schools and ensuring that there is sufficient capacity in Welsh-medium schools is considered to be very important to supporting the use of the Welsh language within communities.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Effects during construction

2.9.5.7 As previously noted, it is anticipated there will be no material long term (permanent) or short term (temporary) relocation of workers into any of the social study areas during the construction period (offshore and onshore).

2.9.5.8 As such, potential impacts on population – and any associated potential impacts on local services such as healthcare and education – are anticipated to be neutral as per the Socio-economics technical impact report and the Human Health chapter (Volume 4, Chapter 4: Human health of the Environmental Statement (Document Reference F4.4)).

Overall effect during construction

2.9.5.9 Neutral.

Effects during operations and maintenance

2.9.5.10 In-migration of 87 workers and their families who are from outside the region of North Wales are expected to relocate to North Wales for a long terms period of time over the operations and maintenance period of the project (35 years).

2.9.5.11 The relocation of these workers and their families to the North Wales region for a long period of time (35 years) is not expected to have a noticeable effect on the population of North Wales due to the dispersed geographical nature of the people. In light of this, no noticeable effect local infrastructure and services provision including the capacity of local schools and health care facilities is expected to occur.

2.9.5.12 It has been assumed that all workers and their families that would relocate would be non-Welsh speakers however it is not known how many of the 87 individuals are expected to be children of school age. It also isn't known where in North Wales these individuals would relocate to. If workers and their families relocate to an area where education is provided through the medium of Welsh, there is potential for non-Welsh speaking children to change the balance of Welsh and non-Welsh speaking children in existing schools.

2.9.5.13 In terms of the promotion of the Welsh language, there are Authority led initiatives in place across North Wales to ensure that any non-Welsh speaking pupils that move into the North Wales region as a result of the Mona Offshore Wind Project are given the opportunity to learn the language from a very young age.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.5.14 Neutral.

Effects during decommissioning

2.9.5.15 The preferred approach to decommissioning activity is uncertain at this time. The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known. However, at the end of the operational lifetime of the Mona Offshore Wind Project, it is anticipated that all structures above the seabed or ground level will be completely removed where feasible and practical. The decommissioning sequence will generally be the reverse of the construction sequence and involve similar types and numbers of vessels and equipment.

2.9.5.16 It is anticipated there will be no material long term (permanent) or short term (temporary) relocation of workers into any of the social study areas during the

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

construction period (offshore and onshore). The same is expected to happen during decommissioning.

2.9.5.17 As such, potential impacts on population – and any associated potential impacts on local services such as healthcare and education are expected to be neutral during decommissioning.

2.9.5.18 In light of this, as per the assessment of effects on local infrastructure and services provision during construction, a neutral effect on infrastructure and services provision during decommissioning is expected to occur.

Overall effect during decommissioning

2.9.5.19 Neutral.

Mitigation and/or enhancement measures

2.9.5.20 A neutral effect is identified and therefore no mitigation measures are considered necessary.

2.9.6 Social and cultural aspects

Q9. Will the Mona Offshore Wind Project potentially lead to social tensions, conflict or serious divisions within the (Welsh speaking) community?

- Might the proposal have a significant uneven effect on different parts of the local community?
- Might it violate traditional values of certain parts of the community?

2.9.6.1 Development potentially has adverse effects on a community leading to social tensions or conflict. Such conflicts can lead people to conclude that cultural concerns are not being considered, which in turn can have a demoralising effect on Welsh-speaking communities. Some forms of development may be met by local resentment, which can further fuel social tension. Differing cultural interests between linguistic groups could also lead to linguistic factionalism adversely affecting social assimilation.

Effects during construction

2.9.6.2 As previously presented, during offshore and onshore construction phase no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur as a result of the Mona Offshore Wind Project. In light of this, there is no evidence to suggest that the Mona Offshore Wind Project would potentially lead to social tensions, conflict or serious division in the existing communities across North Wales.

Overall effect during construction

2.9.6.3 Neutral.

Effects during operations and maintenance

2.9.6.4 A high proportion of the operational and maintenance workforce is expected to be local from the North Wales area and already living in the area. Given the local nature of these workers, there is no evidence to suggest that the operational stage would lead to social tensions, conflict or division in the existing communities across North Wales.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.9.6.5 In-migration of 87 workers and their families who are from outside the region of North Wales are expected to relocate to North Wales for a 35-year period over the operation and maintenance of the project.

2.9.6.6 However, these represent a small proportion of the overall number of operational workers (34 increasing to 87 people when considering families that would relocate) and it is not considered that the relocation of these workers and their families would contribute towards social tensions or division in the communities across North Wales.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.6.7 Neutral.

Effects during decommissioning

2.9.6.8 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known. However, at the end of the operational lifetime of the Mona Offshore Wind Project, it is anticipated that all structures above the seabed or ground level will be completely removed where feasible and practical. The decommissioning sequence will generally be the reverse of the construction sequence and involve similar types and numbers of vessels and equipment.

2.9.6.9 During the offshore and onshore construction phase no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur as a result of the Mona Offshore Wind Project. In light of this, there is no evidence to suggest that the Mona Offshore Wind Project would potentially lead to social tensions, conflict or serious division in the existing communities across North Wales. The same is expected to happen during decommissioning.

Overall effect during decommissioning

2.9.6.10 Neutral.

Mitigation and/or enhancement measures

2.9.6.11 A neutral effect is identified and therefore no mitigation measures are considered necessary.

Q10. Will the Mona Offshore Wind Project potentially lead to changes in local Welsh traditions/culture?

- Might the proposal force local members of local voluntary/activity/youth groups out of area due to unemployment/high house prices?

2.9.6.12 Some development can lead to the removal of Welsh speakers from a community and/or the introduction of non-Welsh speakers to a predominantly Welsh-speaking community as a result of increased job opportunities. This can lead to the severance of family ties, dilution or break-up of social networks and loss of community cohesion. Culture and tradition are often built on family ties, social networks and community cohesion.

2.9.6.13 The Welsh Language Measure of 2011 states: *“The Welsh language is an essential part of the cultural identity and character of Wales. It helps to define us as a nation – in our communities, in our relationships with friends and families and as individuals. With many other languages, it forms part of the rich diversity that shapes the social landscape of this country, the UK and Europe”.*

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Effects during construction

- 2.9.6.14 The construction stage is not expected to lead to changes to the population of North Wales and no in- or out-migration is expected to occur as the majority of workers are expected to be based offshore and staying on vessels. In light of this, no changes to local Welsh traditions and culture across North Wales is expected.
- 2.9.6.15 Some job roles are expected to be based on shore, however the low number of onshore jobs and their unknown location, which could be dispersed across North Wales is not expected to lead to population changes that would lead to changes to Welsh traditions and culture.

Overall effect during construction

- 2.9.6.16 Neutral.

Effects during operations and maintenance

- 2.9.6.17 During the operations and maintenance stage, 34 workers and their families (increasing to a total of 87 individuals) are expected to relocate to North Wales to take up employment. These are assumed to be non-Welsh speakers from outside the North Wales region but they could include residents who may have left in the past, who may return and these could include Welsh speakers.
- 2.9.6.18 As the relocation of these workers and their families are expected to be phased over a number of years, their relocation to North Wales would not be expected to noticeably affect Welsh traditions and culture which are unique to North Wales.
- 2.9.6.19 The operational workers and their families would be residing in accommodation within the communities being dispersed across North Wales. They would therefore form a greater part of the community and would become familiar with Welsh traditions and culture, which are an intrinsic component of community life. However, the integration of incoming workers and their families into the communities of North Wales and therefore their support toward Welsh traditions and culture, would be dependent on their attitudes and willingness to learn the Welsh language. It would also depend on the willingness of the local population to assist and support incoming workers and their families to become part of local Welsh traditions and culture.
- 2.9.6.20 It would assist if workers are successfully introduced to the Welsh language and culture of North Wales and informed of the importance of the Welsh language and culture before moving to North Wales. Cultural awareness initiatives would be expected to raise knowledge amongst workers from outside North Wales towards the distinct Welsh culture and traditions, which are present in the local communities. The Mona Offshore Wind Project will engage with local Mentrau Iaith to identify the potential for further measures.

Overall effect during operations and maintenance

- 2.9.6.21 Neutral.

Effects during decommissioning

- 2.9.6.22 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known. However, At the end of the operational lifetime of the Mona Offshore Wind Project, it is anticipated that all structures above the seabed or ground level will be completely removed where feasible and practical. The decommissioning

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

sequence will generally be the reverse of the construction sequence and involve similar types and numbers of vessels and equipment.

- 2.9.6.23 During offshore and onshore construction phase no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur as a result of the Mona Offshore Wind Project. In light of this, no changes to local Welsh traditions and culture across North Wales is expected. The same is expected to happen during decommissioning.

Overall effect during decommissioning

- 2.9.6.24 Neutral.

Mitigation and/or enhancement measures

- 2.9.6.25 A neutral effect is identified and therefore no mitigation measures are considered necessary.

Q11. Is the Mona Offshore Wind Project likely to have an impact on the use of the Welsh language in the community?

- Might the proposal lead to less use of Welsh language in the community? Reasons for this: Welsh speakers is less of a %, language change in specific social networks, lack of Welsh services provision in light of the development, education, child care etc.
- Is the proposal likely to lead to more use of the Welsh language in the community?

- 2.9.6.26 Evidence shows that there is a strong correlation between the viability and survival of a language and the existence of geographical areas where that language is predominant. A high density of speakers is also required for Welsh to be an everyday language of a community (Welsh Government, 2014).

- 2.9.6.27 The density of the Welsh speaking population is key to prosperity of the language and this is reflected by community activity through the medium of Welsh. Community and cultural activities within a local area contribute towards the value of the language and also create a feeling of belonging to a community or area (hunaniaith, 2014).

- 2.9.6.28 The proportion of Welsh speakers varies greatly across North Wales. Whilst the Welsh language is considered to be used by a high proportion of the community across North Wales in certain areas in Anglesey and Gwynedd, however, it is debatable that it is considered to be the everyday language of the community for the majority of North Wales, as it has long been argued that a 70% proportion of the population density of speakers is required in order for Welsh to be an everyday language of the community (Welsh Government, 2012). The proportion of Welsh speakers in Flintshire (11.6%), Wrexham (12.2%), Denbighshire (22.5%) and Conwy (25.9%) are significantly lower than the 70% considered to be necessary for Welsh to be the everyday language of the community.

- 2.9.6.29 Across North Wales, there is provision of Welsh-medium social opportunities which promote the Welsh language and culture within the community, such as the Urdd, Young Farmers' Clubs, Merched y Wawr and Mudiad Meithrin. Welsh Language Strategies across the North Wales authorities also seeks to work to ensure that the Welsh language thrives in communities, often based on strategic areas, one of which is communities.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

2.9.6.30 Local Mentrau Iaith also promote and develop the Welsh language on a local level including:

- Encourage and enhance the use of the Welsh language in the community
- Encourage incomers to the area to learn to speak Welsh
- To host and assist Committees in order to identify the needs of the local community and promote activities through the medium of Welsh
- Form local partnerships with organisations such as Young Farmers' Clubs, Mudiad Meithrin, local district papers (papurau bro), in order to provide social opportunities for learners to use the Welsh language
- Ensure that there are opportunities for children and young people to experience Welsh-medium activities
- Promote the Welsh language in the private sector.

Effects during construction

2.9.6.31 As no population changes are expected during the offshore and onshore construction period as a result of the Mona Offshore Wind Project, no effects on the use of the Welsh language as a community language across North Wales is expected to occur.

Overall effect during construction

2.9.6.32 Neutral.

Effects during operations and maintenance

2.9.6.33 During the operations and maintenance stage, a high proportion of the workforce are expected to be local people from North Wales who are already skilled in the types of jobs offered during operation or through the upskilling of the local workforce.

2.9.6.34 However, it is estimated that 34 non-local workers would relocate to North Wales, increasing to 87 when considering family members that would also relocate for a long period of time (35 years) over the length of the operation and maintenance period. In order to consider a worst case scenario, it is assumed that all workers and their families are non-Welsh speakers.

2.9.6.35 The temporary increase in population of North Wales during the operation and maintenance period is not considered to lead to a noticeable change to the number and proportion of Welsh speakers as the workers and their family members are expected to be geographically dispersed across North Wales. No noticeable effect on Welsh as a community language is therefore expected to occur.

Overall effect during operations and maintenance

2.9.6.36 Neutral.

Effects during decommissioning

2.9.6.37 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known. However, At the end of the operational lifetime of the Mona Offshore Wind Project, it is anticipated that all structures above the seabed or ground level will be completely removed where feasible and practical. The decommissioning

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

sequence will generally be the reverse of the construction sequence and involve similar types and numbers of vessels and equipment.

- 2.9.6.38 During offshore and onshore construction phase no permanent or temporary change to the population of North Wales is expected and no in- or out-migration is expected to occur as a result of the Mona Offshore Wind Project. In light of this, no effects on the use of the Welsh language as a community language across North Wales is expected to occur. The same is expected to happen during decommissioning.

Overall effect during construction

- 2.9.6.39 Neutral.

Mitigation and/or enhancement measures

- 2.9.6.40 A neutral effect is identified during construction and decommissioning and therefore no mitigation measures are considered necessary.

- 2.9.6.41 Enhancement measures could be developed alongside local Mentrau Iaith across North Wales and may include:

- All external advertisements/signs erected as part of the proposed development should be bilingual.

- 2.9.6.42 The Mona Offshore Wind Project will engage with local Mentrau Iaith to identify the potential for further measures.

2.10 Conclusion and proposed mitigation and enhancement measures

2.10.1 Construction

- 2.10.1.1 During the construction phase of the Mona Offshore Wind Project (onshore and offshore), no permanent (i.e. long term), relocation of workers is anticipated. During offshore construction phase, this is based on the mobile nature of large parts of the offshore workforce who will be based on vessels for four week on/off shift patterns. It is expected that each crew member would require accommodation for an evening before starting and after finishing their shift, whilst staying at their permanent residence elsewhere for the remainder of their 'off shift' period. One third of workers are assumed to live within travelling distance to the port(s). During the onshore construction phase, it is anticipated there will be no material long term (permanent) relocation of workers into North Wales, but there may be a demand for overnight accommodation (based on a modelled scenario), but no change to the population of North Wales.

- 2.10.1.2 Neutral effects are therefore identified in terms of population characteristics during construction.

- 2.10.1.3 There is no evidence to suggest that the Mona Offshore Wind Project would lead to significant effects (as set out in the Volume 4, Chapter 4: Human health of the Environmental Statement (Document Reference F4.4)) upon the health and quality of life for the local people of North Wales. An overall neutral effect is therefore identified on the Welsh language and culture in terms of effects on quality of life during construction.

- 2.10.1.4 In terms of effects on economic factors, the Mona Offshore Wind Project is expected to offer employment opportunities during construction to local people across North Wales. It is assumed that one third of construction workers are based close enough to the ports as to remove the need for overnight accommodation when on shift. For the

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

purposes of this assessment, it is assumed these workers are from the North Wales region. This would represent around 116 FTE years of employment.

- 2.10.1.5 The proposal also has the potential to support local businesses offering overnight accommodation across North Wales, and would be expected to beneficially affect the local economy including local businesses and jobs, in turn supporting a community where the Welsh language can thrive. An overall beneficial effect is identified in terms of local businesses and local jobs.
- 2.10.1.6 The construction of the Mona Offshore Wind Project is not expected to lead to greater economic diversity across North Wales due to the nature and type of construction roles offered, resulting in an overall neutral effect on Welsh language and culture. There is no evidence to suggest that the project would have an impact on local wage/salary levels nor effect house prices as construction workers are expected to be accommodated on offshore vessels. Therefore, an overall neutral effect on Welsh language and culture is identified.
- 2.10.1.7 There will be no material long term (permanent) or short term (temporary) relocation of workers into any of the social study areas during the construction period. Therefore, potential impacts on population and any associated potential impacts on local services such as healthcare and education are anticipated to be neutral and therefore a neutral effect on Welsh language and culture.
- 2.10.1.8 There will be no material long term (permanent) or short term (temporary) relocation of workers into any of the social study areas during the construction period. As a result, the Mona Offshore Wind Project is not expected to lead to social tensions, conflict of serious division in the communities of North Wales, no effect on Welsh traditions and culture and no effect on the use of the Welsh language as a community language.

2.10.2 Operations and maintenance

- 2.10.2.1 In terms of effects on population characteristics, the Mona Offshore Wind Project is likely to directly create new roles within operation and maintenance activities. It is assumed that indirect and induced employment impacts will draw on the existing resident workforce in each area. Given these impacts are expected to take place in the wider economy, the contribution of these impacts to labour migration is expected to reflect typical migration patterns associated with economic growth. Indirect and induced employment impacts are therefore expected to have a negligible impact on population, housing, and accommodation.
- 2.10.2.2 It is estimated that 34 non-local workers would relocate to North Wales, increasing to 87 when considering family members that would also relocate for a long period of time (35 years) over the length of the operation and maintenance period. It has been assumed that these are all non-Welsh speakers.
- 2.10.2.3 The increase in population of North Wales during the operations and maintenance period is not considered to lead to a noticeable change to the number and proportion of Welsh speakers as the workers and their family members are expected to be geographically dispersed across North Wales.
- 2.10.2.4 50% of non-local workers are assumed to travel from outside the relevant social study area for their shift. Workers in this category will either require overnight accommodation for one night before and after their shift, or their commute will be sufficiently short as to not require overnight accommodation. As these workers would be staying in the North Wales region for a short temporary period of time, there would

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

- be no effect on population characteristics of North Wales. An overall neutral effect is therefore identified on Welsh language and culture.
- 2.10.2.5 With a lead time of approximately four years before commencement of operations there is time to train a substantial part of the remaining workforce from the local labour market (see enhancement measures).
- 2.10.2.6 There is no evidence to suggest that the Mona Offshore Wind Project would lead to significant effects upon the health and quality of life for the local people of North Wales (as per Volume 4, Chapter 4: Human health of the Environmental Statement (Document Reference F4.3)). An overall neutral effect is therefore identified on the Welsh language and culture in terms of effects on quality of life during operation and maintenance.
- 2.10.2.7 During the operations and maintenance phase, the Mona Offshore Wind Project could lead to a GVA (as a result of expenditure) of a total of £26.3 million in the North Wales region, offering 210 FTE years of employment. The majority of these jobs are expected to be filled by local workers from the North Wales region.
- 2.10.2.8 Ensuring a prosperous economy with high quality jobs for local people, which includes Welsh speakers, is considered to be important to support and maintain the vitality of communities.
- 2.10.2.9 With a lead time of approximately four years before commencement of operations, there is time to train a substantial part of the remaining workforce (2/3 of the total construction workforce) from the local labour market of North Wales, which would provide long-term employment opportunities for local people, including a proportion of Welsh speakers and encourage new entrants into the sector.
- 2.10.2.10 Overall, the employment opportunities offered during the operations and maintenance phase are considered to be beneficial in terms of Welsh language and culture, by way of retaining the existing local workforce of North Wales, including Welsh speakers and providing opportunities to encourage new entrants into the sector and provide long-term, high-quality jobs.
- 2.10.2.11 Due to the type of employment offered during operations this would provide a greater variety of job opportunities across North Wales, leading to economic diversification. This would have a beneficial effect on Welsh language and culture across North Wales as greater economic diversity, especially for a local workforce would contribute towards maintaining and strengthening community vitality, which would in turn support and strengthen the Welsh language.
- 2.10.2.12 The Outline Employment and Skills Plan which is to be submitted as part of the DCO application seeks to enhance local employment opportunities for the local workforce across North Wales. Upskilling the local workforce means less reliance on labour from outside of the North Wales region.
- 2.10.2.13 The employment opportunities offered are not expected to lead to changes to local wages/salary levels. The relocation of 87 non-local workers and their families to North Wales during operation and maintenance would be geographically dispersed across North Wales. In light of this, employment opportunities expected to be taken by non-local workers are not expected to lead to an identifiable impact on house prices across North Wales, and therefore a neutral effect on Welsh language and culture.
- 2.10.2.14 In terms of infrastructure supply, the relocation of 87 non-local workers and their families to the North Wales region for a long period of time (35 years) is not expected to have a noticeable effect on the population of North Wales due to the dispersed geographical nature of the people. In light of this, no noticeable effect local

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

infrastructure and services provision including the capacity of local schools and health care facilities is expected to occur and therefore a neutral effect on Welsh language and culture.

- 2.10.2.15 In terms of social and cultural aspects, the relocation of non-local workers and their families represent a small proportion of the overall number of operational workers (34 increasing to 87 people when considering families that would relocate) and it is not considered that the relocation of these workers and their families would contribute towards social tensions or division in the communities across North Wales. In light of this, no changes to Welsh traditions and culture is expected, leading to a neutral effect on Welsh language and culture.
- 2.10.2.16 The temporary increase in population of North Wales during the operation and maintenance period is not considered to lead to a noticeable change to the number and proportion of Welsh speakers as the workers and their family members are expected to be geographically dispersed across North Wales. No noticeable effect on Welsh as a community language is therefore expected to occur.

2.10.3 Decommissioning

- 2.10.3.1 The exact approach to decommissioning is not yet confirmed as best practice at the time is not currently known. However, at the end of the operational lifetime of the Mona Offshore Wind Project, it is anticipated that all structures above the seabed or ground level will be completely removed where feasible and practical. The decommissioning sequence will generally be the reverse of the construction sequence and involve similar types and numbers of vessels and equipment.
- 2.10.3.2 The effects during decommissioning are therefore expected to reflect the effects identified during construction. An overall neutral effect is identified during construction in terms of population characteristics, quality of life, infrastructure supply and social and cultural aspects, with a beneficial effect in terms of local employment opportunities and demand for overnight accommodation.

2.10.4 Mitigation and/or enhancement measures

- 2.10.4.1 No adverse effects have been identified in terms of Welsh language and culture during the construction, operational and maintenance and decommissioning phases of the Mona Offshore Wind Project. The assessment identifies an overall neutral effect in terms of population characteristics, quality of life, infrastructure supply and social and cultural aspects, with a beneficial effect in terms of local employment opportunities. In order to enhance beneficial effects of employment opportunities, a detailed Skills and Employment Plan will be prepared post-consent, in accordance with a requirement of the draft DCO (Document Reference C3). The detailed Plan will be substantially in accordance with the Outline Employment and Skills Plan submitted as part of the DCO application (Document Reference J24) which seeks to enhance local employment opportunities for the local workforce across North Wales including upskilling and training the local workforce.
- 2.10.4.2 Enhancement measures could be developed alongside local Mentrau Iaith across North Wales and may include:
- All external advertisements/signs erected as part of the proposed development should be bilingual.
- 2.10.4.3 The Mona Offshore Wind Project will engage with local Mentrau Iaith to identify the potential for further measures.

2.11 References

Conwy County Borough Council, (2013). Conwy Local Development Plan 2007-2022 Conwy Local Development Plan 2007-2022_Accessed: December 2023.

Conwy County Borough Council, (2014). Supplementary Planning Guidance (SPG) 'LDP6: The Welsh Language'. Available: LDP6 Welsh Language Adopted Nov 14 (conwy.gov.uk)

Conwy County Borough Council, (date of publishing unknown). Welsh Language Strategy 2017-2022. Available: Welsh Language Strategy (conwy.gov.uk)_Accessed: December 2023.

Denbighshire County Borough Council, (2023) Welsh Language Strategy 2023-28 Denbighshire. Available: Welsh Language Strategy 2023 to 2028 (denbighshire.gov.uk)_Accessed: December 2023.

Denbighshire County Council, (date unknown). Supplementary Planning Guidance (SPG) 'Planning and the Welsh language'. Available: Supplementary Planning Guidance Note: Planning and the Welsh language (denbighshire.gov.uk)_Accessed: December 2023.

Eryri National Park Authority, (2019). Eryri Local Development Plan 2016-2031 Available: Cynllun-Datblygu-Lleol-Saesneg.pdf (gov.wales)_Accessed: December 2023.

Eryri National Park Authority, (2021). Supplementary Planning Guidance 'Planning and the Welsh Language'. Available: Supplementary-Planning-Guidance-3---Planning-and-the-Welsh-Language.pdf (gov.wales)_Accessed: December 2023.

Flintshire County Council (2023). Flintshire Local Development Plan 2015-2030 Available: FINAL LDP Written Statement English (flintshire.gov.uk)_Accessed: December 2023.

Flintshire County Council, (2019). Flintshire County Council Five Year Welsh Language Promotion Strategy 2019-2024 Available: Five year Welsh Language Promotion strategy (2019) (flintshire.gov.uk)_Accessed: December 2023.

Gwynedd Council, (2018). Welsh Language Promotion Plan for Gwynedd 2018-2023 Available: FERSIWN_NEWYDD_CYMRAEG(SAESNEG)(2).indd (llyw.cymru)_Accessed: December 2023.

Gwynedd Language Strategy (2014-2017). Hunaniaith. 2014. Available: Microsoft Word - Item 7 - Appendix A (llyw.cymru)_Accessed: December 2023.

Isle of Anglesey County Council and Gwynedd Council, (2017). Anglesey and Gwynedd Joint Local Development Plan 2011-2016. Written Statement Available: Anglesey-and-Gwynedd-Joint-Local-Development-Plan-Written-Statement.pdf (llyw.cymru)_Accessed: December 2023.

Isle of Anglesey County Council, (2021). Welsh Language Promotion Strategy 2021-2026). Available: Welsh-Language-Promotion-Strategy-2021-2026.pdf (gov.wales)_Accessed: December 2023.

Welsh Assembly Government, 2005. Planning and the Welsh Language: The Way Ahead (Welsh Language Board, Home Builders Federation,

Welsh Government, (2017). Technical Advice Note (TAN) 20 – Planning and the Welsh Language. Available: TAN20: Planning and the Welsh Language (gov.wales)_Accessed: December 2023.

Welsh Government (2017). Cymraeg 2050: A million Welsh speakers. Available: Cymraeg 2050: Welsh language strategy | GOV.WALES

Welsh Government. (2012). More than just words. Available: More than just words (gov.wales)_Accessed: December 2023.

Welsh Government. (2014). Technical Advice Note 20: Practice Guidance on planning and the Welsh language.

MONA OFFSHORE WIND PROJECT

Wrexham County Borough Council, (2005) Wrexham Unitary Development Plan 1996-2011
Available: Wrexham Unitary Development Plan 1996-2011_ Accessed: December 2023.

Wrexham County Borough Council, (2022). Welsh Language Promotion Strategy 2022-2027.
Available: Welsh Language Promotion Strategy 2022-2027 (wrexham.gov.uk)_ Accessed:
December 2023.

Wrexham County Borough Council, (date unknown). Local Planning Guidance Note No. 31 'The
Welsh Language and Welsh Communities'. Available: Local Planning Guidance Note No 31 - The
Welsh Language and Welsh Communities (wrexham.gov.uk)_ Accessed: December 2023.